

NL 2. 3. 1886 ●; an.: E. P., NL 2. 6. 1892 (odpol. vyd.); ● nekrology: (an.:) Lit. listy 16, 1894/95, s. 238; Světozor 29, 1894/95, s. 348; Zlatá Praha 12, 1894/95, s. 346; Ženské listy 1895, s. 107; J. L. T. (Turnovský), Zábavné listy 1895, s. 423 + Osvěta 1896, s. 186 ●; J. F. Urban in České ženy 2 (1922, s. 21); F. Kožík: E. P. -Švandová, in Devět Ofélie (1988, s. 79).

bs, zp

Jaroslav Petr

* 3. 3. 1862 *Opočno*

† 24. 10. 1922 *Nížká Srbská* u Police nad Metují

Autor próz a pohádek pro děti, teoretik a kritik literatury pro mládež, editor, pedagogický spisovatel a osvětový pracovník.

Datum úmrtí 22. 11. 1922, uváděné vesměs v literatuře, je chybné. – Otec byl sedlářem. Základní vzdělání získal P. v rodišti, nižší reálku a učitelský ústav studoval v Hradci Král. (mat. 1881). Po vojenské službě nastoupil 1882 jako podučitel v Machově na Náchodsku a 1896 se stal řídícím učitelem nově otevřené školy (o jejíž zřízení a postavení se zasloužil) v nedaleké obci Nížká Srbská. Intenzivně se zabýval osvětovou činností v kraji: působil v ochotnickém divadle, v knihovně školní a obecní, pořádal čtenářské besedy, pracoval v Sokole, s mládeží pěstoval turistiku a vlastivědné výlety; věnoval se práci v učitelském hnutí, organizoval přednášky, se svými kolegy V. Černým a J. Smrtkou založil při Učitelské jednotě v Polici n. Met. literární kroužek. Zajímal se též o umění výtvarné (přátelil se s A. Hudečkem) a o regionální lidovou slovesnost a lidové umění vůbec (objevil a zachránil četné památky, které instaloval na Národopisné výstavě v Praze 1895); jím založený a spoluredigovaný odborný hasičský časopis Metuj měl i vlastivědnou rubriku a jazykový koutek. 1902–03 byl pomocným odborným redaktorem Pedagogických rozhledů. Od 1914 byl vážně nemocen (mj. ztrácel zrak) a 1921 byl ze zdravotních důvodů penzionován. Pohřben byl v Machově.

P. význam spočívá v jeho teoretických statích a kritikách literatury pro mládež, které uveřejňoval od přelomu století především v Pedagogických rozhledech (kde byl redaktorem rubriky Literatura pro mládež). Svou celistvou koncepcí a soustavným sledováním

problematicky rozhodujícím způsobem ovlivňoval literární proces a teoreticky orientoval nastupující modernistický směr v tvorbě pro mládež (V. Beneš, M. Gebauerová, P. Sula) tzv. předúhorové generace. Dětskou literaturu chápal jako součást celonárodní literatury a hodnotil ji především z estetického hlediska, zdůrazňoval, že teprve umělecká kvalita může plnit též funkce výchovné. Snažil se dětskou literaturu vymanit z účelového didaktismu, schematismu, moralismu a sentimentálního idylismu a přiblížit ji současnému životu a sociální realitě. Své teoretické postuláty uváděl do praxe činností v nakladatelském družstvu Dědictví Komenského (jehož byl spoluzakladatelem, stejně jako později Společnosti přátel literatury pro mládež) a jako umělecký poradce Ústředního učitelského nakladatelství (na jeho popud a za jeho nepřímého vedení byla v tomto vydavatelství 1904 založena Knihovna českých dětí), jako zakladatel a redaktor časopisu Úsvit, dále vlastní editorskou prací (knihnice Výbor četby pro mládež, pohádky Erbenovy, Němcové, Kuldo-vy ad., almanach Jaro, jedna z prvních všestranně umělecky vypravených dětských publikací) i svou původní tvorbou určenou dětem předškolnímu a mladšího školního věku. Náměty ke svým krátkým prózám, črtám a pohádkám čerpal z každodenních zážitků dětí, ze světa zvířat a z přírodního dění a zakomponovával do nich lidová říkadla, písně a adaptované klasické pohádkové motivy. Jeho texty, které měly dobový význam, charakterizuje stylistická a jazyková vybroušenost. Literární výchovu na školách ovlivnil též svou obsáhlou komentovanou antologií pro učitele Poezie na škole národní a příručkou *Prvouka na škole venkovské*.

PSEUDONYMY, ŠIFRA: Jan Borek, Prokop Zedníček, Václav Lípá; J. P. ■ PŘÍSPĚVKY in: Co čísti; Čes. škola (od 1891); sb. Čes. škola venkovská 1 (1912, stať Policko: Kraj a lid); Čes. divadlo (1917); Čes. učitel (od 1899); Hlídka literární (1894); Metuj (Police n. Met. 1914–17); Pedagogické rozhledy (od 1897; mj. statí: 1897 Úvod do dětské literatury, 1902 Úvod ku kritice, 1911 Několik poznámek k současné české literární tvorbě pro mládež); Ročenka Dědictví Komenského (1914, 1915); Škola našeho venkova (Velká Čermná, Malá Čermná 1897–1918); Školský obzor; Úhor (1913); Úsvit (1919–22). ■ KNIŽNĚ. *Beletrie* (pseud. Prokop Zedníček): Na dvoře (BB a PP pro ml., 1916); Na zlatém proutku (PP pro ml., 1918); Zima na vsi (PP pro ml., 1919). –

Ostatní práce: Prvouka na škole venkovské (příručka, 1914, sešit. vyd.). ■ **REDIGOVAL časopisy:** *Metuj* (1915–17, s jinými), *Úsvit* (1919–22, s jinými); *knižnice:* Výbor četby pro mládež. Se zřetelem k potřebě školní (1904–06), Knihovna Školy našeho venkova (1911–17, řada Česká škola venkovská, s J. Smrtkou). ■ **USPOŘÁDAL A VYDAL:** Věvec z pohádek slovanských (1899, pseud. Václav Lípa); alm. Jaro (pro ml., b. d., 1900, an.); Ezopovy bajky pro mládež (b. d., 1902, pseud. Václav Lípa); K. J. Erben: Vybrané báje a pověsti slovanské 1, 2 (1905, 1907, pseud. Jan Borek); Poezie na škole národní 1, 2 (ant. s komentáři, 1907, 1908, sešit. vyd.); Povídám, povídám pohádku... (1908, pseud. Jan Borek); B. Němcová: Slovenské pohádky a pověsti 1, 2 (1912, 1914, pseud. Jan Borek); Pohádky pro nejmenší čtenáře (1918, pseud. Václav Lípa). ■

LITERATURA: an.: ref. ed. Poezie na škole národní (1. sešit), NL 9. 12. 1906; Svbd. (O. Svoboda); ref. ed. Povídám, povídám pohádku, Úhor 1913, s. 186; ● ref. Prvouka na škole venkovské: J. Klen, Škola našeho venkova 19, 1914/15, s. 50; -á- + L., tamtéž, s. 274; F. M., Škola našeho venkova 21, 1917/18, s. 41 ●; ● ref. Na dvoře: F. Flos, Úhor 1917, s. 10; M., Škola našeho venkova 21, 1917/18, s. 40 ●; ● nekrology: an., Komenský 49, 1921/22, s. 366; F. Flos, Úhor 1922, s. 145; J. Černý, Čes. učitel 26, 1922/23, s. 141 ●; A. W. (Wenig) in P. Zedníček (J. P.): Na dvoře (1927, 2. vyd.); S. Brandejs in Kniha o Polici nad Metují a Policku (1940, s. 241); F. Bulánek-Dlouhán: Dva budovatelé, Úhor 1943, s. 132; F. Tenčík: K česko-polským vztahům v oblasti literatury pro mládež na počátku 20. století, SPFF Brno, ř. D – lit. vědná, 1963; D. Šajtar: Dvě „moravské“ tradice literárněhistorického bádání v oblasti písemnictví pro mládež, ZM 1965, s. 384; J. Voráček: Zrod uměleckovýchovného literárního typu, ZM 1969, s. 666 + in Česká literatura pro mládež (1971) + in Vývoj teorie a kritiky české literatury pro mládež (1971) + in Historické a teoretické koncepce české literatury pro mládež (1982).

sm

Václav Petr

Působnost 1921–1949

Pražské nakladatelství zaměřené na soudobou původní domácí i překládanou beletrii a literaturu faktu. Mimořádnou pozornost věnovalo začínajícím básníkům počínaje ranými sbírkami J. Wolkra a J. Seiferta a prvotinami J. Kainara a J. Koláře konče. Též knihupectví.

Firmu založil a po celou dobu řídil Václav Petr (* 10. 9. 1897 Podmokly, dnes Děčín-Podmok-

ly, † 22. 6. 1978 Praha). Pocházel z rodiny poštovního úředníka. Rané dětství prožil v Ml. Boleslavi, 1903 se rodina přestěhovala do Prahy-Bubenče. V tercií reálky přestoupil na měšťanskou školu, 1912 nastoupil do učení v pražském knihupectví Zmatlík a Palička a zároveň 1912–14 absolvoval odbornou školu Grémia knihkupců a nakladatelů, 1916 nastoupil do nakl. J. Otto. Do války narukoval 1917 a vrátil se jako italský legionář. 1921 přistoupil spolu s přítelem K. Tvrdým do zasílatelského knihupectví B. Havlíčka Vseslovenská expedice. Ještě t. r. po konfliktu a rozchodu s Havlíčkem oba založili a vedli knihupectví Ústředního svazu českosl. studentstva (nejprve v Akademickém domě ve Spálené ul., později ve Strakově akademii). Jako zaměstnanci Svazu vydali na podzim 1921 překlad knihy H. de Balzaca Neznámé arcidílo jako první knihu nakl. *Petr a Tvrdý* a zároveň zahajující svazek knižnice Atom. Koncesi získal na své jméno P., jako sídlo firmy byla uváděna adresa bytu K. Tvrdeho v Příčné ul. č. 3. Zprvu nevyhraněný ediční profil, vycházející z osobních literárních zálib a inspirovaný zejména knižnicemi K. Neumannové, A. Boučka a Fr. Borového, byl postupně formován kontakty obou nakladatelů s mladými literáty na půdě Ústředního svazu studentstva a v přátelském kruhu kavárny Daliborky (K. Biebl, Z. Kalista, V. Nezval, J. Werich aj.) a posléze vykrystalizoval v programové vydávání tvorby nejmladších českých autorů a moderní překladové literatury. Sbírká Těžká hodina a pak spisy položily základ k soustavnému zveřejňování Wolkrova díla, literatury o něm a o jeho kultu jako jedné z nosných složek edičního programu nakladatelství. Koncem 1922 po vydání 10. titulu se P. osamostatnil a nakladatelství přemístil do otcova bytu v Sochařské ul. čp. 334 v Bubenči; 1926 přesídlil na Staré Město do nádvorního domku v Lützowově (dnes Opletalově) ul. 27. Zakotvení v soudobé tvorbě a v moderních uměleckých proudech posílilo 1923 převzetí časopisu brněnské Literární skupiny Host. Vědomí programové sounáležitosti s dalšími nekomerčně orientovanými mladými nakladateli vedlo P. spolu s L. Kuncfrem k projektu sdružení moderních nakladatelů na klubové platformě. Pod názvem Klub moderních nakladatelů Kmen se ustavilo 1926 a P. se stal jeho jednatelem. Jako představitel Kmene působil později i ve významných funkcích Svazu knihupectví

a nakladatelů. Český překlad díla J. Joyce *Odysseus* ve vysokém subskribčním nákladu (1650 výtisků), provázený účinnou propagační kampaní, završil 1930 první etapu nakladatelství. 1932 založil P. spolu s firmami Fr. Borový, L. Kuncíř a Kvasnička a Hampl prodejní společnost Česká expedice, určenou zejména pro splátkový prodej zlevněných knih. Zároveň přenesl závod do Ječné ul. 32 (dnes 36, čp. 520), kde převzal a zmodernizoval bývalé ruské knihkupectví Plamja; expedice sídlila v Sokolské ul. 27. V dalších letech firma na rozdíl od většiny kolegů z Kmene obhájila své místo na knižním trhu proti nastupujícím vydavatelským koncernům. Vlekla odbytovou krizi na knižním trhu první poloviny 30. let P. překonal úspěšným vyhledáváním atraktivních překladových titulů, jejichž komerční úspěch umožňoval i v dalších letech kryt ztrátová vydání původní prózy i poezie. Podnik také reflektoval i zvyšující se čtenářský zájem o společenskovoední naučnou literaturu, jejíž vydávání zintenzivnělo zejména za okupace. Od druhé poloviny 30. let, zcela v duchu deklarované wolkrovské tradice, nakladatelství věnovalo pozornost zejména básnickým debutům. Působením redaktora K. Bednáře se závod v té době stal střediskem beletristické, překladové i publicistické tvorby nejmladší generace. 1945 se P. v Pracovním výboru čes. knihkupců a nakladatelů podílel na pokusu o samosprávnou regulaci knižního trhu, jak ji předestřelo prohlášení Čestí knihkupci, nakladatelé a hudebníři 1945. Velkoryse koncipovaný a převážně již nerealizovaný poválečný ediční program (J. Orten; A. Camus, A. Gide, A. Huxley a zejména několikasvazkový soubor díla F. Kafky spolu s kaffkovskou monografií M. Broda) signalizoval trvalý nakladatelovu schopnost postihnout potenciální vývoj čtenářského zájmu a skloubit jej s dosavadním vlastním programem. Nově měla být pozornost věnována zejména literatuře pro děti a mládež. Nakladatelství bylo likvidováno 1949 a P. pracoval nejprve jako antikvář, pak byl vězněn a nakonec působil jako knihkupec v prodejné nakl. Svobodné slovo, odkud odešel 1969 do důchodu.

Převážná většina P. knižní produkce vycházela od počátku v knižnicích. Jejich páteří byla od první publikace nakladatelství 1921 až do jeho zániku 1949 žánrově univerzální edice *Atom* se 169 svazky původní i přeložené básnické, prozaické a dramatické tvorby, obsaho-

vala též eseje, cestopisy a naučnou literaturu. Stejně jako tituly původní tvorby (postupně mj. J. Wolker, Č. Jeřábek, Z. Kalista, J. Klepetář, Z. V. Příbík, B. Klička, E. Lederer pod pseud. Leda, J. Toman, J. Mašek, J. V. Rosůlek, J. Voskovec a J. Werich, K. Velemínský, M. Calma, F. Götz, A. B. Kohout, Z. Wolkerová, J. Svátá, E. Konrád, M. Jirko, V. Pazourek, K. Dvořáček, po válce pak J. Havlíček, M. Hanuš, F. Kovárna, M. Prušáková, B. Březovský) dokumentují vývoj nakladatelství překlady (F. T. Marinetti: *Osvobozená slova*, V. Majakovskij, G. K. Chesterton, P. Ovidius Naso, H. Sachs, A. Huxley, A. Munthe, E. Ludwig, E. Kästner, J. Roth, F. Körmendi, E. Linklater, M. Mitchellová, H. Fallada, K. Heiden, C. Houghton, po válce S. Lewis, W. Saroyan aj.). K literatuře pro děti se po 1. svazku *Knižnice pohádek* (1923) nakladatelství soustavněji vrátilo až po 1945. Další ediční řady většinou rozvíjely a prohlubovaly některá témata kmenové knižnice. Edice *Libri amorum* (1925–29, 8 sv.) navázala na dva ovidiovské tituly knižnice Atom. Drsnou antickou erotiku prvních svazků (cenzurou zabavené *Písně priapské*, Herondas) vystřídaly současné české autorky Sidonie de Cara (E. A. Ptáčková, později provdána Soliysko) a zejména M. Calma. *Knihovna Hosta* (1925–29, 8 sv.) soustředila básnickou, prozaickou i kritickou tvorbu přispěvatelů stejnojmenného časopisu (L. Blatný, F. Branislav, F. Götz, J. Hůlka, K. Konrád, J. Mašek, A. C. Nor a J. Seifert). Současně s ní vznikla i knižnice *Radosti ze života* (1925–28, 5 sv.) s různorodými publikacemi k oddechovým aktivitám (film, vodní turistika, tenis, skauting a filatelie). Program převážně překladové Románové knihovny *Vír* (1926–32, 32 sv., do sv. 30 red. A. Lederer) potvrdilo nakladatelův cit pro výběr atraktivních autorů (S. Anderson, J. Barrow, B. Disraeli, L. Frank, D. Garnett, J. A. de Gobineau, A. Huxley, R. Kipling, S. Lewis, A. Loosová, A. Machen, F. Mauriac, P. Morand, L. Pirandello, L. Renn, U. Sinclair, A. Smedleyová, J. Wassermann aj.). Domácí prozaickou tvorbu v edici zastupovali F. Götz, A. L. Kaiser, J. Kopta, F. Kropáč, A. Lain, E. Lederer (pseud. Leda), J. V. Rosůlek a J. Toman. V knižnici *Petrovy ilustrované cestopisy* (1926–47, 15 sv.), založené na vlně zájmu o osudy polárních výprav, výrazně převažovala díla překladová (mj. R. Amundsen, U. Nobile), jedinou původní prací byla kniha B. J. Procházky *Automobilem kolem světa* (1938).

Knižnice *Životopisy a paměti* (1930, 5 sv., red. G. Pallas) obráží P. hledání atraktivnějšího edičního programu dočasným odklonem od původní beletrie k překladové próze a zejména k literatuře faktu. Na tematiku Dneška, dalšího časopisu vydávaného u P., navázala *Knihovna Dneška* (1931, 5 sv., spolu s časopisem ji redigoval J. Münzer) s původními příspěvky (A. Fuchs, F. Götz, V. S. Vilinskij, K. Žitný) k současné kulturní i politické problematice. *Edici soudobé mezinárodní architektury* (ES-MA, 1932 až 1933, 2 sv., red. K. Teige) koncipoval její redaktor a zároveň autor jako pokračování zaniklé odeonské knižnice MSA. Neúspěchem skončil pokus o řadu humoristické literatury pro nádražní automaty *Knihy veselí a smíchu* (1936, 2 díla T. Smithe). S ustupující knižní krizí zahájil P. cílevědomé budování knižnic původní současné tvorby, navazujících na výchozí tradici nakladatelství. V knihovně básnických debutů *První knížky* (1936–42, 10 sv.) uvedl její redaktor F. Halas s bezpečným citem pro talent knižní prvotiny 10 mladých básníků (J. Valja, H. Bonn, K. Bednář, L. Čivrný, J. Orten pod pseud. K. Jílek, O. Nouza, J. Kainar, J. Hiršal, J. Kolář, H. Marková, provd. Žantovská). Na F. Halase navázal po 1939 soubory edic původní poezie a prózy K. Bednář, který se z nakladatelství pokusil vytvořit opěrný bod pro mladou uměleckou generaci. Jím redigovanou knižnici původní poezie *Erb*, poznamenanou inflací dobové básnické produkce (1940–44, 21 sv.; autoři K. Bochořák, M. Bureš, D. C. Faltis, J. Hiršal, J. Orten pod pseud. K. Jílek, J. Macháček, O. Nouza, D. Novotná, J. Otradovicová, Z. Skyba, L. Sova, A. Spálenka, J. Suchánek, V. Šacha, L. Šíp, K. M. Walló) doplňovala knižnice lyrických próz *Setba* (1940–47, 20 sv., autoři D. Břeský, K. Dvořáček, J. Havlíček, B. Jedlička, M. Kolmanová, P. Lovrič, V. Pazourek, M. Prušáková, O. Šafránek, Z. Urbánek, F. Uždil, J. Valja). Další básnická knižnice *Lyrika* (1941–49, 20 sv., red. K. Bednář) soustředila tvorbu užšího autorského okruhu mladé generace (K. Bednář, P. Bojar, V. Fischl, J. Hiršal, J. Kadlec, K. Kapoun, R. Konečný, F. Nechvátal, J. Pilař, J. Vladislav i Slovák M. Procházka) včetně redaktorových překladů (L. de Camões, F. Werfel). Po válce byla do edičních řad sporadicky zařazována i původní díla slovenských autorů (P. Karvaš aj.). Po třech svazcích zanikla Sbírka satir *Země-žluč* (1941–47, red. J. Mašek; autoři Z. Kalista,

J. Kvapil a J. Zhor). Knižnice překladů z románských literatur *Most* (1943–48, 4 sv., red. B. Jedlička), za války orientovaná na literaturu italskou (B. Cicognani, M. Moretti), přinesla 1947 pohotově prózu A. Camuse Cizinec v překladu S. Kadlece. Knihovny populárně-naučné a odborné literatury, založené po Mnichovu, přesáhly svou koncepcí význam dobové aktuality; pokračovaly i po 1945 a zanikly až se zrušením nakladatelství. Zužující se možnosti společenskovešední publicistiky kompenzovala od konce 1939 knižnice drobných brožur *Svazky úvah a studií* (1939–48, 110 čísel), kterou s důrazem na kontinuitu českého myšlení („mateřštinu myšlenky“) založil a s respektem k názorové pluralitě účastníků redigoval F. Kovárna. K literárním, uměnovědným, historickým, filozofickým, jazykovědným, sociologickým, pedagogickým, politickým, psychologickým, ekonomickým a kulturním tématům přispěli K. Bednář, V. Birnbaum, V. Bitnar, I. A. Bláha, B. Brouk, V. Černý, A. Dratková, J. L. Fischer, R. Flieder, J. Frejka, B. Fučík, B. Hodek, M. Chorváth, V. Jirátko, Z. Kalista, F. Kovárna, F. Kutnar, J. Š. Kvapil, R. Mertlík, V. Navrátil, Z. Neubauer, O. Odložilík, J. Patočka, A. M. Píša, K. Polák, J. Polišínský, J. Popelová, A. Pražák, F. Pražák, J. Průšek, E. Sobota, E. Šlechta, V. Tichý, J. Tvrď, Z. Urbánek, R. Vacková, B. Václavík, Jos. Zeman aj. Dvě další knižnice soustředily naučné práce většího rozsahu. Knihovna esejů a vědeckých rozprav *Duch a tvar* (1941–48, 8 sv., red. K. Janský a V. Jirátko, od sv. 4 K. Janský a J. Š. Kvapil), určená pro díla literárněvědná a historická, přinesla práce všech tří redaktorů a V. Černého, O. Fischera, Z. Kalisty a K. Poláka. Knižnice *Plány a díla* (1941–47, 4 sv., red. F. Kovárna) soustředila práce V. Birnbauma, B. Brouka, K. Honzika a V. V. Štecha k obecnějším otázkám umění, architektury a životního stylu. Poválečná řada básnických a prozaických prvotin *Nová jména* (1947–48, 4 sv., red. K. Bednář) nezopakovala s výjimkou 1. svazku (I. Diviš) úspěch Halasových Prvních knížek (další autoři V. Kovařík, O. B. Kraus, J. Kunstýř). Jediným svazkem (E. Barrett-Browningová: Portugalské sonety) zanikla bibliofilská Sbírka krásných knih *Plamen* (1946). Torzem zůstaly rovněž poválečné edice pro mládež, jejichž program koncipoval a které redigoval V. Pazourek: *Ráj dětí* (1946–48, 2 sv.; autoři D. Novotná a R. Hrdlička), *Na křídlech dobrodružství* (1948, 1 sv.; autor O. Šafránek), *Kouzelný svět* (1948–49, 2 sv.; autoři V. Pazou-

rek a H. Žantovská) a *Dívčí sen* (1949, 1 sv.; autor K. Dvořáček), stejně jako pokus o knižnici odborných statí o literatuře pro děti *Výchova mládeže uměním* (1946) s jediným svazkem (V. Pazourek: Přítomnost české literatury pro mládež). Prvním svazkem (J. Anouilh: *Antigona*) zanikla i Knihovna dramatických děl *Zrcadlo času* (1948, red. J. Kopecký), zřízená pro texty divadelních her provázené dokumentační přílohou. Likvidace nakladatelství zabránila vydání několikrát již připravených titulů. – První dvě periodika nakladatelství byla spjata s jeho edičním programem prostřednictvím přidružených knižnic. Měsíčník Literární skupiny Host P. převzal ročníkem 3 (1923) a vydával jej s výjimkou ročníku 7 (1927/28) až do jeho zániku 1929. Zároveň s 6. roč. byl expedován nakladatelský věstník *Dobrá kniha* (vyšlo 10 čísel od října 1926 do července 1927 za P. odpovědného redaktorství) s úryvky z vydávaných publikací a s reklamními texty. Čtrnáctideník *Dnešek* s podtitulem *Časopis pro kulturní otázky* redigoval J. Münzer (vyšlo 22 čísel jediného ročníku od 2. 10. 1930 do 6. 8. 1931). Zaměřen byl ke společenským otázkám tisku, literatury a umění, zvláště divadla a filmu a přispěli do něho K. J. Beneš, K. Blažek, P. Eisner, O. Fischer, A. Fuchs, F. Götz, H. Haas, B. Hlaváč, M. Hlávka, J. Kodíček, F. Kovárna, F. Kubka, P. Leppin, J. Münzer, K. Nosovský, K. Poláček, B. Václavek, R. Wellek, J. Wenig, Jan Zeman aj. Jeho diskusní rubrika věnovala zvláštní pozornost nakladatelské problematice v souvislosti s prohlubující se odbytovou krizí (výprodeje, nakladatelské časopisy apod.) a vztahu mezi literaturou a žurnalistikou (přispěli vedle vydavatele mj. F. Laichter, O. Štorch-Marien, J. Thon). Samostatnou čtyřstránkovou propagační přílohu *Informace o knihách nakladatelství V. P.* redigoval nakladatel. 1935–39 vycházel v nakladatelství časopis *Slovanský přehled* (roč. 27–31, red. A. Černý, A. Frinta a J. Slavík). 1947 vyšly 2 svazky *Sborníku současné literatury Ohnice*, suplující neexistující časopis stejnojmenné volné literární skupiny. Na redakci se podíleli K. Bednář a J. Červinka, přispěli A. Bartušek, K. Bednář, I. Diviš, P. Gabriel, J. Hiršal, M. Holub, V. Kovařík aj. T. r. v nakladatelství začal vycházet převážně literárněhistoricky orientovaný časopis *Slovesná věda* (red. A. Pražák, J. B. Čapek), který 2. číslem 2. roč. se zánikem nakladatelství převzala Literárněhistorická

společnost. V říjnu 1948 vydalo nakladatelství 1. a jediné číslo 3. roč. Měsíčníku pro umění a filozofii *Listy* (red. J. Grossman a J. Chalupský). – Vnější podoba publikací se proměňovala s vývojem nakladatelství. V prvním období hledání výtvarného výrazu se vedle dobového brunnerovského dekorativismu uplatnily expresivní obálky J. Čapka i konstruktivistické experimenty K. Teiga (zejména jeho obálka a úprava sbírky J. Seiferta *Na vlnách TSF*), charakteristickou úpravu prvních vydání Wolkrova díla navrhl A. Heythum. S proměnou nakladatelství v komerčně zdatný, profesionálně vedený podnik na přelomu 20. a 30. let se postupně prosazovaly standardní funkční úpravy J. Kaplického, F. Muziky, J. Sonberga a J. Svába, v posledním období též V. Bláhy. Kmenovým výtvarníkem nakladatelství byl C. Bouda, na výzdobě se dále podíleli zejména Jan Konůpek, Z. Guth, V. Mašek, K. Svolinský, dále též A. Strnadel, V. Sedláček, F. Janoušek, J. Liesler, A. Paderlík, L. Jiřincová aj. Výzdoba bibliofilských tisků byla zejména dílem C. Boudy a K. Svolinského.

KNIŽNICE. *Beletrie a práce o literatuře*: Atom (1921–49); Knižnice pohádek (1923); Knihovna Hosta (1925–29); *Libri amorum* (1925–29); *Vír* (1926–32); Petrovy ilustrované cestopisy (1926–47); *Životopisy a paměti* (1930); Knihovna *Dneška* (1931); *Knihy veselí a smíchu* (1936); První knížky (1936–42); *Svazky úvah a studií* (1939–48); *Erb* (1940–44); *Setba* (1940–47); *Plány a díla* (1941–47); *Zeměluč* (1941–47); *Duch a tvar* (1941–48); *Lyrika* (1941–49); *Most* (1943–48); *Plamen* (1946); *Výchova mládeže uměním* (1946); *Ráj dětí* (1946–48); *Nová jména* (1947–48); *Na křídlech dobrodružství* (1948); *Zrcadlo času* (1948); *Kouzelný svět* (1948–49); *Dívčí sen* (1949). – *Ostati*: *Radosti ze života* (1925–28); *Edice soudobé mezinárodní architektury* (1932 až 33). ■ SOUBORNÁ VYDÁNÍ: H. Bonn, J. Orten, J. Wolker. ■ Z DALŠÍ PRODUKCE. *Původní práce*: J. Hrdina: *Moc, demokracie a kultura* (1925); J. Wolker: *Balady* (1925) + *Čtení z J. W.* (výbor, 1925) + *Povídky a pohádky* (1925) + *Svatý Kopeček* (1926) + *Výbor z díla* (1926) + *Zápisky z nemoci* (1927) + *Klytia* (1928) + *Básně v próze* (1929) + *Děti* (1930) + 4 dopisy příteli – soudruhu Vladimíru Zelenému (1936) + Wolker pracujícím (výbor, 1946); M. Neuman: *Oči a srdce* (1926); J. Durych, A. Heythum: *U hrobu Jiřího Wolkera* (1930); Š. Bednář: *Huncuťské pesničky* (1931, slov.); A. C. Nor: *Jiří Wolker* (1934); Z. Wolkerová: *Jiří Wolker, jeho dětství, chlapectví a život v rodině* (1934); sb. *Byt* (1935); V. Renč: *Studánky* (1935); F. Nechvátal: *Vedro na paletě* (1935) + *Železná mříž* (1937); M. Gla-

bazňová: Kroky na dlažbě (1937); J. Jirásek: Sovětská literatura 1917–1936 (1937); E. Siblík: Tanec mimo nás i v nás (1937); S. Vlček: Daleko někde (1937); sb. Vzduch Paříže (1937, ed. M. Hlávka, též franc. mutace); O. Zemek: Harfa na troskách (1937); L. Šíp: Smrt na louce (1937) + Komu patří svět? (1940); F. Kožík: Cesta k lidem (1938); J. Noha: Dvanáct májů (1938); V. Rozner: Od člověka k člověku (1938); V. Závada: Václav Šolc, básník Prvosenek (1938); J. Brož: Žalující radost (1938) + Tvá záře (1939); K. Kapoun: Potmě (1939); J. Malý, M. Novotný: Návrat Karla Hynka Máchy (1939); J. Urbánek: Jitřenka smutku (1939) + Životy a svědomí (1945); K. B. Palkovský: Strach jde světem (1939) + Londýnské epistoly (1946); K. Bednář: Rok (1939) + Vánoce v Čechách (1940) + Píseň lásky (1944) + Praha pod křídly války (1945) + Paměť bojovníků (1947) + Jim hostinou bylo... (1948) + Píseň dalekého míru (1948) + Kamenný anděl (1949); V. Navrátil: O smutku, lásce a jiných věcech (1940); B. Brouk: Jazyková komika (1941); J. J. Moravec: Květy dobra (1942); J. Zhor: Pegas nežere slávu (1942); J. Kopecný: Divákovy zápisky (1944); sb. K počtě zbraň praporu (1945, ed. K. Resler); M. Paráček: Závrať (1945); sb. Za Jiřím Ortenem (1945); sb. Cesta Karla Dvořáčka (1946); V. Černý: Zpěv duše (1946) + První sešit o existencialismu (1948); Č. Chyský: Tisíc let stavitelského umění v českých zemích (1946) + Za památkami staré Prahy (1948); I. A. Bláha: Problém lidu (1947); E. F. Burian: Jeden ze všech (1947); Z. Kalista: Stručné dějiny československé (1947); J. Thon: Knihovníci a knihomilové (1947); ant. Čeští básníci mládeži (1948, ed. V. Pazourek); J. Ježek: Dopisy z podzimu 1938 (1948); P. Kypr: Nevýslovné toužení (1948); sb. Nevýúčtován zůstává život (1948, ed. J. Kopecný); J. Loriš: Cyril Bouda (1949). – *Překlady*: G. F. Bracciolini Poggio: Facécie (1928); J. Joyce: Odysseus (1930, 3 sv.) + Portrét mladého umělce (1930); J. Wolker: Wiersze wybrane (1934); L.-F. Céline: Smrt na úvěr (1936); A. Huxley: Co ty budeš dělat? (1937); ant. Daleký hlas (1938, přel. H. Bonn); ant. Zpěvy zavržených (1938, přel. J. Langer); H. W. van Loon: Umění (1939); ant. Zpěvy nové Francie (1946, ed. J. Deninx); H. J. Laski: Úvahy o revoluci naší doby (1948). ■ PERIODIKA: Host (1923–27, 1928–29); Dobrá kniha (nakl. věstník, 1926–27); Dnešek (1930–31); Slovanský přehled (1935–39); Ohnice (sb. 1947, 2 sv.); Slovesná věda (1947–49 do č. 1); Listy (1948, č. 1). ■

BIBLIOGRAFIE: Seznam knih nakladatelství V. P. (1937); Dobré knihy pro vaši volnou chvíli (1938); Seznam knih nakladatelství V. P. (1938); V těchto knihách čeká na Vás radost a poznání (1939); Knihy radosti a posily (1939, ed. J. Živný); Jakou knihu? (1940); S dobrou knihou do podzimních dnů (1947). ■ LITERATURA: E. Kotyzová: Nakladatelství V. P. v Praze (dipl. práce Fak. sociál. věd a publicistiky UK, 1971, s. bibl.). ■ Gd. (J. Gottard): Deset let nakladatelem, Českosl. knihkupec 1931, s. 251; Dr. F. K. (Kocourek): Hovory s naklada-

teli 10, Přítomnost 1932, s. 586; O. Rádl: Nakladatel V. P. o dnešní situaci dobré knihy, Světozor 1934, č. 47; F. Halas: První knížky, Almanach Kmene 1936/37, s. 166 + O dobrodružnosti četby seznamů knih, in Knihy radosti a posily (1939) oboje → Imagera (1971, s. 134 a 408); F. Kovárna: Čestným lidem, Svob. slovo 18. 9. 1946; J. Živný: Moderní typ nakladatelský, Knihkupec a nakladatel 1946, s. 147; K. Resler: Šedesát let V. P., Zprávy Spolku čes. bibliofilů v Praze 1957, č. 4–5; P. V. P., bývalý nakladatel... (o jeho odsouzení), Zapisník (New York) 1961, květen–červen; V. Petr: Jak jsem poznal Wolkra, Čtenář 1970, s. 93 → sb. Jiří Wolker ve vzpomínkách současníků (1990); J. Seifert: Básník píše nakladateli, 20. dopis Výboru Spolku čes. bibliofilů členstvu (periodický leták, březen 1972); E. Hlaváčková-Kotyzová: Nakladatelství V. P. v Praze, Knihovna 1975, s. 471; J. Hek: Svědectví dokumentů, sb. 19. Wolkrův Prostějov 1976, s. 6; Z. Kalista: Můj nakladatel V. P., Zprávy Spolku čes. bibliofilů v Praze 1977, s. 67; ● nekrology V. P.: pk (P. Kovařík), Svob. slovo 28. 6. 1978; P. H. Toman, Zprávy Spolku čes. bibliofilů v Praze 1978, s. 84 ●; I. Diviš in Teorie spolehlivosti (1991, s. 261); Z. Kalista in Po proudu života 2 (1996, s. 611); E. Hlaváčková-Kotyzová: Vzpomínka na V. P., Knihkupec a nakladatel 1997, č. 12.

az

Petr Žitavský viz in Kronika zbraslavská

Jaroslav Petrbok

* 25. 10. 1881 *Praha*

† 14. 12. 1960 *Praha*

Básník intimní lyriky a historické epiky, autor próz pro mládež, cestopisů a populárně-naučných publikací z přírodovědné oblasti.

Pocházel z rodiny lakýrnického mistra, vyrůstal v sociálně neuspokojivých poměrech. Vystudoval učitelský ústav v Praze (mat. 1902), na další studia neměl prostředky. Učil pak na dvoutřídce v Nedomicích u Všetat (1902–03), v Kojeticích u Prahy (1903–19), v Kyjích u Prahy (1919–22); od 1922 dostával dovolenou na badatelskou práci, kterou vykonával při Nár. muzeu (v geologicko-paleontologickém a později zoologickém oddělení). Soustavně se vzdělával v přírodních vědách (mimoř. posluchač pražské univerzity, dále přednášky v rámci Přírodovědného a archeologického sboru Zem-

ského muzea a Malacozoologické sekce Přírodovědného klubu v Praze), stýkal se s našimi i zahraničními odborníky, sledoval odbornou literaturu a spolupracoval s vědeckými institucemi (mj. externí člen Geologického ústavu v Praze, člen čes. sekce Společnosti pro studium evropského kvartéru, Mezinárodní komise pro studium fosilního člověka, Ústavu pro paleontologii a paleoetnologii fosilního člověka v Brně aj.). V Nár. muzeu působil jako soukromý badatel až do své smrti (svůj zájem soustředil na recentní a kvartérní měkkýše, zabýval se i stratigrafickou geologií a archeologií). Za výzkumným účelem podnikl řadu cest do zahraničí (nejčastěji Palestina, Bulharsko, Rumunsko, Jugoslávie, dále Island, Itálie, Řecko, Egypt, Sýrie, Irák, Turecko aj.). V Čechách prozkoumal především Čes. kras; své sbírky později věnoval Nár. muzeu. Výtěžky své vědecké práce publikoval v četných domácích i zahraničních časopisech a sbornících (nejdůležitější práce byly otištěny v Rozpravách ČAVU, v ČNM a ve sbornících Státního geologického ústavu v Praze). Neméně bohatá byla jeho popularizační činnost literární i přednášková (např. pro rozhlas připravil pořady *Bronzový hrob* a *Cesta Svatou zemí*), aktivně se účastnil veřejného a politického života (byl levicově zaměřen s inklinací k anarchismu; mj. člen Sdružení proletářských bezvěrců, KSČ aj.). Kromě toho propagoval zdravý způsob života (např. člen Lid. sdružení abstinentního), turistiku (1929 předseda čes. sekce Mezinár. turistické organizace učitelstva) a tělesnou zdatnost (cvičitel žactva v Sokole a později v Dělnických tělocvičných jednotách). Pohřben byl na Olšanských hřbitovech.

V P. raných básnických pokusech (*Co květo v jaře?*) převážily monotónní záznamy citových prožitků. Novou orientaci znamenala následující epicko-reflexivní poezie (zvláště *Pochodem titána*), vykazující zřetelné ozvuky historických cyklů J. S. Machara i vliv Nietzscheových idejí – obrazů „nadčlověka“ a anarchistického radikalismu; P. v ní parafrázoval starověké, zejména křesťanské motivy i náměty z české historie, humanizoval pojem Boha obrazy Kristova lidského utrpení a hrdinství, vyzvedal ničím nespoutané individuum spolu s principem přirozeného života smyslů a oslavoval heroismus revolt proti církevní i světské moci (např. husité, Žižka, Kubata). Obhajoba

svobody každého jedince a snaha porozumět jeho individuální psychice se také staly východiskem práz pro mládež, v nichž malí hrdinové, jeden deptaný otcovou brutalitou (*O chlapci, který slunce hledat šel*), druhý školskou pedanterií (*Útěky z propastí*), unikají z nepřátelského světa do volné přírody, ke svým snům a zálibám. Důvěrný vztah k přírodě dominuje v *Povídkách o zvířatech*, a především v doprovodných textech k fotografiím rostlin J. Nerudy, J. H. Vrby a ke kresbám K. Svolinského, v nichž P. spojoval odbornou informaci s osobními zážitky a hrou fantazie. V próze *Tajemná Amra* vylíčil odvážnou arabskou cestu a výzkumy cestovatele A. Musila, jenž mu byl vzorem. Jako vášnivý turista a badatel napsal také řadu knih cestopisných a populárně-naučných. Kromě toho v časopise Úhor recenzoval knihy pro mládež, prosazuje přitom v beletrii především faktografickou správnost; necitlivost k uměleckým hodnotám projevil v útočném vystoupení proti pohádkám (Úhor 1913), které pro jejich nereálný, fantastický základ považoval za přežitek minulosti, dokonce za „kulturní zločin“.

PSEUDONYMY, ŠIFRY: Emil Wágner, O. Labenský (čas. Kacířské epištoly), Ot. Labenský, Petr Bok (Rudé květy, dub.), P. Veuve; L., O. L., Pbk. ■ PŘÍSPĚVKY in: Abstinentní věstník (1910–13); Acta Musei moraviae (Brno 1952); Acta Musei nationalis Pragae (1948, 1950); Anthropozoikum (1952, 1955–56); Archeologické rozhledy; Archiv orientální (1952); Auto (1937); Biológia (Bratislava 1955); Biologické listy (1915–17, 1924); Bulletin international de l'Académie des Sciences (1922–31, 1933–34, 1936, 1938–50); Časopis Čes. společnosti entomologické (1915); ČČM, pokr. ČNM (1919–33, 1935–41, 1946, 1948, 1950–57); Časopis pro mineralogii a geologii (1923, 1943, 1958–59); Časopis turistů (1940–41); Českosl. kras (Brno 1948–54); Čes. svět (1916–17, 1924); Dělnická osvěta (1910); Dětská kniha (1956); Dětský máj (Nymburk 1905, 1911–12); Domov a svět (1927–32); Époque (1912); Haló noviny; Chovatel (1947); Jiskra; sb. K vyššímu poznání (1929); Kacířské epištoly (1907); Kámen (1942); Krása našeho domova (1914, 1922, 1924–25); Krystal (1925); Lékařské rozhledy (1915 až 1916); Letem světem; Malý čtenář (1910, 1914, 1916–17, 1919, 1929); Mitteilungen der Tschechischen Akademie der Wissenschaften (1943); Mladé Podřipsko (Mělník); Mladý hlasatel (1936, 1938); Moře (1923); Nár. osvobození; Nár. politika; Naše předhistorické památky (1924); Naše zprávy (1940); Naši přírodou (1938–39); Nová kultura; Nová Praha; Nový člověk (1913); Oáza (1933–35); Obzor prehistorický (1911, 1926, 1935, 1937); Okno do

světa (1940); Ozvěny domova a světa; Památky archeologické (1921, 1924, 1926, 1931, 1938, 1946, 1948); Pestré květy (1929); Podkrkonošské rozhledy (Náchod); Pozdrav ze staré vlasti (Třebenice, Praha 1909–11); Právo lidu (1925–36); Pražský ilustrovaný zpravodaj; Přírodovědný sborník Slovenskej akademie vied a umení (Bratislava 1950); Příroda (Brno 1925, 1932–48); Příroda (Ostrava 1909, 1912, 1919); Příroda (1948); Přírodní věda (1923–24); Ranní noviny (1935); Ročenka Okres. jednoty muzejní (Brandýs n. Lab. 1932); Rozpravy ČAVU (1916, 1922, 1924–29, 1931, 1934–35, 1938, 1940, 1943, 1950); Rudé květy; Rudé právo; Sborník Čes. společnosti zeměpisné (1943); Sborník 4. sjezdu českosl. zeměpisců v Olomouci (1937); Sborník Klubu přírodovědeckého v Praze (1923); Sborník NM, odd. přírodovědný (1948, 1950, 1952, 1956–57); Sborník 5. sjezdu českosl. geografů (1948); Sborník Státního geologického ústavu (1924, 1926); Sborník 3. sjezdu českosl. geografů v Plzni (1936); Sborník zeměvědné společnosti (1930); Sborník zoologického oddělení NM (1934); Severočes. dělník (Teplice); Středa (1912); Svět a vlast (1928); Světozor (1918, 1921, 1924, 1941); Topičův sborník (1925); Týden světem (1914); Úhor (1913, 1915–18, recenze); Var (1928); Věda přírodní (1922–36, 1938, 1942–44); Vesmír (1944, 1949); Věstník Čes. zeměvědné společnosti (1917, 1919, 1939–40); Věstník Klubu přírodovědeckého v Prostějově (1911); Věstník KČSN (1939–42, 1943); Věstník 5. sjezdu čes. přírodovědců a lékařů (1914); Věstník Sjezdu českosl. geografů (Plzeň 1935); Věstník sjezdu slovanských geografů (1924); Věstník Státního geologického ústavu (1925–34); Vychovatel; Zlatá Praha (1918, P Vzpomínky na Labe); Zprávy Geologického ústavu pro Čechy a Moravu (1941); Živa (1958, 1960); mimoto příspěvky v zahraničních odbor. časopisech a sbornících. ■ KNIŽNĚ. *Beletrie*: Proba za Makedonce (B 1903); Co kvetlo v jaře? (BB b. d., 1903); Křídlo cikády (BB 1906, pseud. Ot. Labenský); Pochodem titána (BB 1906, pseud. Ot. Labenský); Studie k historii boha (E 1906, pseud. P. Veuve); O chlapi, který slunce hledat šel (P pro ml., 1917); Útěk z propastí (P pro ml., 1918); Povídky o zvířatech (pro ml., 1919); K Jadranu (cestopis, 1922); Palestina a židovská práce i mravnost (cestopis, 1927); Znovu za Dunajem (cestopis, b. d., 1934); Kytíčka Jos. Nerudy (PP pro ml., 1944, k fotografiím J. Nerudy); Tajemná Amra (P 1946); Poznáš je, když kvetou? (PP pro ml., 1951 k fotografiím J. Nerudy, vyd. 1955 k fotografiím J. H. Vrby); Sbíráme léčivé rostliny (PP pro ml., 1953, rozšř. vyd. 1958); Rostliny (PP pro ml., 1960, ke kresbám K. Svolinského). – *Odborné a populárně-vědné práce*: Proč má být letos konec světa? (1910); Ze života hvězd (1914); K metodice alkoholologie ve škole obecné (1915); Zemětřesení (1923); Pračlověk (1923) aj. ■ **REDIGOVAL časopis**: Moře (1923); *knižnici*: Slunovrat (1917–18). ■ **USPOŘÁDAL A VYDAL**: Výbor z básní Fr. S. Procházky (1917). ■

BIBLIOGRAFIE (odborných prací): V. Ložek in Rozpravy středního Ústavu geologického, sv. 17, 1955; K. Táborský: Publikační činnost J. P. v letech 1936–1960, ČNM 1961, oddíl přírodovědný, s. 90 a 200. ■ **LITERATURA**: R. Hošek: ref. Co kvetlo v jaře?, Nár. život 1903, s. 199; A. Drtil: ref. Pochodem titána, Přehled 5, 1906/07, s. 199; ● polemika (s P. čl. Pohádky, Úhor 1913, s. 38): F. A. Soukup, K. V. Prokop, A. Jíl, F. Doutlík, vše Úhor 1913, s. 51, 99, 120, 145; k tomu J. Petrbock, s. 177 ●; ● ref. O chlapi, který slunce hledat šel: G. Pallas, Venkov 11. 1. 1917; A. Jíl, Úhor 1917, s. 48 ●; A. Šebek: ref. Útěk z propastí, Zvon 19, 1918/19, s. 545; Dr. V. M. (Matula): Z populárně-vědecké literatury (ref. Pračlověk, Zemětřesení), NO 23. 9. 1924; O. Donath in Židé a židovství v české literatuře 19. století (1930, s. 38 a 178); an.: Padesátiny J. P., Domov a svět 1931, s. 677; Dj: J. P. šedesátníkem, LidN 25. 10. 1941; K: ref. Poznáš je, když kvetou?, Komenský 76, 1951/52, s. 381; O. S. (Srovátka): ref. Sbíráme léčivé rostliny, LD 27. 8. 1953; J. Červenka: Pohádka a výchova dítěte, sb. O pohádkách (1960, s. 270); ● nekrology: V. Ložek, Anthropolozikum 1961, s. 7 + Věstník Ústředního ústavu geologického 1961, s. 155; V. Netušil, ZM 1961, s. 88; F. P. (Prantl), Živa 1961, s. 59; F. Skřivánek, Ochrana přírody 1961, s. 64; K. Táborský, ČNM 1961, odd. přírodov., s. 88; R. Turek, ČNM 1961, odd. věd společenských, s. 78; V. Zázvorka, ČNM 1961, odd. přírodov., s. 97 + Anthropos 1961, č. 14 ●; J. Brabenec: V přišelí zkamenělých bájí, Krásy domova 1962, č. 2; K. Sklenář in Z Čech do Pompejí (1989, s. 295, 414); V. Cílek: Říční paradoxon krasového děda, Vesmír 1991, s. 405.

ik

Jiří Petrmann

* 19. 3. 1710 *Pukanec* u Levic (Slovensko)

† 19. 12. 1792 *Dráždany* (Německo)

Evangelický kněz, básník, autor náboženských spisů.

Křtěn Juraj P.; psal se i Jiřík P., Georgius P., příjmením také Petermann. Některé prameny uvádějí datum narození 19. 6. – Otec byl měšťan a „blanař“ (kožešník). P. studoval pravděpodobně v Banské Štiavnici a v Bratislavě, pak odešel na univerzitu do Halle n. S. 1734 dokončil studia a byl povolán emigrantskou církví do Berlína za učitele české školy. Po ordinaci na duchovního v Lipsku odešel 1737 do Gebhardsdorfu jako kazatel českých exulantů, ale už 1738 přešel do obce Delny Wujezd (Uhyst/Spree) v Horní Lužici a stal se pasto-

rem německo-lužické církve. Od 1741 byl arcidiakonem ve Wjetošowě (Vetschau) v Dolní Lužici, 1747 se definitivně usadil v Drážďanech u českého evangelického sboru při kostele sv. Jana.

Žejištěm P. spisovatelské činnosti byla církevní literatura. Kromě postily, modliteb pro česky a německy mluvící věřící aj. vydal zpěvník duchovních písní Hospodina srdcem i rty chválení..., obsahující 605 písní. Hlavní část tvoří překlady německých písní z luterských kancionálů drážďanského, lipského aj. a písně převzaté z českých zpěvníků (J. A. Komenského, J. Třanovského, J. B. Müllera Žitavského, J. Kunvaldského aj.). Všechny předlohy a prameny nejsou dosud známy, a proto nelze určit P. vlastní autorský podíl na sbírce; předpokládá se však, že spočívá nejen v překladech, ale i v původní písňové tvorbě. – Celý žaltář krále a proroka Davida... je pokusem o překlad všech 150 biblických žalmů. I když P. nedosáhl básnické úrovně svého předchůdce J. Strejce, byly jeho žalmy velmi rozšířeny u evangeliků v Čechách. Přispěl také do Thámova almanachu Básně v řeči vázané meditativní básní *Vymyšlení*, zachycující přírodní náladu; je to P. jediný pokus začlenit se do obrozenského literárního dění v Čechách. – Na počátku 80. let 18. století napsal a vydal mluvnicki českého jazyka *Čechořečnost...*, obsahující část stručně pojednávající o základech pravopisu a kapitulu o české prozodii. Pozornost věnoval rýmu, rytmu a veršové melodii českých básní, prosazoval přízvukný a sylabický prozodický princip proti časomíře.

PŘÍSPĚVKY in: alm. Básně v řeči vázané 2 (1785). ■ **KNIŽNĚ.** *Původní práce:* Kratičký způsob srdce své vylévati před obličejem Božím aneb Modlitby... (Drážďany 1748); Evangelische Predigten nach der in der gewöhnlichen Sonntags Evangelien enthaltenen heilsamen Lehre unsers Herrn Jesu Christi 1, 2 (Greiz 1771); Erlaubte Beleuchtung der aus dem englischen übersetzten vier Abhandlungen D. Eduard Harwoods..., wie auch der... von D. W. A. Teller vorausgeschickten Antithesen (Lipsko 1775); List o večeři Páně, bratřím evangelického náboženství odeslaný do Čech (b. d., 1782); Čechořečnost touž řečí mluvícím složená a ve dvou dílech obsažená, totiž: v dobropísebnosti a zpěvohlavnosti (Bratislava 1783); Křesťanské víry základ od Otce založený na poznání Syna jeho Ježíše Krista... 1, 2 (Drážďany 1783). – *Překlad:* Celý žaltář krále a proroka Davida v písně známými notami k zpívání spořádáný (Drážďany 1781). ■ **USPOŘÁDAL A VYDAL:** Hospodi-

na srdcem i rty chválení aneb Písně duchovní staré i nové... (kancionál, Drážďany 1748). ■

LITERATURA: J. Dobrovský: ref. překl. Celý žaltář krále a proroka Davida..., Literarisches Magazin von Böhmen und Mähren 1786, 1. d., s. 122 + ref. List o večeři Páně, tamtéž 1786, 2. d., s. 137 + ref. Čechořečnost..., tamtéž 1787, 3. d., s. 151 + ref. Křesťanské víry základ..., tamtéž 1787, 3. d., s. 144; an. (Samuel Ambrosius): nekrolog, Novi ecclesiastico-scholastici Annales evangelicorum (Banská Štiavnica), Vol. 1, tom. III, 1793, trim. III, s. 71; B. Tablic in Paměti česko-slovenských básníkův alev veršovcův... 3 (Vácov 1809, s. 35; slov. překl. R. Brtáň, 1974, s. 153); Ch. A. Pescheck in Die böhmischen Exulanten in Sachsen (Lipsko 1857, s. 27); J. Král in O prozodii české (1923, s. 67); J. Volf: Drážďanský kancionál J. P. z r. 1748 a pražská konzistoř, ČCM 1924, s. 90 + Kde působil v Lužici M. J. P., Českolužický věstník 1928, s. 46; F. Hrejsa: Dobrovský a čeští evangelici, Bratislava 1929, s. 580; L. V. Rizner in Bibliografía písomníctva slovenského... 4 (1932); J. B. Čapek in Československá literatura toleranční 1781–1861, 1 (1933, s. 247) + J. P. žalmista, in Záření ducha a slova (1948, s. 144); R. Jenč in Stawizny serbskeho pis-mowstwa 1 (Budyšin 1954, s. 186).

lk

Petrov viz in Občanská tiskárna

Vlasta Petrovičová viz in Vladimír Neff

Václav Petrů

* 28. 9. 1841 Klenovice u Tábora

† 10. 8. 1906 Pelhřimov

Autor veršů, povídek pro mládež, národopisných črt, vypravěč cizokrajných i domácích pověstí, kompilující historik i teoretik literatury a překladatel z nejrůznějších jazyků.

Otec byl rolníkem. Německé gymnázium vystudoval P. v Jindř. Hradci, potom klasickou filologii a češtinu na pražské německé univerzitě (1863–66). Po třech letech suplování na české paralelce při německém gymnáziu v Čes. Budějovicích byl 1869 ustanoven profesorem na gymnáziu v Klatovech, 1871 ředitelem na nižším reálném gymnáziu v Pelhřimově, které bylo 1885 rozšířeno na gymnázium vyšší. Do důchodu odešel 1905.

Vedle sporadických veršů psal P. prózu pro mládež. Cele ji podřídil vzdělávacím a výchovným záměrům. Předváděl drobné příběhy (nezřídka volně zpracované cizí podněty), v nichž dobrodružné zápletky nedokázaly utlumit návodnost děje, a převyprávěl báje a pověsti z různých časů a ze všech končin světa: starořecké (*Obrazy ze života starověkých národů, Ze starověkých povídek, Výtečníci starého věku*), indické (*Indické pověsti*) i české (*Z našich pověstí*). Měly bez uměleckých ambicí zprostředkovat mladým lidem kulturní statky minulosti, přiblížit charakter a zvyklosti dávných obyvatel různých částí světa (*Tré kněžen v říši květin*) a poskytnout morální a vlastenecké povzbuzení. Národopisný ráz mají cestopisné črty, které více či méně beletrizovanou formou seznamují čtenáře s Pelhřimovskem. – Jako literární historik P. neusiloval o prezentaci výsledků vlastního bádání, ale o shrnutí a zpřístupnění informací běžných v cizojazyčném, především německém prostředí, které však česká veřejnost a hlavně studující mládež postrádaly (*Ilustrované dějiny literatury všeobecné* zahrnující vedle evropských literatur i exotická písemnictví asijská). K pedagogické praxi jsou bezprostředně zaměřeny učebnice stylistiky a poetiky a též čítanky, v nichž ukázky hlavně české poezie doprovázejí komentáře a medailony obsahující životopisné i bibliografické údaje. Poskytují přehled o českém písemnictví 19. století a na konkrétních příkladech vysvětlují básnické a prozaické žánry. – Obsáhla, ale podle hlasu dobové kritiky též ledabylá byla P. činnost překladatelská. Jeho hlavní zájem se nesl k literaturám severským, prakticky však překládal skoro ze všech evropských jazyků a jejich prostřednictvím i z jazyků asijských. V rukopisech se uchovaly (v Divadelním ústavu v Praze) překlady her H. Ibsena. P. tlumočil také pro německá periodika v českých zemích F. Heritese a K. Světlou.

PSEUDONYMY, ŠIFRA: Boleslav Peprný, V. Klen; V. P. ■ PŘÍSPĚVKY in: Archiv přednášek a řečí učitelských (1881–83); Beseda učitelská (1880); Besedy lidu (1901–02); Brünner Beobachter (překlady K. Světlé); Budečská zahrada (1880–89); Budivoj (1866–67); sb. Čechy (1892); Čes. koruna (Kolín 1883); Čes. škola (1883–84); Čes. včela (1876–77); Čes. jih (Tábor 1876–77, 1880–84); Čes. lid (1900–02, posmrtně 1929); Domácí krb (1883); Jarý věk (1883–84); Jevišťe (1885); Jitřenka (Polička 1884–86); Koleda (1878, 1881); Komenský (1883–84); Krakonoš (Jičín 1880–82); Květy

(1865); Květy (1879–84, 1901); alm. Kytice (1878–81, 1889); Lumír (1874–76); Malý čtenář (1886, 1894); Národ a škola (1884); Nár. škola (1884–89); Naši mládeži; Neue Welt (Kamenický Šenov, překlady, dub.); Osvěta; Paedagogium (1880–87); Pokrok (1876–77, 1883); Politik (1883, překlady F. Heritese); Posel z Budče (1878, 1902–03); Ruch (1882); Studentské listy (1881–83); Světozor (1875–79); Škola a život (1888); Štěpnice; Učitelské noviny (1884); Vesna (1887); Vlast (1888–91); Vychovatel (1889); Výr. zpráva reálného gymnázia v Pelhřimově (1872–99); alm. Z české školy (1884); Zlatá Praha (1884–87). ■ KNIŽNĚ. *Beletrie a práce o literatuře*: Antithesis v poezii české (1869); Česká poetika (1870, s B. Poškem, obs. též Antithesis v poezii české); Proprava v české stylistice 1, 2 (1872, 1874); Obrazy ze života starověkých národů (PP pro ml., 1874); Ze starověkých povídek 1, 2 (PP pro ml., 1875, 1878); Výtečníci starého věku (PP pro ml., 1876); Indické pověsti. Paňčantra (PP pro ml., 1877); V tenatech šejdířových (P pro ml., 1879, volně dle O.); František Trenk, vůdce pandurů (P pro ml., 1880, dle O.); Z mých veršů (BB, překlady, 1881); Ilustrované dějiny literatury všeobecné 1, 2 (1: Literatura čínská, indická, perská, hebrejská, arabská, egyptská, řecká, latinská, francouzská, španělská, portugalská, italská, rétorománská a rumunská, 1881; 2: Literatura anglická, b. d., 1882); Na Křemešník! (P pro ml., 1885); Tré kněžen v říši květin (PP pro ml., 1887); Do rodiště Rubešova (cestopisná črta, 1888); Z našich pověstí (PP pro ml., 1888); Stručná slovesnost (1893); Báje a báchorky všech národů (1896); Klášter Želiv (cestopisná črta, 1898); Poutní místo Křemešník (cestopisná črta, 1901); Z pamětí královského města Pelhřimova (1901). – *Překlady*: H. W. Stolle: Fyllidas a Charité (1876); P. F. W. Oertel: Dobyť Cařihradu od Turků (1877) + Turci před Vídní (1877) + Princ Eugen Savojský (1878); ant. Z mých veršů (BB, překlady veršů S. Vráze, z knihy Ši-king, z poezie norské, perské, arabské, malajské, kavkazských Čerkesů a mongolské, 1881); J. J. Cremer: Venkovský strýc (1882); G. Keller: Odkaz (1882); K. Knor: Zkazky severoamerických indiánů (1882); P. A. Alarcon: Tři novely (1883) + Třírožec (1885); Ch. Elster: Vybrané novely (1884); J. P. Jacobsen: Mogens (1884); G. Ohnet: Kníže Panin (1884); A. Roberts: Marguta (1884); A. de Vigny: Z vojny (1884); Čuang-seng, Tien-ši: Přátelé až do smrti (b. d., 1884); A. L. Kielland: Garman a Worse (b. d., 1884); H. Conscience: Obrazoborci antverpští (1884) + Šebestián Gansendonck (b. d., 1885) + Hugo van Craenhove a jeho přítel Abulfaragus (1890); T. Barrière, J. Lorrin: U klavíru (1885); T. T. Jež (Z. F. Miłkowski): Na soudě maloměstském (1885); Hildebrand (N. Beets): Kegge a jeho rodina (b. d., 1885); H. P. Holst: Mandarin (b. d., 1885); H. Hertz: Mezi umělci (1885) + Máme vojáka (1886); F. A. Bayard, L. E. Vanderburgh: Pařížský ničema (1886); M. Montaigne: Zásady vychovatelské (výbor, 1886); O. Feuillet: Ve smutku (1887); J. Claretie: Pan ministr

(1888); E. Flygaré-Carlen: Zasněžení chrámu v Hamarbě (1888) + Profesor a jeho chovanci (1888) + Pověst (1889) + Hrdinka románu (1890) + Stínová hra (1890) + Do šesti neděl. Až do smrti (1893); M. Searo: Květ vášně (1890); H. Pontoppidan: Mladá láska (1895) + Dědictví (1898); J. Lie: Nioba naší doby (b. d., 1896) + Když slunce zapadne (1899); M. Thoresen: Na Lukně (1897); K. Hamsun: Nová země (1897) + Viktorie a jiné novely (1900). – *Ostatní práce*: Návod ku deklamování (1886). ■ **REDIGOVAL sborníky**: První desetiletí našeho gymnázia reálného v Pelhřimově (1881), První čtvrtstoletí ústavu našeho (1896); *knižnici*: Klasy (Plzeň 1884). ■ **USPOŘÁDAL A VYDAL**: Antologie epických básní původních i přeložených (1875); Poetická čítanka 1, 2 (1876, 1878); Kytice z nadšených zpěvů, jimiž český národ od svého ožití rozličné události nejsvětějšího domu panovnického oslavoval (1878); Antologie lyrických básní původních i přeložených (1879); Perličky lásky mateřské (1881); Deutsches Lesebuch für die 3 Klasse der Mittelschulen mit böhmischer Mutterlichsprache (1887); Čítanka pro nižší třídy středních škol 1–4 (1887, 1888, 1889, 1890); Čítanka pro školy měšťanské 1–3 (1901, 1902, s. J. Drbohlavem). ■

BIBLIOGRAFIE: F. D. Zenkl in Spisovatelé kraje tábořského (1902). ■ **LITERATURA**: ● ref. Česká poetika: an. (J. Lepař), ČČM 1870, s. 186; (an.): Květy 1870, s. 86; NL 11. 3. 1870; Světozor 1870, s. 120 ●; F. Bílý: ref. Ilustrované dějiny literatury všeobecné, Osvěta 1882, s. 369; an.: Nepokradeš (k plagiátům v P. pracích, zejména v Ilustrovaných dějinách literatury všeobecné), Čas 1, 1886/87, s. 251, 379; F. Zákrejs: ref. překl. T. Barrière, J. Lorrin + F. A. Bayard, L. E. Vanderburgh, Osvěta 1887, s. 361; M (T. G. Masaryk): ref. překl. M. Montaigne, Athenaeum 1888, s. 296; ● ref. Do rodiště Rubešova: J. Novodvorský, Hlídka lit. 1888, s. 308; -aue- (H. Pittau), Lit. listy 1888, s. 335 ●; J. V. (Vyhliďal): ref. Z našich pověstí, Hlídka lit. 1888, s. 280; -čt-: ref. překl. H. Pontoppidan: Mladá láska, Lit. listy 1896, s. 137; J. Král: O prozodii české, LF 1896, s. 167; D.: ref. překl. J. Lie: Když slunce zapadne, Rozhledy 9, 1899/1900, s. 69; ● nekrology: an., Zlatá Praha 23, 1905/06, s. 540; F. V. Vykoukal, Osvěta 1906, s. 948 ●; J. Bílý: Z mých vzpomínek na J. Gebauera, NŘ 1920, s. 237.

mn

Jan Petrus

* 18. 12. 1890 Vsetín

† 14. 1. 1968 Praha

Autor povídek a románů z valašské vesnice a z maloměsta pro děti i dospělé, životopisných próz a dramát pro mládež, kritik a historik v oboru dětské literatury.

Dětství a mládí prožil ve Valaš. Meziříčí v rodině odborného učitele Jana P. (1863–1906), regionálního pracovníka a publicisty, autora učebnic a příruček pro děti i učitele (Malá zdravotvěda, 1898; v knižnici Přírodní vědy ve škole obecné: Přírodopis, to jest fyzika a lučba 1, 2, 1902, 1903; Rostlinstvo, 1903; Nerosty a horniny, 1904; Živočišstvo a o těle lidském, 1905). P. záhy ztratil matku (otec byl pak ještě několikrát ženat). Obecnou školu (1896–1900) a gymnázium, kam nastoupil v necelých deseti letech, navštěvoval ve Valaš. Meziříčí (mat. 1908). 1908–09 vystudoval nástavbový ročník učitelského ústavu v Praze, zároveň absolvoval dva semestry na filoz. fakultě; ve studiu však nemohl pokračovat (dostudoval až 1930, kdy získal doktorát z pedagogiky prací *Rodina jako produkt a spoluvůrce kultury*), neboť musel podporovat nevlastní matku a bratra, a zahájil proto učitelskou dráhu na Ostravsku a Opavsku (1909–15 v Louče, 1915–18 v Jaktáři u Opavy). 1918 byl hlavním iniciátorem založení české matiční měšťanské školy v Novém Jičíně, kde byl zprvu učitelem, 1919–21 ředitelem. Poté organizoval české menšinové školství v severních Čechách (Duchcov, Most, Bílina, Ústí n. Lab.), kde zastával 1921–26 funkci inspektora v Teplicích-Šanově. 1927–39 byl inspektorem národních škol na min. školství a národní osvěty. Za okupace pracoval po odchodu z ministerstva 1939 jako nádeník, později jako kancelářská síla ve velkozahradnictví Walter v Chuchli; po osvobození se vrátil na ministerstvo, kde zůstal až do 1949. Po celou dobu aktivního života se P. věnoval též lidovému, osvětové činnosti a práci s mládeží v Českosl. červeném kříži a v 30. letech především v Sokole jako funkcionář ČOS. Od 1928 spolupracoval s dětským vysíláním rozhlasu (pořad Dětská besídka), po odchodu do důchodu též s Pedagogickým muzeem J. A. Komenského (byl spoluautorem školních a osvětových diafilmů Pardubický kraj a Budějovický kraj, 1956). V důchodu žil v Praze.

Do povědomí čtenářů vstoupil P. na sklonku 1. světové války a krátce po ní svými prózami pro mládež. Citlivě a působivě v nich zachytil život valašských dětí, ať už v knižní prvotině se sociálními motivy *Blbeček* o tragickém osudu vesnického pasáčka, nebo v drobných črtách sebraných do knihy *Ogari a děvuchy* s popisem lidových zvyků a her v rámci ročních dob; vyprávění jsou oživena poetickým líčením příro-

dy, vystižením atmosféry kraje a nářečím uplatněným v dialogích. Svěrázné povahy malých horalů zobrazil P. v souboru povídek *Jiskerky*. Rozsáhlejší práce o chlapcích, kteří v těžkých podmínkách dosáhli svou pracovitostí a houževnatostí vysněného cíle a životního úspěchu (*Z horské chaloupky*, *Strmou cestou*), jsou již otevřeně didaktické; z dětství a životních osudů svého přítele básníka J. Kaluse vycházel v próze *Jozífek*. Z valašského prostředí čerpal P. látku i ke své historické povídce *Mstíel* a k souborům pověstí a bájí. V 30. letech publikoval P. řadu biografických románů ze života republikánských politiků, např. prezidenta E. Beneše (*Od píky, Vítězové, Bohatýři, Muž činu*), sokolských pracovníků (*A vyšel rozséváč..., Jen výš a výš, Statečná žena*), legionářů a odbojářů (*Hrdinové*) a vynálezců (*Dělníci boží, Pro blaho lidstva*). Výchovně utilitárními prózami chtěl dát P. mládeži vzory pracovitosti, poctivosti, obětavosti a účinné lásky ke vlasti. Přes vnější dramatickost osudů zobrazovaných postav působí tyto práce rozvlekle, motivy se opakují, fiktivní dialogy postav, které mají příběh oživit, jsou knižní a frázevitě. Náměty ke svým prózám pro dospělě čerpal P. rovněž především ze života valašských horalů. V kalendářových vesnických příbězích zobrazil bigotní, lakomé a zaostalé sedláky, kteří ničí život svým dětem (*Odevzdaná, Životem zrazení*), jindy s chápavým a shovívavým humorem vylíčil rázovité figurky svého rodného kraje (*Kotržiny*, autobiografická próza *Přetrhaná vlákna*). Druhou tematickou oblast našel P. v maloměstském prostředí, nejčastěji v osudech zrazovaných a sebeobětujících se žen, jejichž hledání smyslu života zachytil v kompozičně rozkolísaných a schematických prózách (např. *Za štěstím*). V kritikách, které uveřejňoval v Úhoru, a v knize *Přehled československé literatury pro mládež* chápal literaturu pro děti pouze jako prostředek výchovy a preferoval již překonaná hlediska didaktická před uměleckými. Podle vlastních autorových údajů zůstalo v rukopise několik desítek jeho prozaických knih pro děti i dospělě, sbírky pověstí a odborné příručky.

PSEUDONYM, ŠIFRY: Petr Gruň; J. P., Ps. (Mladý hlas), P-us, us., us (obě Čes. osvěta). ■ PRÍSPĚVKY in: Beseda naší rodiny (1945); sb. Bezručův hlas (1940); Černá země (Mor. Ostrava, od 1924); Čes. dívka (Lysá n. Lab., od 1923, t. r. Janíčková smrt); Čes. osvěta (1927–33); sb. Českosl. rezervace a ná-

rodní park Štramberk-Kotouč (Štramberk 1920); Českosl. samostatnost (1924); Českosl. deník (od 1919); Čes. domov (1939); sb. Čtení o Novém Jičíně (N. Jičín 1963); Děti republiky (od 1919); Dolina Urgantina (Velké Karlovice 1946–47); kal. Havlíček (1919–24); Hlasy republiky (od 1919); Idea (1936); Jas (1939–40); Klas (od 1924); Kronika; Lid. noviny (1919–27); Lípa (pro ml.); Lumír; Malý čtenář (1924–33); Mladá stráž (1925–27); Mladí (Brno 1921–22); Mladý hlas (1945–48); Mladý hlasatel (1937); Mor. noviny (Brno, od 1917); Moravskoslezský deník (Mor. Ostrava, od 1917); Nár. osvobození (1924–33); Naše Valašsko (1949); Niva (Brno 1916–35); Obzor (Přerov 1919–20, na pokr. R Tvrde palice); kal. Palacký (1919–24); Poupě (1932–38); Pozor (Olomouc, od 1917); Právo lidu (1918–34); Robinson (1933); Roj (1941); Samostatnost (1912); Sokolské jaro (1936–40); Studánka (1947–48); sb. Svátek matek (Třebechovice p. Orebem 1938); sb. Svatopluku Čechovi (1946); Školské zprávy (Teplíc-Sanov 1926); Úhor (1933–40; 1940 o sobě); Úsvit (od 1926); Velký zábavný kalendář na rok 1948; Venkov (1917–24); Vzkříšení (1924–36); Zlatá brána (od 1926); Zornička; Zvon (1934–35). ■ KNIŽNĚ. *Beletrie a práce o literatuře*: Blbeček (P pro ml., 1917, přeprac. vyd. 1933 s tit. Příběh pasáčka Jury); Dárek tetky Rozky (P pro ml., 1917); Zvonaři (P pro ml., 1918, pak v kn. Úsměvy); Tři králové (P pro ml., 1918, pak v kn. Úsměvy); Ogaři a děvčichy (PP pro ml., 1918; 1938 převedeno do spis. jazyka s tit. Chlapci a děvčata); Z horské chaloupky (R pro ml., 1918); Byla malá dědinka (P 1918, pseud. Petr Gruň; 1922 rozšíř. v R Přetrhaná vlákna); Příhoda Crhy Kališe (P pro ml., b. d., 1919, pak v kn. Úsměvy); Šmigrust (P pro ml., 1919, pak v kn. Úsměvy); Ondrášův rozsudek (D pro ml., 1919); Janošík (D pro ml., 1920); Dárek Štědrého večera (P pro ml., 1921); Dva světy (R 1921); Hore háj, dole háj (PP pro ml., 1921; P Neštěstí věčného do Příběhu pasáčka Jury, 1933, pověsti do kn. Ze všech koutů Moravy, 1928); Přetrhaná vlákna (R 1922); Jiskerky (PP pro ml., 1923); Kotržiny (PP 1924); Pláňata (PP 1924); Kapky rosy (PP pro ml., 1924); Zmařený životy (P 1924); Zkoušky a jiné povídky (1925); Odevzdaná (R 1925); Učarovala mu a jiné prózy (1925); Za svobodu vlasti (P pro ml., 1925, pak v kn. Hrdinové s tit. Na oltář vlasti); Úsměvy (PP pro ml., 1926); Májovéblesky a jiné povídky (1926); Životem zrazení (PP 1927); Na štěstí (P pro ml., 1927, pak v kn. Hrdinové); Janíčková smrt (D pro ml., 1927, podle pohádky J. Kaluse Janíčkovy putování; upr. s tit. Valašská pohádka, prem. 1939); Machovy studie (P pro ml., b. d., 1927, 1930 včleněno do kn. Trampoty študiosa Čagánka); Ze všech koutů Moravy (pověsti, 1928); Barevné střeby (PP pro ml., 1928); Z rozkošné pohádky (P pro ml., 1928, pak v kn. Jásavé barvy); Jásavé barvy (PP pro ml., 1928); Ze slezských luhů (pověsti a pohádky, 1928; 1948 vyd. s tit. Černá kněžna a jiné slezské pověsti); Vůdcem národa (P pro ml., b. d., 1928, pak v kn. Bohatý-

ři s tit. Voják bez pušky); Šťastný nešťastný, Bílá vrána (RR 1929); Trampoty študiosa Čagánka (R 1930); Filozof a Rarášek (R pro ml., 1930); Papírové duše (R 1930); A vyšel rozsévač... (R pro ml., 1932, upr. vyd. 1937); Mstitel (P pro ml., b. d., 1933); Dobrák Mikuláš (P pro ml., b. d., 1933); Tvrdé palice (R 1933); Kouzelné slovo (D pro ml., 1933); Od píky (R pro ml., 1933, rozšíř. vyd. 1938); Vítězové (PP pro ml., 1934); Bohatýři (PP pro ml., 1935); Dělníci boží (PP pro ml., b. d., 1936, upr. vyd. 1948); Za štěstím (R 1935); Muž činu (R pro ml., 1936, rozšíř. vyd. 1938); Jozífek (P pro ml., 1936); Hrdinové (PP pro ml., 1936); Jen výš a výš (R pro ml., 1937); Přehled československé literatury pro mládež (1937, přeprac. vyd. 1948); Statečná žena (R pro ml., 1938); Pro vlast (PP pro ml., 1938); Chlapci a děvčata (PP pro ml., 1938); Strmou cestou (R pro ml., 1945); Vincovo vítězství (R pro ml., b. d., 1946); Pro blaho lidstva (PP pro ml., 1947). – *Ostatní práce*: Rodina tvůrcem i výtvořem kultury (studie, 1932); Příroda a práce 1–4 (1.–3. přírodopisná čítanka pro 6.–8. školní rok podle knihy V. Černého a L. Holého Čítanie o prírode a práci, 4. metodická příručka, 1932); Cesta (Cvičebnice jazyka mateřského pro školy víceleté 1. 1935, 2. 1936, 3. 1937, 4. 1938 a málotřídí 1. A 1936, 2. A 1939, s J. Horčíčkou); Prohlídka Prahy (turist. příručka, 1948, s jinými). ■ **REDIGOVAL časopisy**: Školské zprávy (úřední list inspektorátu menšinových škol národních s vyuč. jazykem československým v Teplicích-Šanově, 1926, do č. 7), Vzkříšení (1932–35), Poupě (1933–36), Sokolské jaro (1936–40), Čes. domov (1939), Mladý hlas (1945–48, s jinými); *knižnice*: Knihovnička mládí (1932–38, s F. Flosem a V. F. Sukem; 1932–34 vyd. jako příl. Kašpárkových novin). ■ **USPOŘÁDAL A VYDAL**: Pohádky kmotra Rozumce (výbor z A. V. Šmilovský: Kmotr Rozumec, 1917); A. a V. Mrštíkové: Rok na vsi (výbor, 1935); B. Němcová: Drotaři (výbor z Pohorské vesnice, 1935); Ze slavných dob (výbor z PP F. Langra, J. Kopty, R. Medka, 1936); V. Hugo: Uličník (výbor z Bídňáků, 1936); Malí hrdinové (výbor z PP T. Novákové, R. Svobodové, B. Benešové, M. Majerové, 1937); Ze zašlých dob (výbor z díla K. Světlé, 1938); H. Sienkiewicz: Tři povídky (1938); M. Mikšíček: Pohádky a pověsti (1943, podp. Věra Petrusová). ■

LITERATURA: Svbd. (O. Svoboda): ref. Blbeček, Dárek tetky Rozky, Zvonaři, Úhor 1918, s. 64; ● ref. Byla malá dědinka -tr. (G. Winter), Akademie 22, 1917/18, s. 327; K. H. (Hikl), Naše doba 26, 1918/19, s. 69 ●; V. F. Suk: ref. Z horské chaloupky, Úhor 1919, s. 41; Svbd. (O. Svoboda): ref. Ogaři a děvuchy, Úhor 1919, s. 82; S. Klíma: ref. Janošík, Úhor 1921, s. 97; ● ref. Dva světy: J. S. (Staněk), Niva 1921, s. 80; J. O. N. (Novotný), LidN 19. 5. 1921 ●; -š.: ref. Dárek Štědrého večera, LidN 12. 11. 1921; ● ref. Přetřhaná vlákna: -btk- (V. Brtník), Zvon 22, 1921/22, s. 558; V. F. S. (Suk), Čes. osvěta 19, 1922/23, s. 279 ●; ● ref. Z horské chaloupky (další vyd.): H., Čes. učitel 26, 1922/23, s. 556; V. Brtník, Venkov 5. 5. 1923;

E. Stoklas, Komenský 1923, s. 143 ●; ● ref. Jiskerky: Promyk (H. Sedláček), Školské reformy (příl. Čes. učitele) 5, 1923/24, s. 126; F. Homolka, Úhor 1924, s. 93 ●; B. Jedlička: ref. Kotržiny, LidN 26. 8. 1924; ● ref. Hore háj, dole háj (další vyd.): A. H. (Herynk), Čes. učitel 27, 1923/24, s. 403; F. Homolka, Českosl. samostatnost, 5. 3. 1924; -ejč- (J. Krejčí), Naše doba 32, 1924/25, s. 185 ●; Promyk (H. Sedláček): ref. Kapky rosy, Úhor 1925, s. 60; ● ref. Učarovala mu a jiné prózy: -š., NO 16. 7. 1925; V. Brtník, Venkov 20. 8. 1925; J. Staněk, LidN 1. 9. 1925 ●; V. Brtník: ref. Za svobodu vlasti, Venkov 27. 8. 1925; ● ref. Pláňata: B. Jedlička, LidN 29. 4. 1925; (další vyd.): S. (P. Sula), NO 17. 12. 1925 ●; O. Pospíšil: ref. Ogaři a děvuchy (další vyd.), Úhor 1926, s. 22; ● ref. Úsměvy: P. S. (Sula), NO 8. 12. 1926; K. J. (Juda), Střední škola 7, 1926/27, s. 223; Promyk (H. Sedláček), Úhor 1927, s. 38 ●; ● ref. Barevné střepy: V. F. Suk, Úhor 1928, s. 31; J. Staněk, LidN 11. 4. 1928 ●; O. Pospíšil: ref. Janíčková smrt, Úhor 1928, s. 68; F. Homolka: ref. Machovy studie, tamtéž, s. 72; ● ref. Ze slezských luhů: B. Jedlička, LidN 6. 12. 1928; V. F. S. (Suk), Úhor 1928, s. 137 ●; ● ref. Ze všech koutů Moravy: K., NO 12. 12. 1928; V. F. S. (Suk), Úhor 1928, s. 173 ●; O. Pospíšil: ref. Vůdcem národa, Úhor 1928, s. 181; ● ref. Životem zrazeni: A. G. (Grund), RA 4, 1928/29, s. 354; drb. (J. Borecký), Zvon 29, 1928/29, s. 489; ald. (V. Osvald), NO 14. 4. 1929; V. Brtník, Venkov 3. 5. 1929 ●; ● ref. Filozof a Rarášek: J. Staněk, LidN 12. 8. 1930; B. H. (Hloušková), Úhor 1930, s. 214; E. V. (Vlasák), NO 12. 12. 1930 ●; drb. (J. Borecký): ref. Trampoty študiosa Čagánka, Zvon 31, 1930/31, s. 658; ● ref. Papírové duše: V. Brtník, Venkov 27. 8. 1931; drb. (J. Borecký), Zvon 32, 1931/32, s. 70; I. Liškutín, LidN 2. 6. 1932 ●; ● ref. Příroda a práce: Mjr. (A. Majer), Čes. osvěta 28, 1931/32, s. 386; F. Homolka, Úhor 1932, s. 23 ●; H. J. Bally: Valašský povídkář, Naše kniha 1932, s. 110; ● ref. A vyšel rozsévač...: V. F. S. (Suk), Čes. osvěta 28, 1931/32, s. 456; V. Z., Úhor 1932, s. 146; -k. (J. Holeček), NO 26. 6. 1932 ●; V. Brtník: ref. Janošík (další vyd.), Venkov 9. 10. 1932; ● ref. Příběh pašáčka Jury: Topol (Š. Polášek), Úhor 1933, s. 190; V. Brtník, Venkov 30. 1. 1934 ●; ● ref. Tvrdé palice: Jos. B. (Brabec), Čin 1933, s. 569; B. Vybíral, Rozhledy 1934, s. 7 ●; ● ref. Od píky: B. Hloušková, Úhor 1933, s. 198; -k., Úhor 1934, s. 37 ●; B. H. (Hloušková): ref. Vítězové, Úhor 1934, s. 14; ● ref. Za štěstím: M. N. (Novotný), LidN 29. 4. 1935; M. Hc. (Hudec), Samostatnost 1935, č. 22; M. Majerová, LidN 21. 12. 1935 ●; ● ref. Dělníci boží: drb. (J. Borecký), Zvon 36, 1935/36, s. 528; D. Filip, Úhor 1936, s. 74 ●; L. Zbraslavská: ref. Bohatýři (další vyd.), Úhor 1936, s. 12; Z. Hájek: ref. ant. Ze slavných dob, LidN 17. 3. 1936; B. Slavík: ref. ed. A. a V. Mrštíkové, LidN 30. 3. 1936; ● ref. Muž činu: F. V., Dělnická osvěta 1936, s. 213; Akz. (J. Kostohryz), Rozhledy 1936, s. 167; hjk, LidN 16. 11. 1936; K. J. (Juda), Střední škola 17, 1936/37, s. 106 ●; ● ref. Filozof a Rarášek (další vyd.): M. Majerová, LidN 17. 12. 1936; Vch. (K. Vach), Rozhledy 1936, s. 291 ●;

Petrík z Benešova

● ref. Hrdinové: B. Hloušková, Úhor 1936, s. 188; j. f., Rozhledy 1936, s. 304; drb. (J. Borecký), Zvon 37, 1936/37, s. 209 ●; B. Hloušková: ref. Jozífek, Úhor 1937, s. 44; ● ref. Přehled českosl. literatury pro mládež: D. Filip, Úhor 1937, s. 104; J. Marták, Slovenské pohľady 1937, s. 514 ●; B. Hloušková: ref. Jen výš a výš, Úhor 1938, s. 39; ● ref. Statečná žena: B. Hloušková, Úhor 1938, s. 89; B. Slavík, LidN 28. 11. 1938 ●; D. Filip: ref. Chlapci a děvčata, Úhor 1939, s. 11; ● ref. Pro vlast: Topol (Š. Polášek), Úhor 1939, s. 11; M. P. (Pilařová), Střední škola 1939, s. 168 ●; gla: ref. Valašská pohádka (o prem. D), LidN 3. 10. 1939; in B. Slavík: Písemnictví na moravském Valašsku (Olomouc 1947, s. 317); N. Č., F. H. (Černý, Holešovský): ref. Hore háj, dole háj (další vyd.), Komenský 72, 1947/48, s. 376; N. Č. (Černý): ref. Od píky (další vyd.), tamtéž, s. 377; J. Voráček: Koncepce literatury pro mládež v teorii a kritice let 1939–45, ZM 1967, s. 604; an. in Almanach ke 100. výročí gymnázia ve Val. Meziříčí (1971, s. 34).

sm

Jan Petřík z Benešova

* asi 1499 Benešov u Prahy

† asi 1559 České Budějovice

Překladatel mravoučných spisů, autor rukopisné kroniky.

Od 1520 studoval na univerzitě ve Vídni, před 1527 se stal bakalářem. Krátce působil v Čes. Budějovicích jako učitel a písař. Od 1530 byl vychovatelem synů Adama z Hradce. 1536 se stal městským písařem v Čes. Budějovicích. Zastupoval město na zemských sněmech, při soudních jednáních a několikrát vedl městské poselstvo ke dvoru do Vídně. 1547 se za konfliktu českých měst s Ferdinandem I. zasloužil o loajalitu Budějovic vůči císaři; 1548 byl za to povýšen do vladyckého stavu s přídomkem z Benešova.

Hlavní část P. literární činnosti tvoří překlady mravoučných děl (Erasmus Rotterdamský, S. Franck aj.). Tiskem z nich vyšla jen část. Rukopisný sborník *Knihy o rozličných věcech každému člověku znáti potřebných* obsahuje vedle překladů také vlastní P. literární pokusy, prozaické i veršované. Stejně jako dvě *Pamětní knihy*, které souběžně vedl od 1542 až do smrti – obsahují především záznamy o hospodářských a správních záležitostech a opisy listin různého druhu –, jsou literárně bezvýznamné.

KNÍŽNĚ. *Překlady*: Erasmus Rotterdamský: Poctivé a nábožné rozmlouvání dítek (1534, výt. nezjišť.) + Knížka utěšená (1537, výt. nezjišť.); Žaltář v způsob modliteb složený (1535, výt. nezjišť.); S. Franck: O ukrutném a hanebném hříchu opilství (1537). ■ EDICE: in Řády a práva starodávných pijanských cechů a družstev kratochvilných v zemích českých (1910, ed. Č. Zíbrt, ukázky z překladu spisu S. Francka O ukrutném a hanebném hříchu opilství). ■

BIBLIOGRAFIE: J. Jireček in Rukověť 2 (1876); Knihopis č. 2363–64, 2576, 17 554. ■ LITERATURA: J. Jireček in Rukověť 2 (1876); Č. Zíbrt in ed. Frantova práva, text prvotisku norimberského z r. 1518 (1904) + in ant. Řády a práva starodávných pijanských cechů a družstev kratochvilných v zemích českých (1910); R. Huyer: Die Chronisten der Stadt Budweis, Budweiser Zeitung 1926, č. 9; B. Janoušek: K otázce postoje Č. Budějovic v protihabsburském odboji r. 1547, Jihočeský sb. historický 1954, s. 83; K. Pletzer: Českobudějovický písař J. P. z B., tamtéž, 1959, s. 17, 40.

hš

Gustav Pflieger Moravský

* 27. 7. 1833 Karasejn (Karasín) u Nového Města na Moravě

† 20. 9. 1875 Praha

Básník, prozaik a dramatik; vrstevník a souběžec májovců. Tvůrce prvního českého sociálního románu s romanticky stylizovanou zápletkou, básník promítající do lyrických veršů i epického příběhu subjektivně prožívaný světobol, autor historických dramát i komedií a frašek, divadelní kritik.

VI. jm. Gustav Pflieger (přívlastek Moravský si připojil ke jménu pro zdůraznění moravského původu). – Narodil se jako nejmladší syn z devíti dětí panského nadlesního. Rodina několikrát měnila místa pobytu (vesměs na Novoměstsku), a tak do školy P. postupně chodil ve Vitochově, Bystřici n. Pernštejnem, Rozsochách a Na Skalách, až se 1843 po otcově smrti matka s dětmi odstěhovala do Prahy. Zde pro neznalost němčiny musel P. opakovat druhou třídu německé triviální školy, od 1845 navštěvoval německé malostranské gymnázium. Snaha vyrovnat se spolužákům a horlivá četba způsobily, že se brzy vyjadřoval lépe německy než česky. Radikální změnu přinesl až rok 1848, kdy se národně uvědomil. 1851 přestoupil na staroměstské české gymnázium, kde se stal spolužákem J. Nerudy a F. Schulze a kdy

dosavadní německé básnické pokusy zaměnil za české. Redigoval zde také třídní rukopisný časopis Jitřenka. Usilovné studium i dědičné dispozice měly za následek těžké onemocnění plicní chorobou, která se 1850 ohlásila chrlením krve a 1852 přiměla P. studium na rok přerušit. Onemocnění mu nezabránilo v sebevzdělávání rozsáhlou četbou, podporovanou mimořádnými jazykovými znalostmi (četl německy, francouzsky, anglicky, italsky, rusky a polsky). Nové zhoršení choroby však P. donutilo nadobro zanechat školy, vzdát se maturity i touhy po hereckém povolání a 1854 nastoupit úřednické místo v Čes. spořitelně, kde vytrval až do konce života. Jednotvárné zaměstnání, zpestřované zahraničními cestami především do severního Německa (1856), Saska (1858) a švýcarských lázní, mu však umožňovalo intenzivní literární činnost i spolupráci s některými časopisy (divadelní kritiky 1860–61 v *Obrazech života*, 1861 v *Nár. listech*, 1865–67 v *Politik*, 1867–68 v *Nár. pokroku*, kde působil též jako redaktor fejetonu); 1861–62 byl krátce dramaturgem českých představení v Novoměstském divadle. Pracoval ve výbo-rech Jednoty čes. spisovatelů, literárního odboru Umělecké besedy a ve Svatoboru, 1875 byl zvolen starostou Jednoty dramatických spisovatelů a skladatelů českých a už dříve působil ve výboru Českomoravských jednot ochotnických. Zemřel na zánět plic a pohřben byl na Malostranském hřbitově v Košířích.

Ač generačně příslušník májovské generace, neměl s ní P. pevnější názorové ani umělecké vazby. Rané německé verše vesměs zničil, první české, vznikající pod vlivem romantiků K. H. Máchy, G. G. Byrona, ale též J. W. Goetha, začal zveřejňovat 1855 v *Lumíru* (předtím otiskl 1853 v *Pichlově Společenském krasořečníku* pod šifrou Gust. B. K-ský překlad veršů V. Huga). V duchu svých inspirátorů naplnil svou ranou, nevýraznou melancholickou lyriku i epiku (*Dumky*, *Cypřiše*) vyčteným i skutečným rozervanectvím, osobně motivovaným nenaplněnou láskou. Jako výraz subjektivních pocitů přenesených do neosobního příběhu se ocitl světo-bol s dávkou ironie a v causeristickém podání i ve středu veršované povídky *Pan Vyšínský*. Hrdina příběhu, bohatý český statkář trpící neurčitým steskem a citovou labilitou, bez cíle téká světem. Jako prototyp ke kresbě tohoto „zbytečného“ člověka posloužil Puškinův Oněgin a pro veršový útvar, jak sám

básník uvedl, Lermontovovy verše. Životnost díla však výrazně oslabují myšlenková mlhavost i četné digrese. Také P. první prózy mají romantický ráz s nádechem sentimentality (*Dvojit věno*, *Dva umělci*). Na romantické osnově, avšak už s pevnější stavbou, je založena i první P. rozsáhlejší práce, román *Ztracený život*, do jisté míry ovlivněný F. Spielhagenovým dílem *Problematische Naturen* a aktuálně zachycující sociální život společnosti v době bachovského absolutismu. V osudech hlavní postavy, vychovatele v šlechtické rodině a nadšeného, leč neúspěšného vyznavače vznešených ideálů přerozujícího se v hlasatele demokratických zásad a horujícího pro svobodu národa, byly, patrně neprávem, shledávány podobnosti s životem J. V. Friče. Osobitým tematickým přínosem práce se stalo líčení italských podzemních revolučních organizací a jejich vztahy k českým šlechtickým kruhům. K látce dotud českou literaturou nedotčené, tíživému životu dělnictva ponižovaného jak národnostně, tak sociálně, se P. obrátil v románě *Z malého světa*. Konflikt, v němž dochází k dělnické vzpouře a k rozbíjení strojů (dělníci v nich spatřovali hlavního nepřítele), končí sice tragickou smrtí hlavního hrdiny (podle různých vydání různě motivovanou), ale jeho celkové významění je smírné. Sociální problematika je přitom pojímána jako součást boje za svobodu národa. V duchu dosavadních postupů P. zaplnil svou prózu různými romantickými rekvizitami, tajemnými rodinnými svazky, podivnými nočními scénami atd. Poslední větší prozaickou práci *Paní fabrikantová* vydal P. až na sklonku svého života. Podal v ní psychologický příběh ženy mezi dvěma muži, odehrávající se opět na pozadí tentokrát harmonizovaných sociálních vztahů: manželka úspěšného českého průmyslníka řeší svůj vášnivý milostný vztah k lehkomyšlnému, ale čestnému šlechtici sebevraždou. P. tu zúžil svůj umělecký obraz na psychologii hrdinky, omezil široký společenský záběr uplatňovaný v předcházejících románech a zbavil ho do jisté míry i romantických záhad. Z P. pozůstalosti vyšly ve Spisech 1879 dva fragmenty patrně románových prací *Starý dům* a *Švýcarský hotel*, v nichž však P. nepokročil dál než k úvodnímu seznámení s hrdiny zamýšlených příběhů. Mnoho zájmu i úsilí věnoval P. divadlu, a to jak jako divadelní kritik, tak i jako dramatik. Jako kritik po řadu let sledoval českou divadelní praxi, v koncepční ro-

vině se dostal do sporu s J. Nerudou, jímž byl ironicky odmítnut pro odsouzení francouzských konverzačních dramát a pro kritiku duševní zkaženosti francouzského národa vůbec; do polemiky na P. straně zasáhl i F. V. Jeřábek. P. vlastní dramatická tvorba se větví na situacní a částečně konverzační komedie, ne nepodobné těm, které v článku o francouzské dramatice (*Z divadla pražského*, Osvěta 1871) kritizoval (*Ona mě miluje!*, *Kapitola I., II., III.* a relativně nejúspěšnější, fraškovitý *Telegram*) a na historické truchlohry plné intrik, krve a černobíle schematizovaných postav: *Poslední Rožmberk* (zachovalo se zcela přepracované znění pod názvem *Della Rosa*), *Boleslav Ryšavý* a nedochované, autorem zničené drama *Svatopluk*, zhoubce Vršovců.

PSEUDONYMY, ŠIFRY: G. Pf. Moravský, G. P. Moravský, Gustav Pf. Moravský, Gustav P. Moravský; G. P., G. Pf., gpm, G. P. M., Gust. B. K-ský, Gust. Pf., P., Pf., =, - . ■ PŘÍSPĚVKY in: Beseda (Olomouc, Brno 1874–75); Boleslavan (1860); Čas (1860); kal. Českomoravská pokladnice (1860–61); Dalibor (1858–60); alm. Kytice (1859); Lada (1861); Lumír (1855–61); Lumír (1865–66); alm. Máj (1859–62); alm. Máj (1872); Nár. listy (1861–66); Nár. pokrok (1867–68); Obrazy života (1859–61); Osvěta (1871); sb. Po desíti letech (1863); Pokrok (1870–74); Politik (1864–68); Rodinná kronika (1862); alm. Růže (1860); Slavnostní album Cyril a Metoděj (Brno 1864); Slovenské noviny (Viedeň 1857); sb. Společenský krasořečník český (1853); Světozor (1867); Zlatá Praha (1864); Zlaté klasy (Písek 1855); alm. Zora (Tábor 1859). ■ KNIŽNĚ. *Beletrie*: Dumky (BB 1857); Dvojí věno (R 1857); Duma (B 1858); Dva umělci 1, 2 (R 1858); Pan Vyšínský (B 1858–59, 4 seš., opr. vyd. 1875 s tit. Pan Vyšínský); Ona mě miluje! (D 1861, i prem.); Cypřiše (BB 1862); Ztracený život (R 1862); Z malého světa (R 1864, upr. vyd. 1872); Della Rosa (D 1871, prem. 1867, pův. text s tit. Poslední Rožmberk, prem. 1862, se nezachoval); Boleslav Ryšavý (D 1871, prem. 1862); Kapitola I., II., III. D 1871, prem. 1867); Paní fabrikantová (R 1873); – posmrtně: Královna noci (B 1875); Životopisné zápisky básníkovy (1880, ed. F. A. Hora); Telegram (D 1881, prem. 1866). – *Výbory*: Výbor z básní (b. d., 1914, ed. F. Trnka); Z nočních dumek (1940, ed. B. Beneš Buchlovan). – *Souborná vydání*: Sebrané spisy (I. L. Kober, 1871–85, 7 sv., ed. autor, sv. 1 a 3 obs. i verše dosud knižně nevydané); Romány (J. Otto, 1899–1900, 3 sv.); Sebrané spisy (Jan Laichter, 1907–12, 6 sv., ed. Jos. Laichter); Spisy (F. Ziegner, 1927–28, 6 sv.); Výbor ze spisů (Ústřední Legiionakladatelství, 1927–28, 8 sv., ed. A. C. Nor). ■ SCÉNICKY. *Hra*: Svatopluk, zhoubce Vršovců (1861). – *Překlad*: E. Scribe: Daleko široko rozvět-

vené spiknutí (1867, s Dr. J. P., tj. Palackým; 1882 s tit. Ministr a obchodník). ■ KORESPONDENCE: an.: G. P. M. Bohuslavu Jandovi Cidlinskému (z 1859), ČČM 1904, s. 156; M. Zelenka: Příspěvek k biografii G. P. M. (F. Friessové z 1857), ČMM 1994, s. 271. ■

LITERATURA: J. Barák: G. P. M. Přednášky, č. 5 (1884); E. Bílková: G. P. M. Literární pozůstalost (LA PNP 1995). ■ ● ref. Dumky: J. Neruda, Tagesbote aus Böhmen 1. 4. 1857 → Česká literatura 1 (1857); an. (M. Klácel, dub.), Obrazy života 1862, s. 23 ●; ● ref. Boleslav Ryšavý: J. Neruda, Hlas 17. a 18. 2. 1862 → České divadlo 1 (1959); an., NL 18. 2. 1862; an., Lumír 1862, s. 186 ●; an.: ref. Z malého světa, Kritická příl. k NL 1864, s. 149; ● ref. Telegram: J. N. (Neruda), NL 31. 10. 1866 → České divadlo 3 (1954); -k., Politik 1. a 7. 11. 1866 ●; ● ref. Kapitola I., II., III.: J. N. (Neruda), NL 13. 4. 1867 → České divadlo 3 (1954); F. Čermák, Politik 13. 4. 1867 ●; ● ref. Della Rosa: J. D. (Durdík), Světozor 1871, s. 56; an., Květy 1871, s. 311; uh. (V. Guth), Politik 3. 2. 1871; an., NL 4. 2. 1871; ●; ● polemika o francouzské dramatice: G. P. M., Z divadla pražského, Osvěta 1871, s. 149, k tomu: Δ (J. Neruda): Fejeton, NL 7. 5. 1871 → Žerty, hravé i dravé (s tit. Pannopanna); an.: Nedělní náš lindauo-shakespearovský fejeton, NL 10. 5. 1871; F. V. Jbk (Jeřábek): Z českého divadla, Pokrok 18. 5. 1871 ●; F. Zákrejs: ref. Paní fabrikantová, Osvěta 1873, s. 705; ● nekrology: Δ (J. Neruda), NL 22. 9. 1875 → Literatura 2 (1961); F. Schulz, Osvěta 1875, s. 878; an., Světozor 1875, s. 464 ●; O. M. (Mokry): ref. Královna noci, Lumír 1876, s. 19; E. Krásnohorská: Obraz novějšího básnictví českého, ČČM 1877, s. 316 → Výbor z díla 2 (1956); F. A. Hora in G. P. M.: Životopisné zápisky básníkovy (1880); J. Herben: G. P. M., Domácí krb 1883, s. 157, i sep.; F. Bačkovský: Začátky a rozvoj dramatického básnictví českého, Květy 1883, s. 643; P. J. Tauer: G. P. M., Lit. listy 1883, s. 109; J. Kalina: G. P. M., Světozor 1883, s. 366; F. Pover: G. P. M., Rozhledy literární 1, 1886/87, s. 158 a pokr.; T. N. (Nováková): Hovory po práci 18, Domácí hospodyně 1887, s. 140; M. Zdzichowski in K. H. Mácha a byronism český (1895, s. 52); K. Velemínský: Z rukopisné pozůstalosti G. P. M., Obzor lit. a umělecký 1902, s. 238 a pokr. + G. P. M., ČČM 1903, s. 235, 473 a 1904, s. 42, 221, i sep.; J. Jakubec: Původce českého románu sociálního, Lumír 34, 1905/06, s. 13; A. Novák: Čeští spisovatelé 19. století (k Sebraným spisům G. P. M.), Přehled 5, 1906/07, s. 137 (k tomu: J. L., tj. Jos. Laichter, Naše doba 14, 1906/07, s. 227); F. V. Krejčí in G. P. M.: Z malého světa (1907); K. Rieger in G. P. M.: Pan Vyšínský (1910); J. Vejvara: Poslední vůle G. P. M., Osvěta 1911, s. 523; J. Hostovský: Vladimír Vyšínský typem zbytečného člověka, Tribuna 22. a 23. 9. 1925; -vh- (M. Hýsek): G. P., NL 22. 9. 1925; V. O. (Osvald): Výbor ze spisů G. P. M. (též proti modernizaci textů A. C. Norem), NO 3. 11. 1928; V. Běhounek: Český socialistický román, Dělnická osvěta 1930, s. 361; V. Osvald: První román z dělnického života, Dělnická osvěta 1931, s. 146, 179; J. Vozka: Počátky socialismu v českém písemnictví, Dělnická osvěta 1932, s. 99; ● k 100. výr. narození: -pa- (F. S. Procház-

ka), Zvon 33, 1932/33, s. 616; ach. (A. Chaloupka), Venkov 26. 7. 1933; jv. (J. Vodák), Čes. slovo 27. 7. 1933; A. N. (Novák), LidN 27. 7. 1933; vo (V. Osvald), NO 27. 7. 1933 ●; M. Novotný: Pflegrův portrét Jana Nerudy z roku 1858 (o P. reakci na Nerudovu ironickou kritiku veršů v pamfletu U nás), LidN 30. 7. 1933; Ant. Veselý: G. P. M., Akord 1933, s. 236, 369 → Neblednoucí podobizny (1946); J. Vlček in Z počátků naší poezie moderní (1933; pův. in Nové kapitoly z dějin literatury české, 1912); Ant. Veselý: Snoubenec ducha Máchova, sb. K. H. Mácha. Osobnost, dílo, ohlas (1937); J. Horák: Prameny a ohlasy, ČMF 1939, s. 33 → Z dějin literatur slovanských (1948); K. Polák: Dělnictvo v české literatuře, Dělnická osvěta 1941, s. 287; J. Morák: Osamělý předchůdce socialismu, Mladá fronta 21. 9. 1945; Z. K. Slabý: Nad románem Z malého světa, Var 3, 1950/51, s. 422; J. Vaníček: Osudy prvního českého sociálního románu, LidN 27. 1. 1952; K. Polák: G. P. M., LitN 1955, č. 37; V. Kříž, J. Skutil: Rodinné vzpomínky na G. P. M., VVM 1957, s. 91; A. Gregor: O životě a díle G. P. M., VVM 1958, s. 164; J. Skutil: G. P. M. a jeho rodné Horácko, tamtéž, s. 171; B. Václavěk in Literární studie a podobizny (1962, rozhl. projev z 1935); K. Krejčí in G. P. M.: Z malého světa (1962); V. Forst: Vajanský, P. a Oněgin, SLit 1967, s. 216; M. Fialka: O G. Pflegru M., Rovnost 17. 12. 1967; F. Vodička: Mezi poezií a prózou, ČLit 1968, s. 255; (hey) (J. Heyduk): Realista a romantik, LD 27. 7. 1973; R. Pytlík in Česká literatura v evropském kontextu (1982, s. 26); B. Plánská: Příspěvek k typologii českého sociálního románu z 2. poloviny 19. století, SPF Čes. Budějovice, Vědy společenské, filologie. Studie z jazyka a literatury (1983); V. Skalická: K výročí G. P. M., Čes. jazyk a literatura 34, 1983/84, s. 38; H. Entner: Kdo inspiroval Boženu Němcovou při psaní Babičky?, LD 28. 4. 1984; A. Jenč (I. Slavík): Prorocká duma, Nové knihy 1985, č. 37 → Tváře za zrcadlem (1996); M. Zelenka: Tvůrce sociálního románu, Lit. měsíčník 1989, č. 6 + Několik poznámek k interferenci romantismu s realismem v české literatuře 50. let 19. století (Neruda a P.), sb. Jan Neruda (1991) + Příspěvek k biografii G. P. M., ČMM 1994, s. 271; A. Haman: Český pokus o paní Bovaryovou, SPF Západočes. univerzity v Plzni, Jazyk a literatura, sv. 16 (1994).

vf

Philologica Pragensia viz Časopis pro moderní filologii

Václav Philomates

* asi před 1490 *Jindřichův Hradec*

Spoluauteur české mluvnice a hudební teoretik.

Psal se též Philomathes. – O jeho rodině není nic známo. Základní vzdělání získal patrně v Jindř. Hradci; zřejmě na ně dohlížel tamější církevní správce J. Kaplický, kterého Ph. v předmluvě ke spisu *Musicorum libri quattuor...* vzpomíná jako svého dobrodince. 1511 studoval na univerzitě ve Vídni a navázal tehdy styky s předními humanisty. Po návratu působil jako kněz pravděpodobně na panství pánů z Hradce nebo pánů z Kounic na jihozápadní Moravě.

Ph. jazykovědná studia vzešla z jeho činnosti poradce při překládání Nového zákona, na němž pracovali B. Optát a P. Gzel, a vyústila spoluautorstvím *Gramatiky české...*, jejíž první část, Ortografii, napsali Optát s Gzelem, druhou, *Etymologii*, Ph.; zatímco první část – výklad základních gramatických pojmů a pravopis – je zaměřena na širší okruh uživatelů, druhá – výklad normy spisovného jazyka – je určena především vzdělancům. Ph. v ní vychází z humanistických zásad: klade důraz na zřetelnost a obecnou srozumitelnost jazykového vyjádření, odmítá archaismy, postuluje výrazovou a formální správnost projevu. Mluvnice se stala základem stejnojmenné *Gramatiky české* J. Blahoslava. Ph. se zabýval také teorií hudby a za vídeňského pobytu napsal v latinských hexametrech spis *Musicorum libri quattuor...* Příručka byla ve své době velmi oblíbená a patřila mezi základní učebnice hudební teorie. Rovněž na ni navázal Blahoslav ve své *Musice*.

KNIŽNĚ: *Musicorum libri quattuor compendioso carmine elucubrati* (Videň 1512); *Gramatika česká v dvojí stránce. Orthographia předkem...*, *Etymologia potom...* (Náměšť n. O. 1533, s B. Optátem a P. Gzelem). ■ EDICE: *Gramatika česká*, in Jana Blahoslava *Gramatika česká* (Videň 1857, ed. I. Hradil, J. Jireček); B. Optát: *Gramatika česká* (Frankfurt n. M. 1974, ed. G. Freidhof, fototypické vyd.); in *Gramatika česká* Jana Blahoslava (Brno 1991, ed. M. Čejka, D. Šlosar, J. Nechutová). ■

BIBLIOGRAFIE: Knihopis č. 6637–39. ■ LITERATURA: B. Jedlička: Dvě poznámky k českým gramatikám B. Optáta a J. Blahoslava, ČČM 1872, s. 458; E. Miřiovský: Příspěvek k historii českých gramatik, Program čes. reálky v Prostějově 1875; J. V. Novák: O vývoji českého jazyka spisovného, Zpráva o reálném a vyšším gymnáziu v Praze ve Spálené ulici 1886; J. Truhlář in *Humanismus a humanisté v Čechách za krále Vladislava II.* (1894); A. Truhlář: Příspěvky k dějinám studií humanistických v Čechách. 2. V. Ph., České muzeum filologické 1899, s. 81; J. Jakubec: Nejstarší české slabikáře, Pedagogické rozhledy 1899, s. 145; Z. Winter in *Život a učení*

na partikulárních školách v Čechách v 15. a 16. století (1901); V. Helfert: Muzika Blahoslavova a Philomatova, Sborník Blahoslavův (Přerov 1923); O. Králík: Humanismus a počátky českého mluvnictví, sb. Pocta F. Trávníčkovi a F. Wollmanovi (Brno 1948); V. Kyas: První česká mluvnice a její místo ve vývoji spisovné češtiny, SaS 13, 1951/52, s. 141; D. Šlosar: Poznámky k vývoji české interpunkce v 16. století, LF 1964, s. 126; A. Gregor: Gramatik J. Blahoslav a bible, Bratrský sborník (1967) + Vznik, koncepce a osudy Blahoslavovy Gramatiky české, VVM 1972, s. 54; in Rukověť humanistického básnictví 4 (1973); G. Freidhof in B. Optát: Gramatika česká (Frankfurt n. M. 1974); J. Porák: Význam a úloha náměšťské mluvnice, E. Michálek: K terminologii první české mluvnice, R. Večerka: První česká gramatika v historických a srovnávacích souvislostech slovanských, A. Fiedlerová: Konkurence genitivu a denominativního vztahového adjektiva v náměšťské mluvnici, M. Homolková: Výklady o příslovích a spojkách v náměšťské a Blahoslavově mluvnici, N. Bayerová: Gramatická pojmenování v náměšťské mluvnici, vše in Starší české, slovenské a slovanské mluvnice, Práce z dějin slavistiky 10, 1985; J. Vintř: Česká gramatická terminologie do r. 1620, Wiener slavistisches Jahrbuch 31, 1985, s. 151 + V. J. Rosa und die ältere tschechische Grammatographie, tamtéž 37, 1991, s. 93.

msl

Philonomus viz Matouš Benešovský

Václav Jaromír Pícek

* 13. 11. 1812 *Oujezd* (Svijanský Újezd)
u Turnova

† 26. 11. 1869 *Nové Benátky* (B. nad Jizerou)

Básník, autor oblíbených textů k sentimentálním vlasteneckým písním, loajální publicista.

Pokřtěn Václav, podepisoval se i Věnceslav, V. Jaromír P. – Pocházel ze selské rodiny, matka byla výborná (zejména kostelní) zpěvačka známá v celém okolí. Po škole v rodišti P. vystudoval piaristické gymnázium v Ml. Boleslavi (1827–32) a v Praze tzv. filozofii (od 1832) a práva (1834–38); jeho spolužáky tu byli mj. V. Filípek, K. H. Mácha, F. Nečásek, J. B. Pichl a F. J. Rubeš. Po absolvování působil v advokátní kanceláři J. N. Kaňky a 1841 se stal vrchním na liblínském panství hraběte Wurmbran-

da. Za pobytu v Liblíně se zasloužil o obnovu knihovny a čtenářské společnosti v Radnicích (zal. 1818 A. J. Puchmajerem), 1845 se oženil. 1848–49 neúspěšně kandidoval do říšského sněmu. Po zrušení patrimoniálních úřadů 1849 přešel jako právník do státních služeb; nejprve vedl (od ledna 1850 do února 1852) jako prozatímní redaktor vládní Pražské noviny (ve vlastních článcích se zabýval především problémy organizace státní správy a otázkami hospodářskými). Své tehdejší názory vyjádřil v brožuře *Politické zlomky o Čechách...*, myšlenkami i konzervativním duchem navazující na spisek hraběte L. Thuna Úvahy o nynějších poměrech, hledíc zvláště k Čechám; P. v ní odsuzoval politiku radikálních demokratů a polemizoval s představiteli liberálního národního směru K. Havlíčkem Borovským a F. L. Riegrem (oceňoval jejich zásluhy o národ, vytýkal jim však přílišný nacionalismus a vyzýval k umírněnosti). Od 1852 byl P. postupně pokračujícím komisařem na Smíchově (do 1854) a v Příbrami (do 1856) a okresním soudcem ve Zbirohu, od 1857 na Zbraslavi, od 1867 na Smíchově a od 1868 přednostou okresního soudu v Nových Benátkách, kde svou vlasteneckou práci připravil půdu pro založení kulturního střediska Občanská beseda.

Začátky P. básnické činnosti spadají do let jeho studií; ve Večerním vyrazení, kde debutoval už jako gymnazista, a později zejména v Květech a České včele otiskoval anakreontské idyly, deklamovánky, balady i pokusy o náročnější klasicistní žánry (znělky, duchovní epika). Jeho vlastním oborem se však staly lyrické písně, které psal od druhé poloviny 30. let, reaguje na rostoucí oblibu českého společenského zpěvu. Přidržoval se v nich osvědčených témat a obrazů (zasvěcení života vlasti, slovanská vzájemnost, ideální obraz českých dívek, rozdělení srdce mezi vlast a milenkou apod.), známých již od J. Kollára, F. L. Čelakovského, J. K. Chmelenského aj., ohlas u něho našly i motivy z lyrických básní RK; několikrát také parafrázoval text písně Kde domov můj. P. napsal i mnoho písní milostných: charakteristické pro ně bylo jednak zkonvenčeně sentimentální přehánění citovosti (parodované Havlíčkovou Citlivou večerní à la Pícek), jednak žertovný, škádlivý tón (např. *Koliks dala hubiček*). P. písně, které se objevovaly v dobových časopisech a almanaších a tvořily i výraznou součást prvních P. básnických sbírek, byly

nenáročné po stránce myšlenkové i formální; využívaly jednoduché symboliky, opakování sentencí, rýmových dvojic i trojic (děvy – zpěvy, vlast – slast – strast apod.) a výrazného refrénu. Svou melodičností, prostou dikcí a snadnou zapamatovatelností dobře vyhovovaly dobovému měšťanskému vkusu, a byly proto velmi vyhledávány hudebními skladateli. Zhudebnění dodalo P. textům značnou popularitu (*Bývali Čechové, Čechy krásné, Čechy mé, Tážete se, proč jsem Slovan, Písňe dcery ducha mého, Dříve než jsem Minku poznal, Za jezem, pod bezem* aj.); s nápěvy V. Blodka, F. Lauba, J. P. Martinovského, J. N. Škroupa, V. J. Veita, J. L. Zvonaře a mnohých jiných vycházely P. písňe jednotlivě i ve zpěvnících a staly se nedílnou součástí českého společenského zpěvu 19. století; některé z nich dokonce zlidověly (předpokladem k tomu byl zřejmě i fakt, že P. s oblibou využíval struktury lidové písňe). Na rozdíl od popularity jednotlivých písní prošly soubory P. veršů téměř bez ohlasu. První dvě sbírky (*Básně, Písňe* z 1847) obsahují proklamativní vlasteneckou lyriku, milostné písňe a básně rázu náboženského, přechodná sbírka třetí (*Písňe*, 1852) vedle podobných veršů z předbřežnové a březnové éry i básně vyjadřující loajalitu se stávajícím řádem (verše oslavující císaře, slavnostní proslovy, ale i básně s alegorizujícími obrazy jara, svítání apod.). V poslední sbírce (*Písňe*, 1856) vlastenecké motivy zcela ustupují a sílí prvky náboženské a reflexivní (častým námětem je průběh lidského života od dětství do stáří, odevzdání se do boží vůle a naděje ve věčný život). Jako převážně lyrický básník se P. projevil i v obou svých pokusech o veršovaná dramata, uvedených 1840 Stavovským divadlem; přes poměrně dobrý dobový ohlas však P. hry nebyly nikdy znovu inscenovány. V dramatu *Vilém Rožmberk*, volně zacházejícím s historickými fakty a demonstřujícím vzájemnou lásku vrchnosti a lidu, je skrovný dramatický děj konstruován na nepravděpodobné milostné intrice a prokládán lyrickými pasážemi. Text obdobné hry Král Vratislav na Moravě nebyl knižně vydán a nezachoval se.

PSEUDONYMY, ŠIFRY: Podsvijanský, V. Oujezdský; J. P., J. V. P. (dub.), Pipó (Ost und West), P-k, V. J. P., V. P. ■ PRŮSPĚVKY in: ČČM (1835); Časopis pro katol. duchovenstvo (1838–40, 1842, 1844–47); Čes. včela (1834–45, 1847–48); Festalbum zum 27. Februar 1856... dem Kaiserpaare Ferdinand und Anna Pia

aus Anlass... Ihrer fünfundzwanzigjährigen Vermählungsfeier... gewidmet von der k. Hauptstadt Prag (1856); sb. Hlahol (1861); alm. Horník (1844–45); Humorist. listy (1858, hudební příl.); Jindy a nyní (1833); Květy české, pokr. Květy (1834–39, 1843–48); alm. Kytka (1859); alm. Kytka (1836–38); Lit. příloha ku Věnci (1843–44); Lumír (1851–53); Ost und West (1838–39); alm. Perly české (1855); alm. Pomněnky (1841–42); Posel z Budče (1850); Pražské noviny (1845, 1848–54, 1858; 1850–52 též an.); Přítel mládeže (1827); Rodinná kronika (1862); Škola a život (1858–61, 1865–66, příl. Štěpniče); Školník (1856); Večerní vyrazení (1831–33); sb. Věnc z zpěvů vlastenských, pokr. Věnc (1837–39, 1843–44); alm. Vesna (1837, 1839); alm. Viribus unitis (Videň 1858); Vlastimil (1841); Zlaté klasy (1853–55). ■ KNIŽNĚ. *Beletrie*: Vilém Rožmberk (D 1840, i prem.); Básně bez dvou konsonantů pospolu (1840, s básní K. A. Vinařického, ed. A. V. Šembera); Památka Chmelnenskému (B b. d., 1840, s básní J. J. Čejky); Pravý pokoj duše (B b. d., 1840 ← Časopis pro katol. duchovenstvo 1840); Básně (1843); Písňe (BB 1847); Ples Čechů na Karlštejně dne 12. června 1848... (B 1848); Plesání nad... šťastným uzdravením... cisařovny a královny Marie Anny Pii (B 1851); Písňe (BB 1852); Slova želu na hrobě F. L. Čelakovského (B 1852); Hlavní chrám Páně svatého Víta v Praze (B 1854, s básní B. Jablonského); Písňe (BB 1856); Ohlas citů... Bedřichovi knížeti ze Schwarzenbergů (B b. d., 1859); Písňe české 1–4 (BB zhudebněné ruz. autory, s něm. překl., 1860–61); Svítání (B b. d., 1860). – *Ostatní práce*: Politické zlomky o Čechách co příspěvek k ocenění politického a národního snažení Čechoslovanů (1850; t. r. i něm. překl. s tit. Politische Fragmente über Böhmen). – *Výbor*: in Společenský zpěvník český (1851, ed. J. B. Pichl); Písňe školní (1854, hudba a ed. J. N. Škroup); in B. Václavěk, R. Smetana: Český národní zpěvník (doplň. vyd. 1949, obs. mj. 22 písní s P. texty). ■ SCÉNICKY. *Hra*: Král Vratislav na Moravě (1840). ■ KORESPONDENCE: O. G. Paroubek: Josefa šl. Clannerova z Engelshofu, česká spisovatelka, její rod a listy V. J. P. (z 1845–69; 1906 ← rozšíř. otisk z ČČM 1906); V. Vojtíšek: Několik dopisů Jos. Šestákovi (mj. i od P. z 1854), Zvon 19, 1918/19, s. 413. ■ REDIGOVAL *periodikum*: Pražské noviny (1850–52); *almanach*: Vesna. Almanach pro kvetoucí svět (1839, šifra V. J. P., dub.). ■

BIBLIOGRAFIE: in J. Bergmann, E. Meliš: Průvodce v oboru českých tištěných písní pro jeden i více hlasů (1863). ■ LITERATURA: J. Fiala: V. J. P. Typ předbřežnového lyrika (1989). ■ F. L. (J. K. Tyl): ČČM (kritika zde otištěných P. básní), Květy 1835, s. 291 + ref. alm. Kytka na rok 1837, Květy 1836, s. 98 příl., obojí → Národní zábavník (1981, s. 510, 548); ● ref. Vilém Rožmberk: K. (F. Klutschak), Bohemia 14. 1. 1840; J. Malý, Čes. včela 1840, s. 28; K. S. (Sabina), Ost und West 1840, s. 207; F. V. (V. Filípek), Čes. včela 1840, s. 216 a Denice 1840, s. 256 ●; ● ref. Král Vratislav na Moravě: K. (F. Klutschak), Bohemia 24.

11. 1840; J. Malý, Čes. včela 1840, s. 380 ●; ● ref. Básně: S..... (K. Sabina), Květy 1842, s. 86 příl.; A. Wolf, Ost und West 1842, s. 292 ●; Vilém Dušan Lxxx (Lamb): Několik listů z deníku cestujícího, Květy 1844, s. 516; J. S. Liblinský (Knedlhans L.): Z Liblína, tamtéž, s. 587; Vilém Dušan (Lamb): Drobnůstky cestopisné z prázdnin..., Květy 1845, s. 567; Kurt: ref. Písně, Ost und West 1847, s. 63; ● ref. Politické zlomky...: H. B. (K. Havlíček), Nár. noviny 16. 12. 1849; an. (Č. Prousek, dub.), Pražské noviny 21. a 23. 12. 1849 ●; H. B. (K. Havlíček): Vládní noviny... (o P. prohlášení jako nastupujícího red. Pražských novin), Nár. noviny 29. 12. 1849; J. N. (Neruda): ref. alm. Kytice, Obrazy života 1859, s. 193 → Literatura 1 (1957); ● nekrology (an.): NL 27. 11. 1869; Mor. noviny 30. 11. 1869; Květy 1869, s. 383; Světozor 1869, s. 408 ●; E. Krásnohorská: Obraz novějšího básnictví českého, ČČM 1877, s. 303; J. Malý in Naše znovuzrození 3 (1883, s. 103); J. Arbes: Český Parnas studentský za dob Máchových, Květy 1901, s. 309; J. Vlček: Básník publicista, Den 1909, s. 169 → Kapitoly z dějin české literatury (1952); F. Homolka: Rozšíření písní umělých mezi lidem českým, ČL 1912, s. 390, 401; in Příspěvky k listáři dr. Frant. Riegra 1 (1924, s. 71, ed. J. Heidler); F. Strejček in Jak se probouzela Mladá Boleslav (1929) + in Naši buditelé v Benátkách nad Jizerou (1936, s. 36); J. B. Pichl in Vlastenecké vzpomínky (1936, s. 59); B. Václavěk in Pisemnictví a lidová tradice (1938); J. F. Urban in Úvodím Mže (1946, s. 119); B. Václavěk, R. Smetana in Český národní zpěvník (doplň. vyd. 1949); K. (K. Kinský): Český básník a krajan V. J. P.-Svijanský, Beseda 1949, s. 335; Z. Nejedlý in B. Smetana 4 (vyd. 1951, s. 132) → O literatuře (1953, s. 160); J. Vik in Benátky nad Jizerou (1953); J. Plch in Souhvězdí domova (1960, s. 128); B. Václavěk in O lidové písni a slovesnosti (1963, s. 282); J. Antoš: Závět básníka, publicisty a soudce V. J. P., Labore musei in Benátky nad Jizerou 1969, s. 80; V. Macura in Znamení zrodu (1983); J. Fiala: V. J. P. a literární historie, ČLit 1985, s. 251; P. Rut: Stručné dějiny českého erotického ideálu v písních, LitN 1995, č. 11.

msk

Jaroslav Pícka

Působnost 1927–1957

Tiskař ze záliby a vydavatel bibliofilů s výrazným podílem původní české beletrie a esejistiky.

Jaroslav P. (* 30. 1. 1897 Praha, † 26. 6. 1957 Praha) byl druhým synem kapelníka Nár. divadla Františka P. (1873–1918). Absolvoval obchodní akademii, občanským povoláním byl bankovní úředník (do invalidního důcho-

du odešel 1949). Horlivě se účastnil bibliofilského ruchu: byl členem Spolku čes. bibliofilů (později jako jednatel sdružení od dubna 1950 až do své smrti dohlížel na vydávání jeho publikací v nakl. Českosl. spisovatel). Spolu s K. Reslerem a M. Novotným založil koncem 1929 spolek Trinitas, který již v polovině následujícího roku zanikl. 1930 se podílel na vydání prvních dvou svazků (Chansons sans honneur, překl. J. Vrchlický; D. A. de Sade: Julietta) knižnice erotických a skatologických tisků Olisbos. Vycházejí ze zásad anglického tiskaře a bibliofila W. Morrisa, formuloval v programové stati O tiskařích ze záliby (Ročenka českých knihtiskařů 1940) minimální podmínky pro vznik tzv. soukromého tisku: jediná silná osobnost a ruční sazba i tisk. Od 1927 vytiskl ve svém bytě v Mánesově (střídavě též Barthouově) ul. 85/1407 na Vinohradech, po 1945 ve Vodičkově ul. 39 nejprve na malém primitivním lisu vlastní konstrukce, od 1932 na ručním tiskařském lisu více než 350 knih a drobných tisků podle vlastního výběru i grafického rozvrhu, které zpravidla též sám knihařsky zpracovával, několik i vyzdobil. P. své tisky často (zejména za 2. světové války a v 50. letech) antedatoval a uváděl nesprávné (zpravidla výrazně nižší) údaje o počtu výtisků, ojediněle též o místu vydání (Hora Kutná, Kunderatice) a o nakladateli (J. Rupert, Spolek dvou bibliofilů). Koncem 1939 spolu s dalšími založil volné sdružení obdivovatelů tvorby výtvarníka Jana Konůpka Okénko a účastnil se vydávání revue sdružení Okénko do dílny umělcovy, věnované Konůpkovu dílu a kultu, později i obecnějším otázkám výtvarného umění (vycházela 1940–42, znovu 1947–49, P. je uváděn jako vydavatel, odpovědným redaktorem byl K. Resler, jediné číslo 5. roč. před jeho zastavením 1949 redigoval O. F. Babler). Ojedinělé stati o bibliofilství, grafice Jana Konůpka a o svých tiskařských zkušenostech P. publikoval v časopisech Marginálie a Okénko do dílny umělcovy. Příležitostně tiskl i pro jiné vydavatele-amatéry (A. Dyk, I. Fürstová, B. M. Klika), sdružení (Klub úředníků Živnostenské banky, Mozartova obec), přátelské kroužky (Rytířstvo mejdánské, Sudkovci, Topičárna) a jednotlivce. V posledním období života mu pomáhala jeho dcera Jarmila P., několik titulů z jeho sazby vytiskli J. Duchan a V. Bujárek.

Na výběru vydávaných titulů, zprvu určovaném především P. bibliofilskými zájmy, se projevují též vlivy výrazných a různorodých osobností z řad jeho přátel a spolupracovníků, zejména M. Novotného, K. Reslera a Jana Konůpka. Postupně část jeho produkce přesáhla původní charakter sběratelské kuriozity, k níž zprvu směřovala zejména pod vlivem M. Novotného. Do soudobého kulturního povědomí zasáhly výrazněji jeho tisky na počátku okupace (především vydáním části Bible králické s aktualizujícími ilustracemi Jana Konůpka) a znovu v 1. polovině 50. let, kdy přinášely zejména drobnou původní tvorbu nepublikujících autorů (J. Deml, J. Durych, B. Knoesl aj.), potlačovanou část tvorby vydávaných autorů (F. Halas, J. Seifert) i příspěvky s kulturně-historickou tematikou (zejména autora pragenzií A. Novotného, dále B. Beneše Buchlovana, V. Müllera). Výraznou položku mezi P. publikacemi tvořila také některá klasická díla české literatury nebo výběry z nich (K. H. Mácha: *Máj*, *Pouť krkonošská*, *Mnich*; K. J. Erben: *Kytice*; V. Hálek: *Večerní písně*; V. Dyk: *Milá sedmi loupežníků*) nebo drobnější práce předních autorů (J. Karásek, P. Bezruč, J. Hora, L. Stehlík). Od 1930 P. vydával tvorbu L. Klímy. Počet výtisků zpravidla nepřesáhl několik desítek, některé tituly však vyšly v několika vydáních (F. Halas: *Staré ženy*; J. Seifert: *Mozart v Praze*; Ch. Baudelaire: *Kurtizáně* aj.). Pro své tisky zprvu příležitostně překládal sám z francouzštiny, němčiny a přes němčinu i z latiny zejména erotické a knihomilské texty (zpravidla anonymně nebo pod pseudonymy Jan Karas, Jan Kiesleitner, R. Krupka, J. Rupert, A. Rys a šifrou I. J.), později se na překladech podíleli zejména O. F. Babler, V. Diviš, J. Fořt, G. Franci, M. Jirda, S. Kadlec, Jiří Konůpek, M. Novotný, K. Resler, S. Segert, J. Simonides, A. Vaněček aj. Význam kulturních osobností stojících mimo oficiální pozornost 50. let (A. Dyk, E. Janská, F. Kobliha, Jan Konůpek, J. Krecar, J. Podroužek, K. Resler aj.) soustavně připomínal tiskem příležitostných jubilejních a posmrtných sborníků, na nichž se podílel zpravidla i vydavatelskou účastí. Knižnice nehrály v jeho produkci výraznější roli. Nejrozsáhlejší knižnice *Čtení pro bibliofily* (1928–39, 33 sv.; autoři O. F. Babler, J. Havlíček, I. Herrmann, J. A. Komenský, J. Krecar, M. Novotný; M. Baring, G. Duhamel, R. Engel-Hardt, A. Fogazzaro, A. France, B. Franklin, R. C. Bruce Gardner, K. M.

Górski, A. Graefe, V. Hugo, N. Réstif de la Bretonne, R. de Bury, A. S. W. Rosenbach, P. Scheerbart, O. Uzanne, P. Verlaine, S. Zweig) přinesla původní i přeloženou beletristickou, esejistickou i dokumentární tvorbu s knihomilskou tematikou, zpočátku též často ve spojení s erotikou. Trisvazková knižnice *Portréty* (1951–52) přinesla dvě svěživotopisné stati (A. Dürer, A. S. Puškin) a životopis A. Mickiewicze (T. Boy-Želeňski). Po 2. světové válce P. navázal na tisk Bible králické projektem dvou knižnic dokonalejších tisků *Monumenta genii humani* (1946–49, 3 sv. včetně Dantova Pekla) a *Monumenta genii bohemicci* (1947–56, 5 sv.; autoři J. A. Komenský, O. Březina, J. Zeyer, K. H. Mácha, J. Seifert), jejichž program však stačil naplnit jen zčásti. Z dalších knižnic, které se nerozvinuly nebo výrazněji neprofilovaly, měla původní tvorbu představovat knižnice *První vydání* (1940; J. Mašek: *Žal věrný*). – P. spolupracoval s význačnými písmáři K. Dyrinkem (ten pro něho vytvořil dvě písmata) a O. Menhartem. Výzdobou a ilustracemi provázeli jeho tisky zejména Jan Konůpek a F. Vik, dále též C. Bouda, A. Burka, V. Cinybulk, F. Duša, E. Frinta, J. Horejc, L. Jiřincová, F. Kobliha, R. Krajc, J. Lukavský, A. Moravec, V. Sivko, A. Strnadel, K. Svolinský, J. Šerých, P. Šimon, M. Švabinský, J. A. Švengsbír, M. Troup, J. Váchal aj.

KNIŽNICE. *Beletrie a práce o literatuře a umění*: Čtení pro bibliofily (1928–39); Sběrka soukromých tisků (od sv. 2 Soukromý tisk, 1933); Pornos (1934); První vydání (1940); Monumenta genii humani (1946–49); Monumenta genii bohemicci (1947–56); Portréty (1951–52); Acta privatissima vitae et operis Iohanni Konůpek (1952); Graficko-typografické listy (letáky, 1954). ■ Z DALŠÍ PRODUKCE. *Původní práce*: L. Klíma: *Těkavý, mlhavý sen* trval podle pozemského počítání času dvacet čtyři hodin (1926, spr. 1930) + *Vlastní životopis* (1938) + *Edgar a Eura* (1938) + *Juvenilie* (1941) + *Záznamy extatikovy* (1937, spr. 1943) + *Čtyři listy* (1948) + *Mezi skutečností a snem* (b. d., 1953); K. Hlaváček: *Tri básně* (1928); J. Vrchlický: *Hovno* (1930); M. Novotný: *Žena a kůň* (1930, pseud. Jean de la Mornay) + *Amilův Konípek* (1938, spr. 1943, pseud. P. Souhrada); K. Šelapa: *Měsíce* (1932) + *Vějíř a pochodeň* (1934); J. Neruda: *Sešit veršů lyrických z pozůstalosti* (1937, ed. M. Novotný) + *Druhý sešit veršů z pozůstalosti* (1944, spr. 1951, ed. M. Novotný); Jiří Konůpek: *Tušení o Janu Konůpkovi* (1937, spr. 1942) + *Krajina* (1938, spr. 1942) + *Putování J. Konůpka 1932–1943* (1954); sb. *Zemřítí pod praporem!* (1938, spr. 1940); V. Beneš Třebízský: *Modlitba za vlast* (1938, spr. 1941); A. Pammrová: *Mé vzpomínky na O. Březinu*

Picko Zásmucký

(1940); J. Picka: Jak jsem poznal J. Konůpka a co všechno o něm vím (b. d., 1943); B. Boria (B. Beneš Buchlovan): Medailony a miniatury (1943, spr. 1953); F. Hrubín: Hvězda vína (1946, spr. 1951); F. Halas: O poezii (1946, spr. 1951) + Mé krajiny (1947) + Mladé ženy (1950) + Krásné neštěstí (1957); K. Čapek: O fantazii aneb K jednomu čtenáři (1947, spr. 1951); B. Knoesl: Ostrovy a oázy (1947, spr. 1952); J. Seifert: S oblázky hroznů (1947, spr. 1952) + Romance o mládí a víně (1947, spr. 1955) + Petřín 1945–1948 (1948, spr. 1951) + Mozart v Praze (1951) + Prsten Treboňské Madoně (1954) + Všechny, všechny matky (1955); O. Žižka: Hněv (1948) + Starosvětské vyprávění o bosorce Mare (1948) + Tri básně (1948); K. Bednář: Odilla čili Cesta do Lourd (1954, spr. 1955); – *Překlady*: A. France: Fráter Joconde (1927); Ch. Baudelaire: Kurtizáně (1931) + Malé básně prózou (1953); Th. Gautier: Dopis paní prezidentce (1932); J. W. Goethe: Maršál Bassompierre (1932); Závět mistra Villona (1934); R. de Gourmont: Ona má tělo (1937) + Magické příběhy (1944, spr. 1950); W. Blake: Vidění dcer Albionových (1939, spr. 1945); J. Rictus: Charlotta se modlí k Panně Marii v noci štědrovečerní (b. d., 1942); L. N. Tolstoj: Zelená palůčka (1945, spr. 1951); H. Heine: Shakespearovy ženy a dívky (1945, spr. 1953); E. T. A. Hoffmann: Dobrodružství silvestrovské noci (1947, spr. 1951); G. Apollinaire: Noané (b. d., 1951) + Stín mé lásky (1955); J. Barbey d'Aureville: Stránka dějin (1952); P. Valéry: Samotář (1952, spr. 1957); H. de Balzac: Bezbožná mše (1953); F. Chopin: Praha je město celkem pěkné... (1953); Li Po: Pavilon U Zelených vod (1954); Z indických legend (1954); M. Desbordes-Valmore: Opadány věneček (1954, spr. 1955); G. de Nerval: Chiméry (1954, spr. 1955). ■ PERIODIKA. Okénko do dílny umělcovy (1940–42, 1947–49). ■

BIBLIOGRAFIE: J. P.: Prospekt a retrospekt (1946); A. Grimm: Soutěž díla J. P., Sborník NM v Praze, ř. C – lit. hist., 1975, sv. 20, č. 4–5. ■ LITERATURA: J. Konůpek, J. P., K. Dyrnka: O novém vydání Biblí králické (1935); J. Picka: Moje knížky (b. d., 1942); sb. J. P. (1947); R. Khel: J. P. (výstavní kat., 1967). ■ A. Kvapilová: Naše podzemní edice, Nár. revoluce 1947, s. 313; M. Novotný: PPP, id est: Pán Picka Presu, Marginálie 1947, s. 8; B. Beneš Buchlovan: Naši soukromí nakladatelé, Okénko do dílny umělcovy 4, 1947/48, s. 99; A. Mastná-Kahligová: Hovory s tvůrci knih 3, tamtéž, s. 106; M. Novotný: Na rozloučenou s J. P., jednatelem SČB, Zprávy Spolku čes. bibliofilů v Praze 1957, č. 4–5; K. Zink: Spolek českých bibliofilů a knihomilské tisky v letech 1926–1944, sb. Marginálie 1968 (1968, s. 84) + Česká bibliofilie po roce 1945, tamtéž (s. 106); B. Lifka, A. Grimm: J. P. – tiskař ze záliby a jeho dílo, Sborník NM v Praze, ř. C – lit. hist., 1975, sv. 20, s. 169; J. Picková: J. P., Čtenář, 1994, s. 253; E. Slámová: Buď vzdána chvála, Právo 7. 8. 1997, příl.

az

František Picko Zásmucký

* 23. 9. 1868 *Karlín* (Praha-K.)

† 20. 5. 1931 *Mělník*

Prozaik, autor románů, povídek a humoresek v lidovém duchu, překladatel německých a francouzských konvenčních dramat.

Vl. jm. František Picko, podepisoval se i F. Piccek a J. Picko. – Syn učitele, později ředitele chlapecké obecné školy a člena obecního zastupitelstva v Karlíně; kmotrem P. byl otcův bratranec, sídelní kanovník v Ml. Boleslavi F. Srdínko. Obecnou školu vychodil P. v místě rodiště, maturoval (1889) na gymnáziu v Truhlářské ul. Zaměstnán byl při berních správách a úřadech v Praze, Teplé, Duchcově, Liberci a od 1901 na Mělníku, nejprve jako berní adjunkt, později oficiál. 1911 přesídlil do Ústí n. Orl., 1917–29 působil v Unhošti (zde povýšen na berního správce a asi 1923 na ředitele místního berního úřadu). Ve všech působistích (např. v Liberci) se stal výrazným činitelem národního a kulturního života v místních osvětových organizacích, zejména v souborech divadelních ochotníků (jako předseda a režisér, ale též jako úspěšný recitátor a imitátor). Půldruhého roku před svou náhlou smrtí (mrtvice) se přestěhoval zpět na Mělník.

Za gymnaziálních studií začal P. pod pseudonymem F. V. Rábský se spolužáky vydávat psaný časopis *Vlast* a uveřejňovat v něm vlastní drobné vlastenecky a humorně laděné příspěvky. Působnost v ochotnickém divadle podnítila P. snahu rozšířit jeho repertoár překlady a úpravami tehdy módních německých a francouzských her (ohlas budila v P. překladu zejména hra M. Dreyera *Sedmnáctiletí*). Jako prozaik debutoval P. souborem staropražských humoresek *Co láska zlého natropí...*; hrdiny svých příběhů učinil hlavně postavičky blízké kancelářskému prostředí (staří mládenci, úředníci, vdavekchtivé slečny apod., prožívající díky maloměstskému způsobu života komické situace v práci i doma), které z autopsie důvěrně znal. Po románu *Lekniny* (odehrává se ve slovenských lázních Piešťanech, kde se P. 1918–19 a 1921 léčil) a povídky z obrozené doby *Na staré pošťe* se P. výrazněji orientoval k sociální motivaci lidských osudů. Tragické milostné příběhy drobných lidí, úporné životní zápasy vesnické chudiny, dramatické problémy industrializace horských vesniček, postavy

chudých vdov, opuštěných vesnických krásek, tvrdých sedláků apod. soustředil zejména do sbírek *Když život zabouří a jiné povídky*. Sociálně vyhocená tematika charakterizuje později i P. volně spojené romány typu rodinné ságy *A svět se točí* a *V mlžinách života*. Jejich ústředním motivem je sociální a morální pád jedné rodiny, zaviněný novotami doby a především touhou po mamonu (na bankrotu jednoho z hrdinů se podílí i židovský kapitál). P. poslední, tematicky obdobný román *Zhroucení rodiny Rudlovy* vkládá do epického děje filozofující vsuvky, četné osobní reflexe a reminiscence z vlastního života v předtuše blízké smrti. Ačkoliv P. spatřoval těžiště své tvorby v románových kompozicích, získal čtenářský ohlas povídkami a humoreskami v lidovém duchu, jichž napsal téměř stovku a jimiž zásoboval zejména kalendáře (Andrlíkovy, Wiesnerovy, Steinbrenerovy aj.) a další obdobné publikace. – V rukopise zůstala hra Šašek (s K. Květoněm), sbírka sonetů Sny (z 1901) a překlady dramát (G. Hauptmann: Elga, A. Schnitzler: Profesor Bernardi, É. Zola: Renée; scénické provedení se nepodařilo zjistit).

PSEUDONYMY, ŠIFRY: Aksakov, Aksanov, F. Krill, František Zásnecký, Frant. S. Jaroš, F. Vlastimil Rábský, F. V. Rábský, Nepil a Dopil, O. F. Held, Ota Held, Otakar Held, Radziwill, Radzvil, Tamara Lípová, Vlastislav Kokarda, Xaver Kalivoda, Zásnecký; F. P.-Z., -fpz-, F. Z., O., Pko., X., -ý, Z., -Z-, Zký, zký, Z-ský. ■ PŘÍSPĚVKY in: Almanach der Prager Mustermesse; Čes. svět (1917); kal. Havlíček; Humorist. listy (1919); Ilustrované listy; Intimní Praha (1910); Jizeran (Ml. Boleslav 1902); Kalendář Vlasti; Lada (1925); List paní a dívek (1927); Lit. letáky (1925); Mělnické listy (1914, 1919–32); Mílotický hospodář (1931–32); Mladé Podřipsko (Mělník 1909, 1912–15); Moravský kalendář (1932); Nár. politika (1919, 1925–29); sb. Národohospodářské, sociální a kulturní potřeby Země české (1927); Nezávislé listy (Ústí n. Orli. 1929–30); Nová Praha (1925–29); Nové ilustrované listy (Brno, Praha 1913–26; zde na pokr. Na staré poště, Lekniny, V mlžinách života); Nové Podřipské listy (Mělník 1901); Obzor (Mělník 1910); Osvobození (Chrudim); Paleček (1919); Písecké listy (1901); Podřipské listy (Mělník 1901–09); Pokrok; Pražský kalendář (1918); Reforma (1926–30); Reichenberger Zeitung; kal. Rodina (1929–30); Roj; Smích republiky (1922); kal. Smíšek (1916–18); Stráž na Cidlině (Nový Bydžov 1901); Středočeský živnostník; Světozor; kal. Šotkova mošna; Švanda dudák; Unhošťské listy (1926); Velký národní kalendář (1924–25); Veselý kalendář (1923–24); Wiesnerův národní kalendář (od 1919);

Žena (Ml. Boleslav 1902). ■ KNIŽNĚ. *Beletrie*: Ba jo, už je pryč! (kuplet, 1903, pseud. František Zásnecký, s J. Švábem); Co láska zlého natropí a jiné humoresky (b. d., 1917); Lekniny (R 1922); Na staré poště (P 1922); V mlžinách života (R 1926); A svět se točí (R 1927); Když život zabouří a jiné povídky (1927); Zhroucení rodiny Rudlovy (R 1929, spr. 1931); Promarněný život (PP b. d.); Otrávené duše (PP b. d.); Lekniny (filmový scénář podle stejnojmenného R, Brno b. d., rozmnož.). – *Překlady*: O. Walter, L. Stein: Veseloherní firma (1903); A. Baumberg: Sňatek z lásky (b. d., 1905); K. Laufs: Čechokovy líbáčky (b. d., 1905); K. Malachov, O. Elsner: Papinkovy zálety (1905); H. Sudermann: Kámen mezi kameny (b. d., 1909); A. Wildbrandt: Mladá láska (b. d., po 1910); M. Dreyer: Sedmnáctiletí (1911, hráno i s tit. Sedmnáctiletá a Když láska procitá). ■ SCÉNICKY. *Hra*: Pohádka o Honzovi (1906). – *Překlady*: K. Schönherr: Pánbíčkáři (1902, hráno i s tit. V horské chatě); H. Sudermann: Ať žije život! (1902); M. Petzold: Dvou lásek spor (1904, hráno i s tit. Oběť); É. Jacobson, O. Girndt: Bílá vrána (1905); W. Mannstaedt, A. Weller: Spanilá Maďarka (1907) + Divoká kočka (1907); S. Henig: Kocour v botách (1907) + Svatvečer chudého děčka (1909); A. Ohorn: Bratři sv. Bernarda (1908); P. Henrion: Krásná Galathea (1911); M. V. Karnějev: Komedie lásky (1911); É. Jacobson: Byl jednou jeden uzenář, jenž v Nuslích dům měl velký čili Neběhej nám tady v kaťatech (1913, hráno patrně i pod tit. Zachariáš Makovička); H. Heijermans: Ahasver. ■

LITERATURA: an.: F. P.-Z., Nové ilustrované listy 1916, s. 352; an.: ref. Když život zabouří..., Reforma 28. 8. 1927; ● nekrology (an.): Lit. rozhledy 15, 1930/31, s. 318; Nár. politika 22. 5. 1931; Naše kniha 1931, s. 163 ●.

mhš

Gisa Picková-Saudková

* 21. 2. 1883 Kolín

† prosinec 1943 koncentrační tábor *Birkenau* (Brzezinka, Polsko)

Autorka knihy parafrázující rozhovory s O. Březinou, publicistka a kritička, dramatička, překladatelka z francouzštiny a němčiny.

Roz. Gisela Saudková, podepisovala se též Gisa Saudková. – Dcera obchodníka. Studovala soukromě, patrně i v zahraničí (Berlín). Byla ovlivněna okruhem R. Svobodové. 1911 se provdala za zvěrolékaře R. Picka a přestěhovala se do Jaroměřic n. Rokytinou, kde učil na měšťanské škole O. Březina, s nímž od srpna 1914 často rozmlouvala. Působila v místním

a regionálním kulturním a politickém životě (i jako členka Sokola, strany nár. demokratické a posléze Nár. strany práce). Po ovdovění se 1925 vrátila s dcerou (* 1912) a synem (* 1916) do Kolína, žila z penze po manželovi a z publicistické činnosti; do Jaroměře občas zajížděla mj. za O. Březinou. I v Kolíně se účastnila veřejného života, spolupracovala s časopisem Polabská stráž (divadelní referáty a komentáře kulturních událostí). Jako příslušnice kolínského židovské obce byla za protektorátu odsunuta s rodinou do Terezína, kde napsala divadelní hru pro děti, krátce před jejím uvedením však byla odeslána 15. 12. nebo 18. 12. 1943 transportem do nacistického vyhlazovacího tábora Birkenau u Osvětimi. – Sestra grafologa a žurnalisty, obchodníka a diplomata Roberta S. (1880–1935), který publikoval zároveň v češtině a němčině (do němčiny též překládal díla J. Kvapila, J. Štolby aj.) i v dalších jazycích, napsal několik psychologických dramát především ze školního prostředí a úspěšný grafologicko-politologický román *Diplomati* (1921, podle O. Březiny se P.-S. stala do jisté míry předobrazem postavy slečny Psancové). Články o literatuře sporadicky psal i starší bratr, brněnský lékař a autor odborných příruček Ignaz (Ignác) S. (1875–1930).

Spisovatelská činnost P.-S. byla úzce spjata s jejími životními osudy, byla ovlivněna jak spojením židovské kulturní tradice s českým vlastenectvím, tak zvláště pojetím tvůrčí osobnosti a aktivity u F. X. Šaldy (s nímž si dopisovala, podobně jako její sestra Marie) a setkáním s O. Březinou. P.-S. je známa především *Hovory s Otokarem Březinou* sestavenými podle deníkových zápisů z let 1914–28, jež pořizovala bezprostředně po jaroměřických rozhovorech s básníkem (sama zůstávajíc v pozadí), celistvým a v mnohém objevným svědectvím o Březinově osobitosti a o způsobu jeho myšlení na základě reprodukce jeho estetických a filozofických názorů, kulturně- a společensko-politických a etických soudů. Publicistika, divadelní a literární kritika P.-S. se vyznačovala širokým rozhledem a kulturněvýchovnými snahami (též s akcentem na ženskou problematiku) i úsilím o spolupráci kultury jak židovské a křesťanské, tak české a německé, které se projevilo rovněž v jejích překladech z němčiny (v časopisech) a do němčiny (R. Svobodová: Milenky). V rukopisu zůstala hra P.-S. Pan okresní školní inspektor Marhold a venkovské drama *Za denním*

chlebem (1928); ztraceny (nebo nezjištěny) jsou její další práce (uváděné i v literatuře): román *Nevím...* (deník židovské dívky 1897–1910), drama *V starobním útulku* a komedie *Pane šéfl*!

PSEUDONYM, ŠIFRY: Karel Vávra; G. P. S., G. S., S. ■ PŘÍSPĚVKY in: *Demokrat* (Třebíč, od 1919); sb. Kolín dr. J. S. Macharovi k sedmdesátinám (1934); *Kmen* (1928); *Lid. noviny*; *Mor. jih* (Znojmo); *Nár. noviny* (Přerov); *Nár. osvobození* (1928–38); *Naše noviny* (Mor. Budějovice, od 1912); *Naše pravda* (Kolín 1938); *Polabská stráž* (Kolín 1930–38); *Prager Presse*; *Rozprawy Aventina* (1929); *Tvorba* (1930); *Union* (1909); *Věstník sokolské župy plukovníka Švece* (1922, 1925); *Ženská revue* (Brno, od 1906); *Ženské listy*; *Ženský svět* (1909); – posmrtně: *Světélko* (1993, úryvky z deníku z 1896–98). ■ KNIŽNĚ. *Práce o literatuře*: *Hovory s Otokarem Březinou* (1929). – *Překlad*: J. a J. Tharaudové: *Království boží* (1924). ■

LITERATURA: ● ref. překl. J. a J. Tharaudové: J. O. Novotný, *Cesta* 7, 1924/25, s. 600; B. Benešová, *Tribuna* 1. 3. 1925 ●; ● ref. *Hovory s Otokarem Březinou*: V. Z. (Závada), *RA* 5, 1929/30, s. 264; F. X. Šalda, *ŠZáp* 2, 1929/30, s. 276; M. Novotný, *Lit. rozhledy* 14, 1929/30, s. 254; B. Koutník, *Čin* 1, 1929/30, s. 466; K. Polák, *PL* 26. 1. 1930; R. (B. Václavek), *Index* 1930, s. 11; P. E. (Eisner), *Prager Presse* 21. 2. 1930; V. Běhounek, *LitN* 1930, č. 4; an., *Dělnická osvěta* 1930, s. 114; -l., *Akord* 1930, s. 128; A. Pražák, *Naše věda* 1930, s. 194; J. Matouš, *Nové Čechy* 13, 1930/31, s. 210; A. Novák, *Lumír* 57, 1930/31, s. 545 ●; J. Deml in *Mé svědectví o Otokaru Březinovi* (1931, s. 321) + *Jaroměřice – Jaroměř*, *Nedělní list* 18. 12. 1938; B. Pernica in *Písemnictví na západní Moravě* (1938, s. 97); R. Feder in *Židovská tragédie* (1947, s. 145 a 156); J. Pejša: *Deník židovské dívky*, *Světélko* 1993, prosinec, s. 37; W. A. Iggersová in *Women in Prague* (1995).

mb

Píseň o Štemberkovi

viz 4. díl (Dodatky: **Lyrika středověká**)

Josef Bojislav Pichl

* 23. 8. 1813 *Kosoř* u Prahy

† 11. 3. 1888 *Praha*

Překladatel poezie a prózy z několika jazyků, zvláště ze španělštiny; pořadatel a vydavatel oblíbeného společenského zpěvníku a reprezentativní antologie českého básnictví, redaktor a vydavatel českých časopisů; ve 30. letech 19. století spoluorganizátor vlasteneckých společenských zábav.

Bojislav je vlastenecké jméno. – P. otec byl sládek a nájemce pivovaru v Chotči u Prahy, kam se brzy po P. narození rodina přestěhovala. Do školy chodil P. v sousedním Třebotově, dále studoval v Praze, krátce na novoměstském piaristickém gymnáziu a pak na gymnáziu staroměstském (gramatikální třídy pod F. J. Svobodou, který měl velký vliv na P. vlastenecké smýšlení, třídy humanitní od 1831 u J. Jungmanna). Po tzv. filozofii absolvoval lékařskou fakultu (promoce 1843, disertace *De morbillis* 1842). Během studií se spřátelil s mnoha vlastenci (spoluzák V. Štulc, dále F. L. Rieger, V. V. Tomek, K. E. Tupý – pseud. B. Jablonský, A. J. Vrtátka aj.) a zapojil se do buditelské práce. Pomáhal J. Jungmannovi v přípravách Slovníku česko-německého, V. R. Krameriovi v redakci Večerního vyražení, byl členem české vlastenecké společnosti, která se zformovala kolem 1830 a vedle pravidelných schůzek začala pořádat české plesy a besedy (taneční zábavy spojené s deklamacemi, zpěvy a hudebními produkcemi), jejichž významným spoluorganizátorem se P. stal. 1840 založil s F. L. Riegre a J. Frantou Šumavským krátce fungující tzv. literární besedu. 1843 se stal lékařem v Pardubicích, kde také využil svých organizačních schopností k podněcování českého společenského života (besedy, divadlo, společné výlety apod.). 1845 se oženil s dcerou F. J. Svobody, spisovatelkou Františkou S. (lit. jm. Marie Čacká). V březnu 1848 začal vydávat list Pardubický hlasatel svobody a lidu práva, ale už po prvním čísle byl nucen z města uprchnout do Prahy. Zde ihned založil další politický časopis Svatováclavské poselství, který vycházel rovněž jen krátce (červen–prosinec). V lednu 1849 pražská městská rada jmenovala P. redaktorem nově založeného Obecního listu, který však byl už v dubnu t. r. zastaven. Poté P. působil jako překladatel při magistrátě a 1850 ještě redigoval časopis Včela, jehož obnovení po roční pauze inicioval (po několika číslech mu byla odňata koncese pro politickou nespolehlivost). 1854 se stal hutním lékařem na Kladně, 1861 byl přeložen do Nýřan u Plzně. V obou městech se snažil probouzet vlastenecké smýšlení obyvatel, zakládal besedu, prosazoval česko-německou školu, čtenářský spolek a česká kázání v kostele. 1864 byl jmenován správcem chudobince u Sv. Bartoloměje a natrvalo se vrátil do Prahy. Věnoval se lékařské praxi, 1871 založil na Smíchově tiskárnu (mj.

tu vydával 1876–80 časopis Čes. včela, jemuž vtiskl koncepci a jehož redakci svěřil synu Bohuslavovi P., a tiskl několik desítek dalších časopisů). Byl aktivním členem Umělecké besedy. Po smrti své ženy 1882 se znovu oženil. Pohřben byl na Vyšehradě. – P. osudy beletristicky zpracoval S. Heller v románě Za vlády Prusů (1897), do 1847 je zachytil sám P. v autobiografických *Vlasteneckých vzpomínkách*.

V soudobých časopisech otiskl P. několik původních básnických (poezie vlastenecká, ohlasová, příležitostná, písňová, balada, elegie) a prozaických (pověsti inspirované P. rodištěm, satira, cestopisná próza, novela z venkovského života, ukázka z chystaného románu *Po letech*) pokusů. V literatuře jsou s P. jménem spojovány divadelní hry Domácí spiknutí a Baron a pláteník ze 40. let, které však zřejmě nebyly scénicky realizovány ani vytištěny (Domácí spiknutí P. přečetl 1868 v Umělecké besedě). – Závažnější byla P. činnost překladatelská. Již za studentských let byl vybídnut J. Jungmannem k překladům ze španělštiny a portugalštiny. Po časopisecky uveřejněných překladech básníků L. de Góngory (Španělská romance, Květy 1835), L. de Leóna (óda), Garcilasa de la Vega (znělky, obojí Česká včela 1847) a L. de Camões (zpěv Ignacia de Castro z básně Lusovci, ČČM 1836) přeložil a vydal knižně u J. H. Pospíšila dva svazky novel M. Cervantese a později ještě první díl Dona Quijota de la Mancha (s ilustracemi Q. Mánesa; 2. díl přel. K. Stefan, ilustrace K. Purkyně); stal se tak – s V. B. Nebeským a J. R. Čejkou – jedním z prvních českých překladatelů Cervantese. Překládal i z dalších jazyků: z polštiny (J. U. Niemcewicz, J. B. Zaleski aj.), z ruštiny (A. V. Kolcov, M. J. Lermontov, A. A. Marlinskij-Bestužev aj.), z angličtiny (G. G. Byron), z němčiny (H. Heine, J. Kerner, F. Rückert, L. Uhland aj.), soustavně historické romantické romány K. J. R. Herloše (Herlossohna) inspirované českými dějinami. O zahraničních autorech psal také informační články do časopisů (propagoval např. překládání novel J. L. Tiecka). V referátech sledoval i českou literaturu, divadlo, hudbu aj. – Významný podíl na konstituování české měšťanské společnosti ve 30. letech 19. století měly P. sborníky písní a poezie Společenský zpěvník český, obsahující oblíbené vlastenecké písně umělé i několik písní lidových (za P. života vyšel osmkrát a byl rozmnožován o další texty), a Společenský krasořečník český

1–3, reprezentativní výbor z poezie původní i překladové, určený rovněž k veřejným recitacím. Původní tvorba je v něm představena v širokém spektru, počínaje Polákovou deskriptivní přírodní poezií přes Čelakovského ohlasy, Kollárovy znělky, Rubešovu satiru až k Rukopisu královédvorskému a romantickým veršům V. B. Nebeského. Překladová část – asi 200 básní – obsahuje ukázky poezie renesanční (Tasso, Petrarca, Camões, Góngora aj.), německého osvícenství, preromantismu, ale především tvorby romantické (Puškin, Mickiewicz, Béranger, Hugo, Byron, Heine, Lenau, Grün aj.); na překladech se podíleli téměř všichni soudobí čeští autoři. P. sbírka se stala vzorem pozdějším antologiím (Vilímkův Besedník, výbory J. Vrchlického).

PSEUDONYMY, ŠIFRY: Boj. Kosořský, Boj. Pichl; B., B. K., Boj. Kxxský, B. P., „ch., J. Boj. P., J. B. P.; (dub.): Ivan Čech, Nožička z Krče. ■ PRÍSPĚVKY in: Bohemia (1841); ČČM (1836, 1852); Čes. včela (1841–47; 1845 úryvek z R. Po letech); Čes. včela (1875–80); alm. Čes. besedy (1842); sb. Hlahol (1861); Horník (Kutná Hora 1844); Humorist. listy (an., verše); Jindy a nyní (1833); Květy české, pokr. Květy (1834–39); Lumír (1852–53, 1874); Nár. listy (1863); Obecní list, pokr. Pražský obecní list (1849); Památník na oslavu 40letého jubilea Nár. besedy (1888); Pardubický hlasatel svobody a lidu práva (Hradec Král. 1848); alm. Pomněnky (1841–42); Pražské noviny (1852); Svatováclavské poselství (1848); Světozor (1835); Včela (1850); Večerní vyrazení (1831–32); alm. Vesna (1837); Vlastimil (1840–41). ■ KNIŽNĚ. *Beletrie a práce o literatuře*: Píseň slávy Jeho Exc. Karlu hr. Chotkovi... obci Pražskou za příležitosti Jeho sl. jmenoviny a otevření mostu řetězového dne 4. 11. 1841 obětovaná (B 1841); Hlas díků a lásky od měšťanstva král. hl. města Prahy (B 1842); Národní (B 1852); J. Jungmann. Na památku dne 13. 7. 1873... (B 1873, s. V. Štulcem); – posmrtně: Vlastenecké vzpomínky (1936, ed. M. Hýsek ← Čes. včela 1876–80). – *Překlady*: M. Cervantes y Saavedra: Novely 1, 2 (Hradec Král. 1838) + Don Quijote de la Mancha 1 (1866, sešit. vyd. 1864–66); K. J. R. Herloš (Herlossohn): Čechy od roku 1414–1424, 1, 2 (1850, 1. Jan Hus, 2. Jan Žižka) + Poslední táborita aneb Čechy v 15. století 1, 2 (1851) + Uhry od roku 1444–1460, 1–4 (1852) + Černohorci (1853) + Benátčan. Venecian 1, 2 (1854) + Valdštejn 1–3 (1860–62, 1. Valdštejnova první láska, 2. Dcera Piccolominiho, 3. Valdštejnovi vrazi); J. C. Hickl: Čechů chválozpěv (B b. d.). – *Ostatní práce*: Poučení o choleře (1873). ■ KORESPONDENCE: F. Č.: Z dob našeho probuzení (T. A. Burianovi z 1840), Světozor 1874, s. 387. ■ REDIGOVAL *časopisy a noviny*: Pardubic-

ký hlasatel svobody a lidu práva (Hradec Král. 1848), Svatováclavské poselství (1848), Obecní list, pokr. Pražský obecní list (1849), Včela (1850); *kalendář*: Čas. Kalendář občanský na rok 1874. ■ USPOŘÁDAL A VYDAL: Společenský zpěvník český (1851, nápěvy J. L. Zvonář; další rozšíř. vyd. za P. života 1851, 1852, 1857, 1859, 1863, 1866, 1872, 1887); Společenský krasořečník český 1–3 (1852 až 1853); Deklamace ze Schillera a jiných básníků německých (1854 ← Společenský krasořečník...); Šestadvacet paragrafů o „bulce“. Dle V. K. Klicpery... (1880). ■

LITERATURA: an.: ref. Společenský krasořečník český, Pražské noviny 24. 1. 1852; an.: ref. Společenský zpěvník český, tamtéž 26. 7. 1857; an.: ref. překlady K. J. R. Herloše, Čas 1861, s. 124; an.: ref. překl. Cervantes: Don Quijote de la Mancha, Krit. příloha k NL 1864, s. 5; an.: Umělecká beseda (zpráva o hře Domácí spiknutí), Květy 1868, s. 391, 399; J. Neruda: J. B. P., Humorist. listy 1881, s. 210 → Podobizny 1 (1951, s. 342); E. V. Hynek: Pobídky a přání (o čas. vyd. Vlasteneckých vzpomínek), Lit. listy 1884, s. 158 ● nekrology: an., Lit. listy 9, 1887/88, s. 134; an., Světozor 22, 1887/88, s. 269; J. Vrba, Osvěta 1888, s. 1116; (an.): Hlas národa 13. 3. 1888; Květy 1888, s. 504; Zlatá Praha 1888, s. 267 ●; an.: Vzpomínka na dra J. B. P., NL 11. 3. 1908; A. Novák: K jubileu Cervantesovu, Lumír 1916, s. 283; M. Hýsek in J. B. P.: Vlastenecké vzpomínky (1936); ● ref. Vlastenecké vzpomínky: A. N. (Novák), LidN 15. 8. 1937; K. Polák, PL 24. 1. 1937; J. Mukařovský, SaS 1939, s. 58 ●; hjk (Z. Hájek): Vzpomínka na J. B. P., LidN 24. 8. 1943.

lk

Karel Pichler

* 14. 8. 1811 *České Budějovice*

† 21. 2. 1865 *Krakov* (Polsko)

Překladatel krásné prózy z několika jazyků; autor ukrajinské gramatiky.

V některých pracích se psal Karel Vladimír P. – Studoval nejprve ve svém rodišti, později ve Vídni, kde přijal místo vychovatele v rodině řeckého obchodníka a naučil se dobře novořečtině. Volný čas věnoval intenzivnímu studiu jazyků (klasických, slovanských, románských, germánských a maďarštiny) a literatury. Na matčino přání vstoupil do státní služby v haličských účtárnách ve Lvově, později v Krakově. Mimo svůj úřad se po celý život zabýval překládáním z cizích literatur.

Knižně vydal překlad Chýše indické od Bernardina de Saint-Pierre a Gulliverových cest J. Swifta. Drobnější prozaické překlady z polštiny, italštiny a latiny, převážně sentimentální a moralistní povídky vyzdvihující lidské ctnosti podle křesťanské etiky, publikoval v České včele. Jediným básnickým překladem P. je Romance od L. de Góngory s motivem hrdinova vnitřního sporu mezi povinností a láskou (Květy 1865/66). V posledních letech života P. připravoval antologii překladů ze starší i nové krásné literatury, kterou však již nestačil vydat (podle nekrologu Nár. listů zůstala řada překladů v pozůstalosti). – Z P. zájmu o jazyky vzešla drobná mluvnice ukrajinštiny, obsahující základní paradigmaty a některé jazykové srovnávací postřehy.

PŘÍSPĚVKY in: Čes. včela (1842–43); Květy (1865 až 1866). ■ **KNIŽNĚ.** *Překlady:* J. H. Bernardin de Saint-Pierre: Chýše indická (1842); J. Swift: Gulliverovy cesty 1, 2 (1852). – *Ostatní práce:* Kurzgefasste russinische Sprachlehre (Lvov 1849). ■

LITERATURA: ● nekrology: (an.) Czas (Krakov) 23. 2. 1865 (Kronika miejscowa i zagraniczna); Hlas 25. 2. 1865; NL 26. a 27. 2. 1865; V. D., Hlas 3. 3. 1865 ●.

lk

Antonín Pikhart

* 7. 4. 1861 *Třebíč*

† 13. 12. 1909 *Praha*

Překladatel hlavně ze španělštiny, autor drobných próz, humoristických veršů, cestopisných a národopisných črt a literárněhistorických studií.

Pocházel z rodiny hostinského. Nižší gymnázium studoval v Chrudimi, odkud 1875 přešel na Akademické gymnázium v Praze (mat. 1879). Po absolvování Právnické fakulty Karlo-Ferdinandovy univerzity v Praze (1883) se stal soudcem a později radou městského soudu. Každoročně se vydával na delší prázdninové cesty, nejčastěji do Španělska a Itálie, navštívil také Rusko a Afriku. Španělská literatura se také dostala do středu P. překladatelského zájmu. S mnoha soudobými španělskými autory ho pojilo i osobní přátelství. Za propagaci španělského písemnictví byl jmenován dopisujícím členem barcelonské akademie. Byl členem Nakladatelského družstva Máje. Zemřel předčas-

ně na otravu krve a byl pohřben v Praze na Olšanských hřbitovech.

Vedle knižního přetlumočení jednotlivých děl španělských klasických i soudobých autorů přiblížil P. českým čtenářům i starou literaturu, a to ve dvou antologiích, sestavených z vlastních překladů. Ve Španělském sborníku uvedl pro mládež ukázky počínaje díly Juana Manuela ze 14. století i z prvního anonymního pikareskního románu (Lazarillo de Tormes) z 16. století a doprovodil je četnými komentáři i biografickými údaji. Do Starošpanělského zpěvníku zahrnul lyrické verše více než osmdesáti básníků 15.–17. století. Překládal rovněž z katalánštiny a němčiny (Hlas národa 1902), příležitostně též z italštiny a slovinštiny (Niva 1894), mexickou (Květy 1907) i peruánskou poezii (Květy 1909). V časopisech publikoval vedle překladů prozaických prací také studie o španělském písemnictví. Původní humoristickou prózu a verše uveřejňoval pod pseudonymem zejména v časopise Švanda dudák. Humorné ladění mají zpravidla i cestopisné črty, čerpající z P. častých pobytů v cizině.

PSEUDONYMY, ŠIFRY: A. Dědeček, A. Dlouhý, A. Hartvík, A. Kobylka, Al Fred, Alfred, Alfred Antonovič, Al Fredo, Beredel Xam, Bezplatný, Dědeček, Gjuro Petrinec, Graciano, Josef, J. Prokš, Marcus Antonius, Metoděj Děd, Protiva, V. Přerovský; α, Alf. P., A. P. ■ **PŘÍSPĚVKY** in: Besedy času (1908–09); Čes. politika; Čes. revue (1899–1900); Hlas národa (1894–1906); Humorist. listy; Květy (1894–1909, posmrtně 1910); Lumír (1885–97); Máj (1903–09, posmrtně 1912); Nár. listy (1902); Nár. politika (1886–99); Niva (Brno 1894); Nový Paleček (1894–96); Nový život; Osvěta (1903–06; 1906 O literatuře katalánské, i sep.); Rozhledy (1901–02); Rozvoj; Švanda dudák (1894–1902); Zlatá Praha (1896–1905); Zvon (1902); Ženský svět (1907). ■ **KNIŽNĚ.** *Překlady:* J. Valera: Doña Luz (1894) + Zelený pták, Parsondes (1896); P. A. Alarcón: Proctví a jiné novely (1894) + Třírohý klobouk (1904); R. Altamira: Osud (1895); T. Carretero: Posvátný úkol (1895); Tři španělské povídky (1895); E. Pardo Bazán: Karnarská svatá a jiné povídky (b. d., 1896) + Úhelný kámen (1902); A. P. Valdés: Povídky o dětech (1896) + Idyla nemocného (1897) + José (1904); N. Campillo: Dlouhé noci v Kordově, Hlupák na trhu, obě in Dva veselé příběhy španělské (1897); L. Coloma: Byl to světec! (1897) + Maličkosti (1897); J. Ochoa: Jeho milovaný žák (1897); B. Pérez Galdós: Nazarin (b. d., 1897); B. Martínez: Vybrané novely španělské (b. d., 1897) + Spravedlnost (b. d., 1898); an.: Lazarillo z Tormes (1898); M. Cervantes y Saavedra: Důmyslný rytíř Don Quijote

de la Mancha (1899–1900) + Novely (1903) + Poučné povídky (1903); H. Heine: Kniha písní (1900); J. Zorilla: Don Juan Tenorio (b. d., 1902); V. Blasco Ibáñez: Chalupa (1903) + Marná chloubka (1907) + Nahota (1910); P. Baroja y Nessi: Dědičný pán labrazský (1906); A. Guimerà: V nížině (1907) + Moře a nebe (1909); Starošpanělský zpěvník (ant., 1908); Španělský sborník (ant., b. d., 1908); J. Isaacs: María (1908). ■ USPOŘÁDAL A VYDAL: Starošpanělský zpěvník (1908); Španělský sborník (1908); viz též rubriku KNIŽNĚ. *Překlady.* ■

LITERATURA: -ds. (J. D. Konrád): ref. překl. J. Valera: Doña Luz, Lumír 23, 1894/95, s. 108; S. (J. V. Sládek): ref. překl. M. Cervantes: Poučné povídky a Novely, Lumír 31, 1902/03, s. 365; Ds. (J. D. Konrád): ref. překl. P. Baroja, Máj 5, 1906/07, s. 225; K. (R. J. Kronbauer): Český překlad Dona Quijota v rukou španělské královny, Máj 6, 1907/08, s. 287; ● ref. Starošpanělský zpěvník: -a-, Máj 6, 1907/08, s. 592; D., Zlatá Praha 25, 1907/08, s. 320; F. Sekanina, Zvon 8, 1907/08, s. 349; an., Besedy Času 1908, s. 94; O. Šimek, Novina 1908, s. 505 ●; ● ref. Španělský sborník: a-e (D. Panýrek), Máj 7, 1908/09, s. 542; R. (V. Červinka), Zlatá Praha 26, 1908/09, s. 492; V. K., Pražská lid. revue 1909, s. 127 ●; R. J. Kronbauer: Pikhartovo vidění, Máj 8, 1909/10, s. 190; ● nekrolog: R. J. Kronbauer, Máj 8, 1909/10, s. 175; R. (V. Červinka), Zlatá Praha 27, 1909/10, s. 155; -n-, Zvon 10, 1909/10, s. 176; F. V. Vykoukal, Osvěta 1910, s. 172 ●; V. Kulík: Heine a my, Stopa 2, 1911/12, s. 374; an.: K výročnímu dni úmrtí A. P., Máj 9, 1910/11, s. 169; K. Vít: Přítel, tamtéž, s. 299 a 312; A. N. (Novák), K jubileu Cervantesovu, Lumír 1916, s. 283; kp: Vzpomínka na překladatele A. P., LidN 6. 4. 1941; Z. Hampejs: Cartas desconocidas de escritores españoles y catalanes a A. P., Philologica Pragensia (1960, s. 146) + Correspondencia no publicada de Vicente Medina a A. P., Philologica Pragensia (1961, s. 35).

mu

František Pilarš

* 2. 6. 1904 Příbyslav

† 14. 1. 1980 Praha

Prozaik, který smysl pro dobrodružství kombinuje s humorem a parodií, autor knih pro mládež a publicista.

Otec byl soudcem. Klasické gymnázium vystudoval P. v Příbrami (mat. 1922). V Praze 1925–26 absolvoval jednoroční abiturientský kurs při obchodní akademii, 1926–27 studoval angličtinu na English University College, následný rok byl pomocným účetním u anglické do-

pravní společnosti Royal Mail Line. 1928–50 byl úředníkem ve Státním úřadě statistickém (1935 se oženil), pak se stal scenáristou Českosl. státního filmu a od 1952 redaktorem nakl. Českosl. spisovatel. Do invalidního důchodu odešel 1963. S P. zájmem o moře a jižní přírodu souvisely jeho časté cesty do Itálie, SSSR, na Kypr a především do Jugoslávie.

Prvních dvacet let své literární činnosti P. publikoval časopisecky verše, fejetony, sloupky, povídky, delší prózy a romány na pokračování. Pro Lidové noviny napsal i svou nejúspěšnější knihu *Dýmka strýce Bonifáce*, absurdně laděný dobrodružný román pro mládež. Ve fantastickém příběhu malého chlapce z Braníka, který se při povodni dostane z chaty do přístavu a na loď, při plavbě po moři se setká s piráty a zažije honbu za pokladem, odhalil P. cenu prostých lidských zálib a přátelství. Obdobně v pokusu o satirický román *Ostrov tety Karoliny*, jímž volně navázal na prvotinu a využil i některých jejích motivů, našel P. protipól k přeorganizované západní civilizaci a imperiální politice ve zdravém rozumu dobrotivě pražské občanky Karoliny, dědičky ostrova v Tichomoří. Svůj smysl pro tzv. suchý anglický humor plně rozvinul v knihách *Tři muži v automobilu* a *Tři muži v emběčku*, kde nadsázka už nevytváří exotický kontrast k všední každodennosti, ale proniká do běžných zkušeností českého automobilového turisty. Zvláštní postavení v P. dále zaujímá psychologická próza *Kostka domina*, v níž fantaskní motiv vynálezu zkázy tvoří jen dějový rámec pro rozvinutí různých variant pocitu životního ztroskotání a osamělosti několika obyvatel chudého činžáku v Dubrovniku. P. autorův zájem o techniku se projevil nejen v jeho „automobilistických“ prózách, ale i v odborně založených knížkách pro děti o vzniku kina, rozhlasu a vývoji dopravních prostředků.

PSEUDONYMY: Jan Kent, Sawyer. ■ PŘÍSPĚVKY in: Ahoj na neděli (od 1933, mj. pod pseud. Sawyer humorist. R. Mlčení pana Bombíka); Cesta (1922–28; 1925–26 P. Příběh lásky); Dikobraz; Host do domu; Kulturní politika; Květy; Lid. noviny (1934–44); Lit. noviny (od 1956); Nár. listy (od 1922); Plamen (od 1963); Práce (od 1945); – posmrtně: sb. Příběhy s tajemstvím (1981, P. Andromeda). ■ KNIŽNĚ. *Beletrie*: *Dýmka strýce Bonifáce* (R pro ml., 1941); *Den začíná nocí* (R pro ml., 1946, t. r. i s tit. *Hodinu před úsvitem*); *Ostrov tety Karoliny* (R 1955);

Když mi bylo deset let (PP pro ml., 1961); Kostka domina (P 1965); Vezeme se – aneb o tom, jak se člověk vozil, vozí a bude vozit (P pro ml., 1965); Tři muži v automobilu (P 1966); Tři muži v emběčku (P 1972). ■ REDIGOVAL *knižnici*: Románové novinky (odp. red., 1946–47, sv. 1–5). ■ USPOŘÁDAL A VYDAL: F. Župan: Pepánek Nezdar (1957, též upr.); K. M. Čapek-Chod: Ad hoc! (1962). ■

LITERATURA: Ró (J. Rónová): ref. Dýmka strýce Bonifáce, Studentský časopis 21, 1941/42, s. 153; ● ref. Den začíná nocí: jšk (J. Š. Kvapil), Naše doba 53, 1946/47, s. 185; E. J. (Jiříček), Akord 13, 1946/47, s. 317; K. P. (Polák), PL 28. 8. 1947 ●; A. Brannald in F. P.: Dýmka strýce Bonifáce (počínaje 2. vyd. 1954); ● ref. Ostrov tety Karoliny: M. Jungmann, LitN 1956, č. 26; J. Opelík, HD 1956, s. 226 (polemika F. P., s. 334) a 335 (odpověď) ●; ● Když mi bylo deset let: J. Pecháček, Naše knihy 1962, č. 5; Z. Vavřík, LitN 1962, č. 6; eš (M. Bureš), Svob. slovo 10. 2. 1962 ●; ● ref. Kostka domina: V. Novák, LitN 1965, č. 44; S. Bartůšková, HD 1966, s. 44 ●; ● ref. Tři muži v automobilu: D. Šafaříková, Práce 19. 2. 1967; Š. Vlašín, RP 30. 6. 1967 ●; ● ref. Tři muži v emběčku: Hbk. (J. Hrabák), Tvorba 1972, č. 33; (MJV) (M. Janů-Veselá), Práce 15. 9. 1972 ●; P. Kosatík: Ještě jeden klasik, ZM 1985, s. 521.

ab

Jan Pilař

* 9. 9. 1917 *Stříbřec* u Třeboně

† 19. 10. 1996 *Praha*

Autor přírodní a intimní lyriky, po 1948 představitel socialisticky angažované poezie; překladatel především moderní polské poezie, autor veršů a próz pro mládež a vzpomínkových knih, literární kritik a publicista.

Vl. jm. Johann Vladimír P. – Jeho otec (tkadlec, po 1. světové válce četník) se 1920 přestěhoval s rodinou do Dolan u Klatov, kde P. navštěvoval obecnou školu. Od 1928 studoval na klatovském reálném gymnáziu a po maturitě (1936) na pražské filoz. fakultě češtinu a francouzštinu. 17. 11. 1939 byl spolu s dalšími studenty zatčen a odvezen do koncentračního tábora Sachsenhausen, odkud se za tři měsíce vrátil do Prahy. Poté pracoval jako propagační úředník v nakl. Novina (od 1945 Svoboda) i jako externí redaktor nakl. J. Lukasík; 1941 se oženil. Jako autor z okruhu Studentského časopisu se stýkal mj. se skupinou kolem K. Bed-

náře. Ve dnech Květnového povstání řídil Lid. deník (od 6. 5. vyšla čtyři čísla). Od 1945 redigoval kulturní rubriku Zemědělských novin. 1946 ukončil vysokoškolská studia (PhDr. práci *První čeští dekadenti a symbolisté*). Po válce se věnoval též polonistice, od 1946 pravidelně navštěvoval Polsko a jako komunistický kulturněpolitický funkcionář zejména SSSR a další socialistické země. Od 1949 byl tajemníkem české sekce Svazu českosl. spisovatelů (předtím působil ve výboru Syndikátu čes. spisovatelů), současně (do 1952) zástupcem šéfredaktora Lid. novin; od 1954 šéfredaktorem Lit. novin. 1959–68 byl ředitelem nakl. Českosl. spisovatel (v této funkci se podílel s I. Skálou aj. i na cenzurních zásazích do knih zde vydávaných autorů), 1968–70 ústředním tajemníkem Svazu čes. nakladatelských, vydavatelských a knihkupeckých podniků (1970 zrušeného). 1970 se stal šéfredaktorem a 1982 znovu ředitelem nakl. Českosl. spisovatel. V 70. a 80. letech působil rovněž externě na Filoz. fakultě UK jako polonista (1980 doc. srovnávací literatury na základě práce *Má cesta za polskou poezií*). Na sklonku 1989 odešel do důchodu.

Základní linii P. tvorby vytvářela přírodní lyrika často písňového rázu. S trvalou inspirací ve vztahu k přírodě a k domovu se v jeho poezii spínaly i milostné motivy, meditativní momenty, harmonizující tendence, časté sebereflexe lyrického subjektu, jenž přijímal různorodé poetické vlivy a přizpůsoboval se dobovým společenským proměnám a vládnoucím ideologiím. V prvotině *Jabloňový sad* a v následujících sbírkách se vedle vědomí básnické tradice (ozvuky symbolismu, dekorativnost) i novějších postupů (F. Halas, K. Bednář) projevil částečně vliv ruralismu (přímknutí k půdě). Tragický pocit pramenící z válečných prožitků, elegičnost i sklon k abstrakci postupně střídalo nalézání naděje a životních jistot (i v katolicky laděné spiritualitě). V poválečných knihách *Okov* a *Sníh* se P. vrátil k atmosféře okupace, oslavil osvobození, zachytil své dojmy z cest (Polsko, Bulharsko a SSSR), na pozadí souladu s přírodou usiloval o bezprostřednější obraznost, o překonání subjektivnosti a vyjádření aktuálnějšího, optimistického postoje. Poúnorovou schematickou agitační rétoriku a budovatelské nadšení osvědčil zejména sbírkami *Radost na zemi* a *Hvězda života*. Po pokusu o celistvější pohled na skuteč-

nost a dobové dění (*Strom se nepohrývá*) se P. poetika již výrazně neměnila (s výjimkou nerudovských variací v knize *Růže pro Jana Nerudu*). Jeho lyrika se v dalších sbírkách ustálila ve střídmejším, zastřeném výrazu, v rámci tradiční obrazivosti i povšečnosti. Vedle (nejvýraznější) linie přírodní a intimní se opakovaně vracela k vyjadřování životní rovnováhy, porozumění a optimismu, k vyvažování rozporů a extrémů, ke generačnímu bilancování a rozličným vzpomínkám (zvláště cestovním), k obligátním obecným, zvláště kulturním zážitkům a motivům (např. vztah dobra a zla, rodný jazyk, moc poezie). Zároveň reflektovala společenské a politické dění (znovu zvláště od počátku 70. let) z hlediska komunistického stranictví a kontinuity socialistického realismu. Ve verších (i prózách) pro mládež se P. zaměřoval hlavně na tradiční pohádkové náměty a motivy antických bájí. Kultivovaný básnický jazyk uplatnil nejdůležitěji jako překladatel moderní polské poezie (překládal i z ruštiny, bulharštiny, slovenštiny, španělštiny a němčiny). – P. psal pravidelně též literární kritiku a publicistiku (1938–42 především v *Rozhledech*, *Studentském časopisu*, *Venkově*; 1945 až 1948 v *Zemědělských novinách*); po 1948 tiskl (vedle předmluv a doslovů věnovaných polské literatuře) zejména propagační a agitační články, medailony, anketní příspěvky a rozhovory. Tematické rozpětí a dobové proměny jeho publicistiky (včetně prací pro rozhlas) od poloviny 30. let dokládá soubor *Strom domova*. Zkreslující obraz poválečné kulturní politiky P. podal v memoárech *Sluneční hodiny*.

PSEUDONYMY, ŠIFRY: Jiří Podhorský, P. Mach; -ař., J. P., j. p., jp, jpř, j. r., př, ř. ■ PŘÍSPĚVKY in: *Akord* (1943); *Almanach odboje studentstva* (1945); *Beseda venkovské rodiny* (1949); *Cesta za knihou* (1938–41); *Čes. literatura* (1987); *Českosl. rozhlas*; *Českosl. sport* (od 1957); *Českosl. svět*; *Českosl. voják*; *Čteme* (1938–40); *Čtenář* (1951); sb. 40 let práce pro českou knihu (1989); sb. *Děti, současnost a literatura* (1976); ant. *Dopisy Černému moři* (1981); *ELK* (1941); *Fotografie* (1975); *G* (1980); *Haló noviny* (1994); *Hlas revoluce*; *Hollar* (1946); *Host do domu* (od 1954); *Hudební rozhledy* (1955); *Impuls* (od 1966); *Jarní almanach básnický* 1940 (1940); sb. *Jaro Nár. divadla* 1945 (1946); *Jihočes. pravda* (Čes. Budějovice); ant. *Jitro přichází* (1973, překl. BB H. Preisslera); ant. *Jižní vítr* (1974, překl. BB B. Dimitrovové); *Kalendář vysokoškolského studentstva* (1938); *Karlovarský lázeňský časopis*, pokr. *Lázeňský časopis* (od 1960); *Klatovy* (průvodce, 1971); *Kmen* (od 1982); *Kolo* (Brno 1940); *Kri-*

tický měsíčník (1938–48); *Kruh* (Plzeň); *Kultura*; *Kultura doby* (1937); sb. *Kulturní družstva* (1948); *Kulturní práce*; *Kulturní rozvoj*; *Kulturní tvorba* (od 1964); *Kultúrný život* (Bratislava 1960); *Kvart* (1946); *Květy*; *Kytice* (od 1946); *Lid. četba* (od 1948); *Lid. demokracie*; *Lid. kultura*; *Lid. noviny* (1934–43, 1949–51; 1942–43 i překl. BB G. Trakla aj.); *Lid. deník* (1945); *List mladých*; *Listy* (1969); *Listy Klubu přátel poezie*; *Lit. listy* (1968); *Lit. měsíčník* (od 1973); *Lit. noviny* (1940); *Lit. noviny* (od 1952); *Literaturnaja gazeta* (Moskva 1956); *Lumír* (1937–39); *Mladá fronta*; sb. *Mladá vesnice* (1951); *Mladé archy* (1948); *Mladý venkov* (od 1935); sb. *Mnichov* (1969); *Nár. osvobození* (1937, 1945–46); *Nár. práce* (1939); *Naše rodina*; *Naše řeč* (1977); *Nová svoboda* (Ostrava); *Nové knihy*; *Nové Polsko* (od 1955); *Nový život* (od 1949); *Nowa kultura* (Varšava 1955); *O knihách a autorech*; *Obnova*; *Obrana lidu*; *Obrys-Kmen* (1995–96); sb. *Ohnice* (1947); *Ostravský kulturní měsíčník* (1980); *Ostravský večerník*; *Osvěta venkova*; *Panoráma* (1940); sb. *Petr Bezruč, věstec svého lidu* (1952); *Pionýrské noviny*; sb. *Píseň díků* (1949); *Plamen* (od 1959); *Poland* (Varšava 1973); *Polsko* (od 1966); ant. *Portrét ženy* (1989); *Práce* (Bratislava 1977); *Práce pionýrů*; sb. *Práce z dějin slavistiky* (1982); sb. *Práce zpívá* (1949); *Praha–Moskva*; *Pravda* (Bratislava); *Pravda* (Moskva 1956); *Pravda* (Plzeň); *Program D*; sb. *Puškin u nás* (1949); *Rádkyně žen* (1951); *Ranní noviny* (1938); *Romboid* (Bratislava); *Rovnost* (Brno); *Rozhlas*; *Rozhledy* (1937–38); *Rudé právo*; *Řád* (1939–44; 1941 i překl. BB z němčiny); sb. 17. listopad (1945); *S* 35–36 (Plzeň); sb. *SK Slavia Plzeň* 1912–1947 (1947); sb. *Stráž míru* (1950); *Stráž severu* (Liberec 1948–51); *Studentský časopis* (1933–41); *Svět práce*; *Svět sovětů*; *Svět v obrazech*; *Světová literatura* (od 1956); *Svob. noviny* (1947–48); *Svob. slovo*; *Škola a kultura* (od 1947); *Televizia* (Bratislava 1973, 1979); *Trybuna ludu* (Varšava 1954); ant. *Tvář větru* (1975, překl. BB M. L. Nahnybidy); *Tvorba*; *Typografia*; *Učitel'ské noviny*; sb. *V zahradách se svítí* (Písek 1974); *Večerní Praha* (od 1955); *Venkov* (1937–42); *Vlasta*; *Výběr z nejzajímavějších knih* (1986–88); ant. *Zásoba světla* (1973, překl. BB J. Vinokurova a S. Smirnova); sb. *Zdeňku Nejedlému k 75. narozeninám* (1953); *Zeměd. noviny* (od 1945); *Zlatý máj*; *Zpravodaj Šrámkovy Sobotky* (1977); *Život Plzeňska* (1951). ■ KNIŽNĚ. *Beletrie a práce o literatuře*: *Jabloňový sad* (BB 1939); *Stesk Orfeův* (BB 1940; přeprac. a rozšíř. vyd. 1944); *Smrt Orfeova* (BB 1940, soukr. tisk); *Milostné dopisy* (BB 1941; 1942 in *Dům bez oken*); *Dům bez oken* (BB 1942); *Vlny* (BB 1943); *Milostný příběh* (BB 1944); *Krysař* (B pro ml., 1945; přeprac. vyd. 1948 a 1978); *Okov* (BB 1946); *Popelka* (B pro ml., 1947); *Sluneční vůz* (PP pro ml., 1947; rozšíř. vyd. 1973); *Řekni mi, co češ* (rozhl. rozhovory, 1947, s V. Kovářkem); *Sníh* (BB 1948; 1967 in rozšíř. vyd. knihy *Otevřela se přede mnou růže*); *Radost na zemi* (BB 1950); *Hvězda života* (BB 1953); *Albánský zápisník* (RpRp, BB

a překl. albánské poezie, 1954); Píseň Vltavy (B pro ml., 1955); Strom se nepohřbívá (BB 1957); Otevřela se přede mnou růže (BB 1961; rozšř. vyd. 1967 s knihou Sníh); Krajinou pádí kůň (BB 1967; 1975 zkrácené vyd. s knihou Žlutý list s tit. Znamení stromů); Žlutý list (BB 1972; 1975 zkrácené vyd. s knihou Krajinou pádí kůň s tit. Znamení stromů); Kruh na vodě (BB 1975); Pohled do očí (BB 1979); Homérova Ilias (P pro ml., 1979); Má cesta za polskou poezií (EE a vzpomínky, 1981); Strom domova (EE a vzpomínky, 1982); Točité schody (BB 1983); Růže pro Jana Nerudu (BB 1984); Zastavení v krajínách (BB 1985); Soukromá galerie (BB 1986); Má cesta do nakladatelství (vzpomínky, b. d., 1987, bibliof.); Oslovení (BB 1989); Sluneční hodiny (vzpomínky, 1989); – posmrtně: Spadané listí (BB 1997). – *Překlady*: A. A. Kuhnert: Velká matka (1942); Pochodně (výbor z polské poezie, 1947, i ed.); H. Bielińska: Haló, haló (1948); J. Brzechwa: Popletená kačena (1948) + Jehla s nitkou tancovala (1948) + Ptáci klepy (1963; rozšř. vyd. 1987) + Kašpařice (1964, s překl. V. Dvořákové); J. Tuwim: Slovem do krve (1949, i ed.) + Záznaky a divy (1955, i ed.; rozšř. vyd. 1958) + Lokomotiva (1962) + Tančící Sokrates (1966, i ed.); Ch. Botev: Básně (1950, přeprac. vyd. 1974) + Moje píseň (1974); P. Neruda: Ať procitne dřevorubec (1950) + Semena bouře (1961) + Ať procitne dřevorubec (1973, s překl. A. Kroupy a V. Nezvala, i ed.) + Veliký zpěv (1978) + Sto sonetů o lásce (1985); E. Szelburg-Zarembina: Za nitkou do klubíčka (1951); W. Broniewski: Pařížská komuna (1951) + Nepokořená píseň (1955, i ed.) + První motýlek (1956) + Naděje (1973, i ed.); Nová polská poezie (1952, s překl. jiných, i ed. s E. Sojkou a J. Závadou); S. Ščipačev: Pavlík Morozov (1952); N. Vapcarov: Z díla (1953, s překl. jiných); R. Ruskowski (upr. J. Tuwim): Vdova Klára (1954); K. I. Gałczyński: Divoké víno (1957, i ed.) + Začarovaná drožka (1963, i ed.) + Noc zážraků (1964) + Zelená husa (1965) + Prstem otáčíš planety (1973, i ed.) + Sedmé nebe (1980, i ed.); R. Gamzatov: Jitro na horách (1959, i ed.) + Vysoké hvězdy (1975, i ed.) + Tři zpěvy o matce (1980) + Kavkazská suita (1988, s M. Pilařovou); L. Staff: Labuť a lyra (1960, i ed.); J. Tuwim, K. I. Gałczyński, W. Broniewski: Niobé (1960, i ed.); P. Horov: Vysoké letní nebe (1961, i ed.) + Ponná řeka (1981, i ed.); Tak jsme zpívali. Tři písně z koncentračního tábora Sachsenhausen (1964, bibliof.); J. Harasymowicz: Součet zeleně (1967, i ed.) + Láska už přeletěla dům (1983, i ed.) + Černý bez (1988); S. Grochowiak: Pozvání k lásce (1967) + Lov na tetřevy (1990); C. Norwid: Černé květy (1970, i ed.) + Chopinův klavír (1983); J. Kochanowski: Renesanční loutna (1971, s překl. E. Sojky, i ed.; Trény samost. 1984 s tit. Žalozpěvy, 1988 přeprac. vyd. s tit. Trény); B. Leśmian: Zelená hodina (1972, i ed.); A. Ważyk: Labyrint (1972, i ed.); J. Iwaszkiewicz: Plaveň koní (1972, i ed.) + Hrst vrbových lístků (1981, i ed.); Čistý zpěv (výbor z polské poezie, 1974, i ed.); Setkání nad Vislou (výbor z polské poezie, 1979,

i ed.); V. N. Sokolov: Noční déšť (1981, i ed.); T. Nowak: Bělejší než sníh (1983, i ed.); K. K. Baczyński: Spálené růže (1983, i ed.); J. Słowacki: Já Orfeus (1987, i ed.); Hledám, tedy jsem (výbor z polské poezie, 1987, i ed.); I. Larisová: Žlutý kačer (1989). – *Ostatní práce*: Kultura nové vesnice (1949). – *Výbory* (z poezie): Svět sivý holub (1963, ed. autor); Divoké keře (1973, ed. autor; rozšř. vyd. 1978 a 1985); Ohlédnutí (1974, ed. autor; obs. i rkp. verše, mj. prvotinu Ladění z 1936 → Vybrané spisy 1); Země zelená louka (1977, ed. V. Ržounek a J. Nejedlá); Básně (1980, ed. J. Nejedlá); Zázrak dorozumění (1981, bibliof.); Zelená růže (1982, ed. M. Pohorský); Jabloně (1982, ed. F. Buriánek); Křídlovka jara (pro ml., 1984, ed. O. Chaloupka); Rodokmen (1987, ed. autor); Dvoji křídla (1988, ed. autor). – *Souborné vydání*: Vybrané spisy (Českosl. spisovatel, 1986–90, 4 sv., ed. K. Blahynková a M. Blahynka, obs. i verše z rkp. a z časopisů). ■ **KORESPONDENCE**: in J. Hiršal: Vínek vzpomínek (J. Hiršalovi z 1937; 1989). ■ **REDIGOVAL časopisy**: Studentský časopis (1936–38, s jinými ve studentské redakci); Cesta za knihou (1941, s V. Renčem a red. kruhem); Lid. deník (1945); Lid. četba (1948, s J. Řezáčem); Lit. noviny (1954–59); *sborníky*: Světový studentský kongres proti válce, fašismu a kulturní reakci v Bruselu (1935); 17. listopad (1945, s F. Buriánkem, R. Mertlíkem a J. Strnadelem); Píseň díky (1949, s V. Mináčem a I. Skálou); Práce zpívá (1949, s M. Považanem, I. Skálou a V. Školaudym); Stráž míru (1950, s F. Kautmanem, J. Kostrou a V. Závadou). ■ **USPOŘÁDAL A VYDAL** (kromě výborů v rubrice KNIŽNĚ. *Překlady*): sb. Kulturní družstva (1948); Klatovy (přůvodce, 1971). ■

LITERATURA: J. P. (tisk nakl. Českosl. spisovatel, 1982); M. Blahynka: J. P. (1984). ■ ● ref. Jablono-vý sad: V. Hrbek (Z. Kalista), Lumír 65, 1938/39, s. 481; AMP. (A. M. Píša), Nár. práce 20. 6. 1939; J. V. S. (Sedlák), Venkov 4. 7. 1939; B. Slavík, LidN 2. 10. 1939; J. B. (Borecký), Zvon 40, 1939/40, s. 138 ●; ● ref. Stesk Orfeův: vbk. (V. Běhounek), Dělnická osvěta 1940, s. 281; Benj. J. (Jedlička), LidN 11. 11. 1940; AMP. (A. M. Píša), Nár. práce 17. 11. 1940; J. Heyduk, Venkov 1. 12. 1940; J. Červinka, Řád 1940, s. 555; Bojar (P. Bojar), Studentský časopis 20, 1940/41, s. 138; J. Janů, KM 1941, s. 36 ●; ● ref. Dům bez oken: p. (A. M. Píša), Nár. práce 24. 5. 1942; h (J. Heyduk), LidN 17. 6. 1942; B. Polan, KM 1942, s. 270; J. Chaloupecký, Volné směry 1942, s. 237 → Obhajoba umění (1991); J. Červinka, Řád 1942, s. 316; J. B. Č. (Čapek), Naše doba 50, 1942/43, s. 140 ●; ● ref. Vlasy, LidN 22. 6. 1943; J. Červinka, Akord 11, 1943/44, s. 37 ●; J. Morák: Poezie lidské existence a víry, Řád 1944, s. 63; vp (V. Pazourek): ref. Milostný příběh, Venkov 15. 10. 1944; ● ref. Krysař: kp. (K. Polák), PL 8. 12. 1945; J. Janů, Svob. noviny 28. 12. 1945; -ov- (B. Březovský), NO 9. 1. 1946 ●; ● ref. Okov: F. Buriánek, Zeměd. noviny 9. 7. 1946 → O současné české literatuře (1982); A. M. P. (Píša), Práce 27. 8. 1946; J. Janů, Svob. noviny 13. 9.

- 1946; J. Pistorius, KM 1946, s. 401; B. P. (Pavlok), Akord 13, 1946/47, s. 193 ●; ● ref. překl. Pochodně: F. Götz, NO 24. 6. 1947; KB (K. Bednář), Svob. slovo 11. 7. 1947 ●; Brk (F. Buriánek): ref. Popelka a Sluneční vůz, Zeměd. noviny 9. 12. 1947; ● ref. Sníh: G (F. Götz), NO 27. 6. 1948; F. Buriánek, Zeměd. noviny 4. 7. 1948; J. Hájek, RP 25. 8. 1948; B. Polan, KM 1948, s. 338; J. Grossman, Listy 2, 1948/49, s. 37 → Analýzy (1991) ●; ● ref. Radost na zemi: B. Slávik, LD 17. 12. 1950; Z. Pešat, RP 14. 1. 1951; Z. K. Slabý, LidN 17. 1. 1951; M. Sedloň, Tvorba 1951, s. 120 ●; ● ref. překl. Nová polská poezie: A. Měšťan, SaS 1953, s. 89; O. Bartoš, Slovanský přehled 1953, s. 191 ●; F. Buriánek: ref. Hvězda života, LitN 1954, č. 1; J. Janů: Poznámky k básnickému dílu J. P., NŽ 1954, s. 80; V. Lacina: ref. Albánský zápisník, LitN 1955, č. 42; R. P. (Puchýř): ref. Píseň Vltavy, Komen-ský 1956, s. 319; E. Hostovský: Odpověď za spisovatele v exilu (polemika s P. článkem Zradit znamená zahynout, LitN 1955, č. 44), Českosl. přehled (New York) 1955, č. 11; ● ref. Strom se nepohřbívá: M. Jodl, NŽ 1958, s. 75; J. Petrmichl, LitN 1958, č. 3; J. Ope-lík, HD 1958, s. 135 → Nenáviděné řemeslo (1969); A. Jelínek, RP 8. 2. 1958; P. Blažiček, Květen 1958, s. 509 ●; Z. Smejkal: P. překlady z polštiny, HD 1961, s. 135; ● ref. Otevřela se přede mnou růže: F. Vrba, LitN 1962, č. 4; M. Petříček, Plamen 1962, č. 2; J. Pe-trmichl, Tvorba 1962, č. 22; O. Sus, HD 1962, s. 330; V. Dostál, Kultura 1962, č. 32 ●; F. Buriánek in Literár-ní Klatovy (1962); ● ref. Krajinou pádí kůň: Z. Kož-mín, LitN 1967, č. 22; F. Branislav, Práce 30. 6. 1967; O. Sus, HD 1967, č. 8; F. Buriánek, Impuls 1967, s. 510; M. Vacík, Impuls 1968, s. 24 ●; V. Závada: J. P. pa-desátníkem, LitN 1968, č. 36; O. Bartoš: O stylu P. překladů z moderní polské lyriky, Bulletin Ústavu ruského jazyka a literatury UK 1968, s. 105; ● k P. působení v nakl. Českosl. spisovatel (vše Lit. listy 1968): Kruh nezávislých spisovatelů, č. 12; J. P., č. 13; M. Petříček, č. 14; R. a L. Mňačko, č. 15 ●; ● ref. Žlu-tý list: P. Kovařík, Svob. slovo 22. 6. 1972; P. Bělíček, Tvorba 1972, č. 35 ●; Z. Kufnerová: ref. Sluneční vůz (2. vyd.), RP 3. 10. 1973; M. Florian: ref. Divoké keře, Nové knihy 1973, č. 43; (KP) (K. Pelikánová): ref. překl. ant. Čistý zpěv, RP 16. 10. 1974; V. Rzounek in J. P.: Znamení stromů (1975) → Řád socialistické tvorby (1977); ● ref. Kruhy na vodě: J. Nejedlá, RP 21. 11. 1975; (zh) (Z. Heřman), Mladá fronta 3. 2. 1976; J. Pavelka, Lit. měsíčník 1976, č. 3 ●; V. Rzo-unek a J. Nejedlá in J. P.: Země zelená louka (1977); K. Pelikánová: k šedesátinám, Tvorba 1977, č. 37; M. Blahynka in Denní chléb (1978); F. Buriánek in Ohlédnutí (1978); ● ref. Pohled do očí: jž (J. Žáček), Nové knihy 1979, č. 49; V. Vodák, LD 4. 1. 1980; F. Va-louch, Lit. měsíčník 1980, č. 4 ●; ● ref. překl. ant. Set-kání nad Vislou: (vln) (V. Novotný), Zeměd. noviny 26. 1. 1980; K. Pelikánová, RP 1. 2. 1980 ●; J. Nejedlá in J. P.: Básně (1980); ● ref. Má cesta za polskou poe-zií: K. Pelikánová, RP 13. 4. 1982; O. Bartoš a W. Nawrocki, Lit. měsíčník 1982, č. 5 ●; M. Pohorský in J. P.: Zelená růže (1982); F. Buriánek in J. P.: Jabloně (1982) + Studie k básnickému portrétu J. P., Lit. měsíčník 1982, č. 7 → Z literárněvědných studií (1985); ● ref. Strom domova: E. Š. (Šimůnková), Nové knihy 1982, č. 30–31; J. Nejedlá, RP 9. 9. 1982; D. Sedlická, Mladá fronta 22. 9. 1982 ●; V. Černý in Paměti 4 (Toronto 1983) → Paměti 3 (Brno 1992); ● ref. Točité schody: Z. Kožmín, Brněnský večerník 30. 8. 1983; M. Zeman, RP 25. 11. 1983; O. Rafaj, Lit. měsíčník 1984, č. 4 → Literatura a čas (1985) ●; K. Kardyni-Pelikánová: Čtyřikrát o polské poezii, Lit. měsíčník 1984, č. 6; ● ref. Růže pro Jana Neru-du: Š. Vlašín, Rovnost 10. 8. 1984; J. Pávek, Práce 16. 8. 1984; J. Polák, ZM 1984, s. 627 → Prameny a perspektivy (1985); M. Blahynka, Kmen 1985, č. 3 ●; ● ref. Zastavení v krajinách: Z. Heřman, Mladá fronta 18. 6. 1985; V. Rzounek, RP 5. 9. 1985; J. Po-lák, ZM 1986, s. 180 ●; J. Chuchma: Neošízené žití, Mladý svět 1986, č. 22; M. Blahynka in J. P.: Vybra-né spisy 1 (1986); F. Buriánek in Z poetického Po-šumaví (1987); J. Peterka in J. P.: Zastavení v kraji-nách (2. vyd., 1987); ● ref. Soukromá galerie: B. Jirásek, Pravda (Plzeň) 5. 9. 1987; O. Bartoš, LD 9. 9. 1987 (i ref. Ladění); J. Štěpán, Kmen 1987, č. 9 ●; ● k sedmdesátinám: V. Poppová, Práce 5. 9. 1987; J. Nejedlá, RP 8. 9. 1987; (jrf) (J. Rulf), Zeměd. novi-ny 9. 9. 1987; (vbc) (V. Vrabec), Svob. slovo 9. 9. 1987; H. Hrzalová, Kulturní rozvoj 1987, č. 19; T. Jehnová, Čes. jazyk a literatura 38, 1987/88, s. 82 ●; Ignatus (J. Hořec): P. strom života, Listy (Řím) 1987, č. 5; O. Uličný (o knize Homérova Ilias) in Prostor pro jazyk a styl (1987); M. Blahynka in J. P.: Vybrané spisy 3 (1987); L. Verecký in J. P.: Růže pro Jana Nerudu (1988); M. Blahynka in J. P.: Vy-brané spisy 2 (1988); J. Hiršal in Vínek vzpomínek (1989); O. Chaloupka in Setkání s českými spisova-teli (1989); ● polemika (s P. článkem Dům na Kam-pě o J. Holanovi, J. Werichovi a J. Voskovci, Kmen 1989); J. Holubová, Obrysy (Mnichov) 1989, č. 4; K. Trinkewitz, Reportér (Curych) 1989, č. 5; M. Špirit, Západ (Ontario) 1989, č. 6 ●; J. Tvrzník: Svě-domí, kde jsi?, Mladá fronta 20. 12. 1989; I. Harák: ref. Oslovení, Brněnský večerník 16. 3. 1990; M. Blahynka in J. P.: Vybrané spisy 4 (1990); ● ref. Slu-neční hodiny: J. Slomek, Mladá fronta 17. 1. 1990; M. Jungmann, LidN 28. 2. 1990 → V obklíčení pří-běhů (1997); M. Fikar, Svob. zítřek 1990, č. 3; J. Olič, Slovenské pohľady (Bratislava) 1990, s. 142; J. Hořec, LD 28. 12. 1992 ●; R. Havel: O jedné le-gendě (mj. o P. zásazích do knihy J. Seiferta Všecky krásy světa), Tvar 1993, č. 47–48; ● nekrology: kul, Mladá fronta Dnes 21. 10. 1996; M. Blahynka, Haló noviny 24. 10. 1996; A. Mikulášek, Obrysy-Kmen 1996, č. 11; J. Peňás, Respekt 1996, č. 45 ●; P. Kosa-tík: Causa J. P., Reflex 1996, č. 47; Z. Urbánek: Jed-en z nich, LitN 1997, č. 4; ● k 80. výr. narození: (vl) (Š. Vlašín), Naše pravda 1997, č. 35; M. Blahynka, Haló noviny 1997, č. 211 ●; ● ref. Spadané listí: O. Rafaj, Naše pravda 1997, č. 36; A. Mikulášek, Haló noviny 1997, č. 280 ●.

Herma Pilbauerová

* 15. 2. 1867 *Horní Stupno* (Stupno) u Rokycan
† 31. 10. 1902 *Praha*

Autorka zpovědní lyriky a didaktických veršů, próz i divadelních scén pro děti a mládež.

Křtěná Hermína Terezie. – Narodila se v rodině nádražního úředníka; bratr Rudolf P. (1865 až 1913) byl národohospodář, právník, autor odborných prací a publicista. 1886 absolvovala učitelský ústav v Praze; od téhož roku byla nejprve prozatímní učitelkou, pak učitelkou na měšťanské škole na Smíchově (Praha-S.); od 1899 tam působila jako ředitelka na 4. obecné škole, odkud se 1901 vrátila zpět na smíchovskou měšťanku. Pohřbena byla v Praze na Malvazinkách.

P. jednoduchá pravidelná poezie příležitostná i reflexivní hlásící se k tradici písňové lyriky, jak ji vytvářel V. Hálek, byla živena citovým prožíváním vztahu k přírodě, k matce i k vlasti a provázena osobní melancholií (*Z duše*, *Vlčí máky*). Jádrem P. literární aktivity však tvořily prozaické a básnické práce určené dětem a mládeži. Vznikaly většinou v přímé závislosti na jejím učitelském povolání a naplňovaly podobu dobové literatury psané ženami (P. Maternová, V. Sokolová aj.). Platí to jak pro verše a povídky sdružené v knize *Proč bychom se netěšili?*, kde vedle říkanek převažuje přírodní lyrika a kde jsou prózy námětově těžší ze života dětí prostoupeny snahou o jejich výchovu k vlastenectví, tak pro prózy *Z kraje Psohlavců* a *Lidunčiny prázdniny*, situované do harmonického rodinného prostředí a zdůrazňující hodnotu přátelství. Výchovný vlastenecký zřetel se v nich projevuje též úvahovými partiemi o knihách autorů i začleněním konkrétních historických okolností do příběhu. Na obdobných zásadách jsou koncipovány i P. hry pro mládež, počítající také s dětskými herci (*Radosti zimy*, *Pohádka o jaru*).

PSEUDONYM: Věra Toužimská. ■ PŘÍSPĚVKY in: Beseda učitelská (1896); Besedy lidu (1893–97, posmrtně 1904); Květy mládeže (1897); Malý čtenář (1892–99); Zlatá Praha (1897–98); Zvon (1901); Ženský svět (1897–99). ■ KNIŽNĚ. *Beletrie*: Kytice básní příležitostných (b. d., 1895); *Z duše* (BB b. d., 1896); *Proč bychom se netěšili?* (BB, PP pro ml., 1898); *Lidunčiny prázdniny* (P pro ml., b. d., 1899); *Z kraje Psohlavců* (P pro ml., b. d., 1901); *Radosti zimy* (D pro ml., b. d., 1902); *Pohádka o jaru* (D pro ml. se zpěvy, b. d., 1902); – posmrtně: *Vlčí máky* (BB b. d., 1914). ■

LITERATURA: ● ref. Z duše: O. V., Lit. listy 18, 1896/97, s. 108; D., Rozhledy 6, 1896/97, s. 213; -a-, Světozor 31, 1896/97, s. 168 ●; ● nekrology: K. S., Ženský svět 1902, s. 247; an., Zvon 3, 1902/03, s. 100 ●; P. Maternová: ref. Vlčí máky, Ženský svět 1914, s. 154.

bs

Jan Pillich

* 15. 12. 1845 *Městečko Trnávka* (Trnávka u Moravské Třebové)

† 2. 2. 1916 *Cholina* u Litovle

Autor výchovných próz pro mládež, osvětový pracovník.

Pocházel z rodiny chalupníka. Základní vzdělání získal v rodišti, 1857–61 navštěvoval nižší reálku v Moravské Třebové a 1861–63 studoval na tzv. průpravně (pro učitelské povolání) v Olomouci. Po absolutoriu byl uznán způsobilým vyučovat na národních školách s vyučujícím jazykem českým a německým. Nejdříve učil v okolí Konice, a to v obcích Jesenec (podučitelem 1863–68), Ponikev (1868–69 po složení učitelské zkoušky) a od 1. 11. 1869 Březko (Březsko). V dubnu 1875 byl ustanoven řídícím učitelem v Chudobíně u Litovle, kde působil (též jako varhaník) do 1903. Za jeho vedení byla škola rozšířena z dvojtřídní na čtyřtřídní (1890), jeho přičiněním byla zřízena školní učitelská a žakovská knihovna. Při škole založil první hospodářský pokračovací kurs. Počátkem 1904 byl na vlastní žádost přeložen jako řídící učitel do nedaleké Choliny, kde zastával i funkci regenschorihy a obecního tajemníka. Od 70. let se aktivně účastnil práce v učitelských spolcích (především četnými přednáškami) a za 1. světové války pracoval i v sociální sféře (vyživovací podpory, aprovizace). Pohřben byl v Cholině.

P. své prózy určené dospělejší mládeži podřídil zcela účelově výchovným a vzdělávacím cílům. Jsou to selankovitě laděné a schematicky pojaté příběhy, v nichž zbožnost, pracovitost, skromnost a poslušnost vedou životními strážněmi pronásledované děti ke štěstí a kariéře a v nichž je dobro vždy nakonec odměněno a zlo potrestáno. Mísí se v nich romantické prvky (ztracení sirotci, záhadní stařečci v jeskyních, náhle se objevivší zbohatlí

otcové) s didaktickými pasážemi a s rozsáhlým odborným poučením například o botanice (*Myslivna v Habří*) a o historii (*Valašský sirotek...*). Již v době svého vydání působily P. prózy anachronicky a neměly žádný ohlas v kritice.

PŘÍSPĚVKY in: *Náš domov* (Olomouc 1892, P Hložím a trnín); *Včelka* (1888–89, PP Bětuška Trnavská, Rezedka a Jiřinka). ■ **KNIŽNĚ.** *Beletrie*: Setník Jaromír Lipský aneb Dobré vychování – nejlepší dědictví (P pro ml., 1871); *Myslivna v Habří* (P pro ml., 1872); *Křížák* (P pro ml., 1874, podle W. Scotta); *Valašský sirotek* čili Ovoce dobrých nauk (P pro ml., 1887). – *Ostatní práce*: Jan Amos Komenský. Obraz jeho života a působení (pro ml., 1875). ■

LITERATURA: K. Sedlák in Chudobín. Dějiny panství a obce (1959, rkp., Státní okres. archiv v Olomouci, s. 79).

sm

Jan Pilnáček

* 9. 3. 1807 *Hradec Králové*
† 1829 *Vídeň* (Rakousko)

Básník, překladatel z italštiny, divadelní kritik.

Otec byl posel hospodářského úřadu. P. studoval v Hradci Král. a působil jako vychovatel ve Vídni.

V Časopise Českého muzea uveřejnil P. několik původních básní, které vznikaly 1822–26: vlasteneckou lyriku ve formě mnohastrofových skladeb přízvuchých i časoměrných a sonety obsahující přírodní deskripce a intimní reflexe. Z řečtiny přeložil několik epigramů a jako první překládal italské básně (milostné elegie a reflexivní sonety G. Marina). V ČČM publikoval 1828 (pod pseud. L. Boskovic) i rozsáhlý posudek Klicperova dramatu *Soběslav*, v němž se soustředil na problematiku funkce postav a zdůraznil nutnost pravdivosti a životnosti divadelní hry.

PSEUDONYM: L. Boskovic. ■ **PŘÍSPĚVKY** in: ČČM (1828–29); Přítel mládeže (1829). ■

LITERATURA: an.: nekrolog, ČČM 1830, s. 236; M. Hýsek: Jungmannova škola kritická, LF 1914, s. 442; O. Jiráni: Klasická filologie v Muzejníku, ČNM 1926, s. 161; B. Rak: Romanistika v Muzejníku, tamtéž, s. 184.

lk

Otto Pinkas

* 2. 3. 1849 *Praha*
† 12. 3. 1890 *Praha*

Dramatik, autor situačních veseloher, frašek a činohry ovlivněné francouzskou komedií mravů.

Pocházel z bohaté pražské měšťanské rodiny; jeho otec byl majitelem realit a známé plzeňské pivnice na dnešním Jungmannově náměstí, v níž se v 60. letech scházela vlastenecká společnost. P. absolvoval nižší třídy novoměstského gymnázia a pak se věnoval správě rodinného jmění. Žil jako zámožný soukromník, diletujiící v literatuře a účastníci se tehdejšího národního společenského života, zejména jako člen a funkcionář mnoha kulturních spolků a organizací (předseda Nár. jednoty pošumavské, zakládající člen Sokola pražského a Matice školské, člen Matice české, Spolku čes. žurnalistů, Akademického čtenářského spolku, Svatoboru, Spolku čes. spisovatelů beletristů Máj, Spolku pro vystavění akademického domu, Spolku pro dostavění chrámu sv. Víta, Měšťanské besedy, Umělecké besedy, Slavie, Hlaholu, Ústřední jednoty čes. herectva aj.). Od 1880 byl členem výboru Družstva Nár. divadla, 1881 byl zvolen jeho archivářem a zapisovatelem. V pozdější funkci jednatele Družstva několikrát zastupoval ředitele Nár. divadla Šuberta za jeho nepřítomnosti v Praze. Pro své bohatství i společenské postavení měl přístup i do kruhů české šlechty. 1878 podnikl cestu do Itálie, Francie a Španělska. Zemřel předčasně po záchvatu mrtvice a byl pohřben do rodinné hrobky na Olšanech. Ve své závěti uvedl dlouhou řadu menších „vlasteneckých a lidumilných“ odkazů nejružnějším kulturním a sociálním institucím.

Vlastní P. literární činnost nedosahovala jeho proslulosti v soudobé společnosti a sloužila spíš jako terč ironických poznámek o literárně ctižádostivém hostinském (Neruda, Bozděch). Vedle drobnějších povídek a cestopisných črt tištěných po časopisech se P. soustředil zejména na divadelní hry; jeho situační veselohery a frašky nepřekročily dobové konvence a nezískaly si ani repertoárový ohlas. Jistou pozornost kritiky vyvolal jediný pokus o vážnou činohru *Nerovné manželství* (uveдено v Nár. divadle), drama, které se v duchu módní francouzské činoherní produkce pokoušelo o kritický obraz intrik, zla a mravní narušenosti, jež

panují ve vyšších společenských kruzích. Podnětným počinem se stala kniha *Cesta po Španělich*, kterou vydal v přepychové úpravě vlastním nákladem a která byla prvním českým cestopisem po této zemi; P. se v ní zaměřoval hlavně na popis uměleckých památek a na postižení národních tradic a zvyků (jedna kapitola pojednává např. o býčích zápasech). Pro ilustrace, zejména kresby architektonických pamětihodností podle fotografie, získal P. několik mladých výtvarníků (V. Hynais, A. a K. Liebscherovi, J. Mrkvička, J. Mukařovský, F. Ženíšek ad.). V rukopise zůstala hra *Vizitka* a libreto k operetě ze španělského lidového života.

PSEUDONYM, ŠIFRA: Saknipo (Paleček); O. P. ■ PŘÍSPĚVKY in: Hlas národa (1887); Humorist. listy; Květy (1883); Lumír (1883); Paleček (1873); Pokrok (1879); Politik (1879–83); Světozor (1871–77); Zlatá Praha (1886). ■ KNIŽNĚ. *Beletrie*: Změnil datum (D 1875, prem. 1871); Telefon (D 1878, i prem.); Sedlák milostpán (D 1878, prem. 1874); Fotografie (D 1879, prem. 1874); Strýčkové (D 1879, prem. 1875); Cesta po Španělich (cestopis, 1880); Nerovné manželství (D 1882, i prem.). ■

LITERATURA: ● ref. Změnil datum: uh. (V. Guth), Politik 4. 8. 1871; an. (J. Neruda), NL 10. 8. 1871 → České divadlo 4 (1958, s. 189) ●; ● ref. Fotografie: an., Světozor 1874, s. 164; -ý (J. L. Turnovský), Slovan 1874, s. 154; uh. (V. Guth), Politik 1. 4. 1874 ●; ● ref. Sedlák milostpán: an., Světozor 1874, s. 416; -ý (J. L. Turnovský), Slovan 1874, s. 371; an. (J. Neruda), NL 23. 8. 1874 → České divadlo 4 (1958, s. 353); uh. (V. Guth), Politik 25. 8. 1874 ●; ● ref. Strýčkové: G. E. (Eim), NL 19. 8. 1875; uh. (V. Guth), Politik 20. 8. 1875 ●; ● ref. Telefon: J. N. (Neruda), NL 14. 2. 1878 → České divadlo 5 (1966, s. 252); uh. (V. Guth), Politik 15. 2. 1878 ●; ● ref. Cesta po Španělich: Dr. S. H. (Heller), Květy 1880, sv. 2, s. 252; J. Vlach, Osvěta 1880, s. 960; an., Světozor 1880, s. 263; an., NL 28. 5. 1880 ●; ● ref. Nerovné manželství: J. L. T. (Turnovský), Pokrok 24. 1. 1882; uh. (V. Guth), Politik 24. 1. 1882; J. Nejedlý, Čes. noviny 25. 1. 1882; O. Hostinský, NL 26. 1. 1882 → Studie a kritiky (1974, s. 482); an., Světozor 1882, s. 71; B. (E. Bozděch), Le Pragois 1882, č. 2; F. Zákřejs, Osvěta 1883, s. 79 ●; ● ref. Nerovné manželství (insc. ND): M. A. Š. (Šimáček), Světozor 1886, s. 271; Q (L. Quis), Ruch 1886, s. 208 ●; ● ref. Fotografie (insc. ND): J. V. (Vrchlický), Hlas národa 11. 11. 1888; B. F. (Frida), Lumír 1888, s. 396; J. Flekáček, Vlast 5, 1888/89, s. 384; α, Zlatá Praha 6, 1888/89, s. 83 ●; an. (J. Neruda): O. P., Humorist. listy 1890, č. 12 → Podobizny 4 (1957, s. 106); ● nekrology (an.): Zlatá Praha 7, 1889/90, s. 204; Lumír 1889, s. 107; Světozor 1890, s. 204 a 215; Lit. listy 1890, s. 148 ●; B. Hlaváč: Postavy ze staré Prahy, Dnešek 1, 1930/31, s. 554.

ll

Karel Pippich

* 21. 4. 1849 Zlonice u Slaného

† 29. 3. 1921 Chrudim

Autor dramatických prací, kritik, publicista a hudební skladatel, významný kulturní a politický činitel na Chrudimsku.

Narodil se na zámku Kinských vrchnostenskému právnímu úředníkovi, předtím učiteli hudby ve šlechtických rodinách, od 1853 advokátu v Chrudimi. V Praze vystudoval novoměstské gymnázium (mat. 1867) a práva (doktorát 1873). Po soudní praxi v Jičíně a v Praze nastoupil jako koncipient v advokátní kanceláři svého otce a 1880 se osamostatnil. 1874 se oženil se zpěvačkou M. Havelkovou (1847–1878), dcerou básníka Matěje rytíře Havelky. Jejich syn Karel rytíř Pippich Havelka (1875–1895) psal verše, některé z nich posmrtně otiskl 1897 Lumír a t. r. vyšla i celá jeho sbírka První kvítí. Podruhé se P. oženil 1883. Již za studií pracoval v redakci Hudebních listů (1870), byl členem Umělecké besedy (od 1867) a Akademického čtenářského spolku (od 1868 knihovník) a i pak působil jako člen a funkcionář několika institucí (Krakonoš, Spolek čes. žurnalistů, chrudimský Spolek k podpoře čes. literatury, Jednota zpěváckých spolků). Od 1889 pracoval ve Spolku čes. spisovatelů beletristů Máj a patřil k zakladatelům jeho nakl. družstva (1901), od 1892 byl starostou Matice divadelních ochotníků, 1898–1906 náměstkem starosty Čes. obce sokolské, 1905–21 starostou Východočeské župy pěvecké. Politického života se účastnil mj. jako poslanec zemského sněmu v období 1889–90 za staročechy, v období 1895–1913 za mladočechy. Ve své kulturní práci na Chrudimsku navázal na působení svého otce, kterou dále rozšířil a prohloubil a vytvořil z Chrudimi významné kulturní středisko. Uplatnil se tu jako organizátor, zpěvák, deklamátor, skladatel, herec a od 1874 i jako režisér, který uváděl na ochotnickou scénu díla W. Shakespeara, H. Ibsena, M. Maeterlincka, G. Hauptmanna, a též jako komponista (písně na slova J. Vrchlického, A. Heyduka a E. Krásnohorské).

Těžiště umělecké činnosti P. spočívalo v dramatických pracích, kterými pronikl i na scénu Národního divadla. Jeho jednoaktovky se opíraly o soudobý veseloherní styl (zápletky jako zdroj situačního humoru), provázený mírným

satirickým ostnem vůči maloměstským veřejným poměrům. Zesměšňovaly hromadění nejruznějších funkcí (*Z české domácnosti*), řevnivost mezi městy i zneužívání postavení ve veřejném životě (*Ve veřejném životě*), rozmarně charakterizovaly realistické a vůbec moderní básnictví (*Slečna nakladatelka*). V celovečerní hře o otevření hospodářsko-průmyslové výstavy ve venkovském městě se pokusil vylíčit vztahy mezi českou šlechtou, inteligencí, měšťanstvem i dělnictvem a završil ji výzvou ke společné účinné práci pro vlast (*Svět zásad*). Obdobné poučení zaznívá i z dramatu o podnikateli, bývalém kováři, omámeném úspěchy a bohatstvím, kterého však o majetek i rozum připraví burzovní spekulace a sňatek se šlechticnou (*Slavomam*). Z operních libret se po odmítnutí B. Smetanou i A. Dvořákem a opuštění rozpracované opery Z. Fibichem dočkal zhudebnění O. Ostrčilem jen *Vlasty skon*, příběh o rytířskosti poražené mytické vůdkyně dívčí války, toužící po smrti v boji. Libreto hudební veselohry Hraběnka Marie zůstalo v rukopise. P. byl též autorem příležitostných oslavných veršů a článků zabývajících se hudbou a výtvarným uměním.

ŠIFRA: -pp- (Hudební listy, Nár. listy). ■ PŘÍSPĚV-KY in: Čes. východ (Chrudim 1879–81); Dalibor (1882–85, 1910); Hlas národa (1888–90); Hudební listy; Chrudimské noviny; Květy (1905); Lyrická prémie spolku Máj na rok 1910; sb. Morava svým Maticím (Brno 1897); alm. Národ sobě (1880); Nár. listy (1880–84, 1902); Osvěta (1878); Památník Sokola lomnického na Jičínsku (1890); Památník Sokola žižkovského (1891); Pamětní list Slovanského sjezdu všesokolského v Praze (1887); Pokrok (1878); Politik (1881); Samostatnost (1906, 1912); sb. Výnek studentské merendy v Chrudimi (1884); sb. Vzpomínky členů Máje (1903); sb. Z brku sokolího (1886); Zlatá Praha (1893); Ženský svět (1917). ■ KNIŽNĚ. *Dramatické práce*: Z české domácnosti (1880, i prem.); Ve veřejném životě (1885, prem. 1884); Vlasty skon (libreto, 1885, prem. 1904, hudba O. Ostrčil); Svět zásad (1888, i prem.); Slavomam (1890, i prem.); Slečna nakladatelka (1890, i prem.). ■ KORESPONDENCE: K. Pippich: Vysoce ctěný příteli... (J. Vrchlickému z 1893), Zlatá Praha 10, 1892/93, s. 155; J. Mikan: K. P. ve světle hudební korespondence (B. Smetanovi z 1881–82, J. Vrchlickému z 1890, B. Benonimu z 1919), Vlastivědný sb. východočeský 1934. ■ REDIGOVAL: Výnek studentské merendy v Chrudimi (1884). ■

LITERATURA: F. Tlustý: O hudební činnosti K. P. (1921); J. Körner: JUDr. K. P. (1925); M. Hýsek: K. P. (1934). ■ ● ref. Z české domácnosti: uh (V. Guth), Politik 20. a 22. 2. 1880; an., NL 24. 2. 1880;

F. Zákrejs, Osvěta 1881, s. 368; E. B. (Bozděch), Politik 6. 9. 1883; T. (J. L. Turnovský), Pokrok 10. 12. 1883; f. (A. Šnajdauf), Ruch 1883, s. 558 ●; ● ref. Ve veřejném životě: J. Kuffner, Květy 1884, d. 2, s. 626; B. F. (Frida), Zlatá Praha 1884, s. 170, příl.; p, Lumír 1884, s. 469; T. (J. L. Turnovský), Pokrok 1. 10. 1884; F. Zákrejs, Osvěta 1885, s. 362 ●; ● ref. Vlasty skon: F. Zákrejs, Osvěta 1885, s. 467; N. (V. J. Novotný), Pokrok 10. 4. 1885 ●; ● ref. Svět zásad: Č., Lit. listy 9, 1887/88, s. 150; J. Flekáček, Vlast 4, 1887/88, s. 581; M. A. Š. (Šimáček), Světozor 22, 1887/88, s. 158; J. V. (Vrchlický), Hlas národa 21. a 26. 1. 1888; an., Čas 20. 2. 1888; J. Kuffner, Květy 1888, d. 1, s. 350; F. Zákrejs, Osvěta 1888, s. 1138; -o (V. Mrštík), Ruch 1888, s. 79; J. Lý (Ladecký), Čes. Thalia 1888, s. 39; J. Korec, Hlídka lit. 1888, s. 273; B. F. (Frida), Lumír 1888, s. 47 ●; R.: K. P., Čes. Thalia 1888, s. 16; ● ref. Slavomam: Astur (H. G. Schauer), Lit. listy 11, 1889/90, s. 344 a 358; M. A. Š. (Šimáček), Světozor 24, 1889/90, s. 264; J. Flekáček, Vlast 6, 1889/90, s. 712; A. Schulzová, Květy 1890, d. 1, s. 625; J. V. S. (Sládek), Lumír 1890, s. 154; J. Lý (Ladecký), Čes. Thalia 1890, s. 124; š. (J. Kuffner), NL 11. 4. 1890; J. V. (Vrchlický), Hlas národa 11. 4. 1890; F. Roháček, Mor. orlice 24. 9. 1890 ●; M. A. Š. (Šimáček): ref. Slečna nakladatelka, Světozor 25, 1890/91, s. 215; ● k šedesátinám: J. D. K. (Konrád), Máj 7, 1908/09, s. 371; R. (V. Červinka), Zlatá Praha 26, 1908/09, s. 383 ●; -r- (J. Borecký): JUDr. K. P. sedmdesátníkem, Topičův sborník 6, 1918/19, s. 382; ● nekrology: en., Topičův sborník 8, 1920/21, s. 370; an., Zvon 21, 1920/21, s. 408; Juraj, Zlatá Praha 1921, s. 146; an., PL 30. 3. 1921; an., Naše kniha 1921, s. 55 ●; K. Jedlička: P., LidN 20. 6. 1925; J. Mikan: K. P. ve světle hudební korespondence, Vlastivědný sb. východočeský 1934, i sep.; an.: Vzpomínka na dr. K. P., LidN 1. 4. 1941; J. Adámek: F. S. Procházka a K. P., Zvon 41, 1940/41, s. 405.

dh

Ferdinand Písecký

* 25. 11. 1879 Žižkov (Praha-Ž.)

† 25. 10. 1934 Bratislava

Básník, prozaik a dramatik píšící česky a slovensky a promítající do většiny svých prací zkušenosti legionáře a organizátora prvního československého zahraničního odboje, autor učebnic a editor; osvětový a školský činitel na Slovensku.

Pocházel z dělnické rodiny. Po studiích působil jako profesor češtiny a němčiny, od 1903 v Praze na malostranské reálce, od 1908 na učitelském ústavu v Příboře. Hned na začátku 1. světové války narukoval, po třech měsících se ocitl v zajetí v Astrachani a Caricynu, kde začal

organizovat českosl. vojsko a odkud odešel s dobrovolníky k jihoslovanské divizi do Oděsy. Navázal spolupráci s kyjevskými a petrohradskými Čechoslováky a koncem 1916 odjel jako jejich zpravodaj do Londýna k T. G. Masarykovi. V Rusku byl znovu v době únorové revoluce 1917, po níž odjel s M. R. Štefáníkem do Londýna, odkud byl vyslán do Ameriky, kde 14 měsíců získával krajany k protirakouskému odboji a k finanční i morální podpoře samostatného českosl. státu. V létě 1918 měl zvláštní poslání v Itálii, pak jako Štefáníkův pobočník cestoval přes Ameriku do Japonska, kde založil kancelář Českosl. nár. rady. Poté měl působit u sibiřské armády, z Vladivostoku byl však poslán se vzkazem do vlasti. Po svém návratu v lednu 1919 úspěšně vyjednával se zástupci Podkarpatské Rusi o jejím připojení k ČSR a smiřoval armádní neshody ve slovenských posádkách. V březnu 1919 se stal ředitelem prvního českosl. učitelského ústavu v Modre, kde působil do 1926, kdy byl povolán do referátu min. školství a nár. osvěty v Bratislavě jako zemský školní inspektor pro slovenské učitelské ústavy, 1929 byl jmenován vládním radou a 1932–34 působil ve funkci přednosty školského referátu pro Slovensko. P. se od mládí aktivně účastnil politického a společenského dění, působil v četných podpůrných školských a sociálních spolcích (zejména na Slovensku), byl činný publicisticky a redigoval několik knižnic a časopisů, byl čelným funkcionářem Českosl. obce legionářské, přesvědčeným stoupencem myšlenky českosl. nár. jednoty a nadšeným organizátorem slovenského školství a kulturního života.

Kromě předválečných pokusů o divadelní hru a prózu pro děti využíval P. ve své literární tvorbě vlastních zkušeností českosl. legionáře a organizátora národně emancipačního hnutí. Sbírka básní *Když tekla krev* (rozšířené vyd. básnické prvotiny *Pod mrakem*) stejně jako dokumentární prozaické líčení *Světlem za svobodu* i tři aktovky *Pod bičem, Na druhou stranu* a *Vytrváme!* (později vydávány pouze první dvě s tit. *Krev není voda*) zachycují typickou dráhu českého vojáka od nástupu na frontu přes zajetí do legií, kde se uvědomuje vlastenecy i lidsky, strasti osudu pak snáší statečně s vidinou domova a svobody. Vklad osobních zážitků a věcné znalosti prostředí umožňující kronikářsky realistický záznam války, citové zaujetí, mravní patos vyjadřovaný i klišé, dodr-

žování formálních znaků na úkor lyrického či dějového napětí a koexistence racionálních tezí a sentimentality činí z P. knih subjektivní výpověď, zároveň však i svědectví o českém prožívání a postojích za 1. světové války a při vzniku samostatné republiky. Památce M. R. Štefánika P. věnoval jednak lyrický životopis v podobě čtrnácti konvenčních znělek (*Za mrtvým rekem*), jednak vzpomínkové práce (*Generál M. R. Štefáník, M. R. Štefáník v mém deníku*). V rámci své pedagogické činnosti sepsal P. několik učebnic literatury pro střední školy, hlavně pro učitelské ústavy, a to české i slovenské (*Přehledné dějiny české literatury...*, *Slovesnost a čítanka...* aj.).

PSEUDONYM, ŠIFRA: Jiří Mařín; Ps. ■ PŘÍSPĚVKY in: Časopis Mor. muzea zemského (Brno 1913); Čechoslovák (Petrohrad 1916–18); Čechoslován (Kyjev 1916–17); Čes. svět (1919); Legionár (Bratislava 1923–24); Mladý život (Bratislava 1933); Nár. osvobození (1924–34); Naše škola (Bratislava 1926 až 1934); sb. Naše umění v odboji (1938); Nová kultura (1912); Slovenské jaro (Modra 1919–20); Úsmev (Bratislava 1929–31). ■ KNIŽNĚ. *Beletrie, vzpomínkové práce a práce o literatuře*: Přehledné dějiny české literatury staré a střední doby (1908); Přehledné dějiny české literatury doby nové (1911); Spodní proud (D b. d., 1913); Povídka o nepříteli (D pro ml., 1913); Národu (B, New York 1917, pseud. Jiří Mařín); Pod mrakem (BB, Chicago 1917, pseud. Jiří Mařín; rozšíř. vyd. Praha 1919 s tit. *Když tekla krev*, pod vl. jm.); Pod bičem, Na druhou stranu, Vytrváme! (DD, Cleveland 1918; Pod bičem a Na druhou stranu, Praha 1920 a 1928 pod souhrnným tit. *Krev není voda*); Za mrtvým rekem (BB 1920); Světem za svobodu (vzpomínková P, 1920); – slovensky: Nám, nám narodil sa (D pro ml., Ban. Bystrica 1921); Šťastie (D pro ml., Ban. Bystrica 1924); Za naším vodcom (vzpomínková P, 1925); Generál M. R. Štefáník (vzpomínková P, 1929); M. R. Štefáník v mém deníku (vzpomínková P, Bratislava 1934). ■ REDIGOVAL časopisy: Stráž (New York 1917–18), Slovenské jaro (Modra 1919–20), Legionár (Bratislava 1923 od č. 46 – 1924 do č. 9); knižnice: Divadelná knižnica slovenskej mládeže (Ban. Bystrica 1923), Knižnica Našej školy (Praha, Bratislava 1926–29), Papršky (od 1929, s jinými). ■ USPOŘÁDAL A VYDAL: Slovesnost a čítanka pro vyšší třídy škol středních a ústavy učitelské (b. d., 1909, s J. K. Šlejharem); Národnostní myšlenka v novodobé československé poezii (výbor veršů, Kyjev 1917, pseud. Jiří Mařín); Věšci a proroci (výbor z čes. a slov. poezie, New York 1918); Čítanka pre slovenské ústavy učitelské 1, 2 (1927, 1932, s jinými); Sborník rozprávok ruských legionárov Slovákov (Bratislava 1933, s J. Gregorem Tajovským); Hej, Slováci! (sb. vzpomínek slovenských legionářů pro ml., Bratislava 1933). ■

LITERATURA: ● ref. Když tekla krev: A. N. (Novák), Lumír 47, 1919/20, s. 472; Š. Jež, Cesta 2, 1919/20, s. 398; J. Krečar, MR 1919/20, sv. 35, s. 149; A. H. (Hartl), Nové Čechy 1920, s. 166 ●; ● ref. Světem za svobodou: -och- (F. S. Procházka), Zvon 20, 1919/20, s. 670; J. M., Pramen 1920, s. 324; jeel. (J. L. Fischer), Kmen 4, 1920/21, s. 191 ●; ● ref. Generál M. R. Štefánik: Z. Hájek, Nové Čechy 12, 1928/29, s. 315; V. Cháb, NO 25. 4. 1929 ●; ný: Bratr F. P. padesátníkem, NO 24. 11. 1929; ● nekrology: -chb- (V. Cháb), NO 26. 10. 1934; an., LidN 26. 10. 1934; V. Beneš a šifra vtk, oboje NO 28. 10. 1934; F. Herodek, NO 22. 11. 1934; an., Průdy (Bratislava) 1934, s. 621; -k, Elán 5, 1934/35, č. 2 ●.

jip

Václav Písecký

* asi 1482 *Písek*

† před 31. 10. 1511 *Benátky* (Itálie)

Humanistický literát.

Psal se též Venceslaus Piescensis, Piscensis, Bohemus. – Byl synem píseckého měšťana Ješka Hladiče. Vystudoval na pražské univerzitě (1502 se stal bakalářem, 1505 mistrem), poté vyučoval na novoměstské škole u Sv. Jindřicha a od 1507 na univerzitě. 1508 byl zvolen děkanem artistické fakulty, ale v březnu 1509 se funkce vzdal, neboť většina univerzitních mistrů nesouhlasila s jeho snahou o prosazení humanistické koncepce vzdělávání. V květnu t. r. odcestoval na náklad svého přítele a příznivce Ř. Hrubého z Jelení do Itálie jako preceptor jeho syna Zikmunda, pozdějšího slavného basilejského editora. P. sám se hodlal zdokonalit v studiu řečtiny. Po krátkém pobytu v Padově studoval od jara 1510 do léta 1511 v Bologni. Válečné nebezpečí a životní pohromy, které nepřály klidnému studiu, ho vypudily do Benátek; zde však záhy onemocněl, patrně morem, a zemřel.

Za italského pobytu P. napsal řadu obsahově bohatých latinských listů českým přátelům, často ironických a vtipných. Svůj zájem o řečtinu a přesvědčení o literárních možnostech češtiny projevil jak teoreticky: názorem, že čeština je srovnatelná s řečtinou, tak prakticky: překladem známého a humanistickými pedagogicky ceněného Pseudo-Isokratova Spisu k Demonikovi (je to první český překlad z řečtiny). Pevné stanovisko českého utrakvisty projevil ve sporu s neznámým italským dominikánem

(tzv. *Hádání s mnichem boloňským*) o způsobu přijímání oltářní svátosti: zpracoval jej formou humanistického dialogu v rozsáhlém latinském listu Michalovi ze Stráže z 25. 9. 1510. Dílo P. se uplatnilo jako osobitá složka českého národního humanismu zásluhou Ř. Hrubého z Jelení (přeložil do češtiny *Hádání* a zařadil je s vlastním komentářem do reprezentativního sborníku věnovaného pražské městské radě; postaral se také o vydání P. překladu Pseudo-Isokratova Spisu k Demonikovi).

KNIŽNĚ. *Překlad*: Spis Isokrata k Demonikovi nomenklatura (1512). ■ EDICE: in Večerní shromáždění dobrovické obce (1801, Spis Isokrata k Demonikovi, ed. M. V. Kramerus; zkrác.); Hlasatel český 1818, s. 273 (Spis Isokrata k Demonikovi, ed. J. Nejedlý); in Staročeská bibliotéka 1 (1853, Spis Isokrata k Demonikovi, ed. V. J. Rozum); in Výbor z literatury české 2 (1868, Spis Isokrata k Demonikovi, ed. K. J. Erben); in Dva listáře humanistické (1897, ed. J. Truhlář); B. Ryba: List V. P. Michalovi ze Stráže, LF 1933, s. 115 a pokr.; E. Pražák in Řehoř Hrubý z Jelení (1964; Hrubého překlad *Hádání*; ukázky). ■

BIBLIOGRAFIE: Knihopis č. 3395–97; in Rukověť humanistického básnictví 4 (1973). ■ LITERATURA: F. Lepař: Rozbor českého překladu Isokratovy řeči k Demonikovi, učiněného od V. P., LF 1874, s. 281; J. Jireček in Rukověť 2 (1876); J. Truhlář: Mistr V. P., ČČM 1876, s. 83 + in Humanismus a humanisté v Čechách za krále Vladislava II. (1894); B. Ryba: V. P., Eneáš Silvijs a Lukianos, LF 1930, s. 138; A. Pražák in Národ se bránil (1945); J. Ludvíkovský: V. P. a náš národní humanismus, sb. Sto sedmdesát let píseckého gymnázia (Písek 1948); B. Ryba: ref. J. Ludvíkovský: V. P. a náš národní humanismus, LF 1949, s. 159; M. Kopecký in Literární dílo Mikuláše Konáče z Hodiškova (1962); E. Pražák in Řehoř Hrubý z Jelení (1964); in Rukověť humanistického básnictví 4 (1973); in sb. Antika a česká kultura (1978); M. Kopecký in Pokrokové tendence v české literatuře od konce husitství do Bílé hory (Brno 1979); J. Mácha: 500 let od narození V. P., Výběr z prací členů Historického klubu při Jihočes. muzeu v Čes. Budějovicích 1983, č. 2, s. 101; H. Keipert: Tschechisch, Griechisch, Lateinisch und Deutsch. Sprachprobleme bei V. P., sb. Studien zum Humanismus in den böhmischen Ländern (Kolín n. R., Vídeň 1988, s. 303); J. Kolár: Dva světy humanistického dialogu, Slavica 1996, s. 347.

jk

Píseň o Pravdě viz 4. díl
(Dodatky: **Lyrika středověká**)

Píseň ostrovská viz Ostrovská píseň

Píseň veselé chudiny viz 4. díl (Dodatky: Lyrika středověká)

Pískle v trní viz in Kolo

Karel Piskoř

* 21. 1. 1879 *Hranice* (H. na Moravě)

† 18. 1. 1952 *Praha*

Dramatik a prozaik, zejména autor nenáročných veseloher, humoresek a dějově poutavých románů.

Neutěšené majetkové poměry (otec, úředník Občanské záložny, zemřel 1889, matka si pak zařídila malý obchod se střížným zbožím) neumožnily P. studovat a přinutily ho 1893 ke vstupu do praktického života ve strýcově textilním obchodě v Rumburku; zde také absolvoval 1894–95 obchodní a poté i tkalcovskou školu. 1898–1903 byl účetním v tiskárně a barvírně látek ve Frenštátě p. Radh., kde se vlivem básníka J. Kaluse a spisovatele K. Kálala začal zajímat o divadlo (zejména v místní Řemeslnické besedě) a literaturu. Od 1903 působil v Praze, nejdříve jako koncipient v advokátní kanceláři a od 1920 až do odchodu do důchodu 1939 jako úředník min. národní obrany. Vedle občanského zaměstnání se i v penzi soustavně věnoval psaní divadelních her. – Pohřben byl na Olšanských hřbitovech.

Na počátku své literární dráhy se P. pokoušel o umělecky náročnější dramatické texty, v nichž napodoboval vnější rysy nejružnějších stylů (ibsenovská psychologicko-problémová činohra, teatrální „královské drama“, klicperovský dramatický žert); ve hře *Nová vlast* rozvinul veršovanými deklamacemi o svornosti a lepší budoucnosti národa obecně známou mytickou látku o příchodu Čechů. Vlastní P. doménou se staly nenáročné frašky, aktovky a veselohry založené ponejvíce na prostomyslných zápletkách a situační komice, jichž napsal téměř čtyřicet. Jejich nesložitý děj většinou s konvenčním happyendovým závě-

rem byl s dávkou realistické konkrétnosti situován do různých prostředí současné doby; v jeho předvádění je pak charakteristický sklon ke karikатурní nadsázce v modelaci postav a dialog usilující překonat konverzační plochost jistou jadrností mluvy. Jednoduchý děj a nepevná dramatická stavba poskytovaly prostor pro komediální přehrávání, kabaretní improvizaci a dobovou aktualizaci, pro něž se P. hry staly oblíbeným repertoárem jak ochotnických souborů, tak zejména profesionálních předměstských scén; v Praze byly hrány v divadlech Adria, Akropolis, V. Buriana, Švandově, Tylově v Nuslích, Uranii, ale i v městských divadlech Komorním a Vinohradském. Jako technicky zdařilá a scénicky působivá realizace žánru byla chápána např. fraška *Tulácké dobrodružství*, pod titulem *Bouračka* uváděná s velkým úspěchem V. Burianem; kritikou oceňována byla zejména „dobromyslná detektivka“ *Svátek věřitelů*, inscenovaná téměř současně v Komorním i Burianově divadle, která zaujala věcnou znalostí prostředí i lidskou přesvědčivostí hlavní postavy poctivého úředníka. P. prozaická tvorba zahrnovala vedle humoresek (*Zelený slunečník*, *Láhev šampaňského*), novel z venkovského prostředí a převážně milostných povídek i romány soustředěné především k traktování přitažlivých a vzrušujících témat, a to jak milostných, tak utopických, fantastických a okultních (*Záhada Alberta Dryma*, *Démon lidství*).

PŘÍSPĚVKY in: Cesta (1925); sb. *Důvěrné chvíle* (1928); *Květy* (1908, D *Nová vlast*); *Máj* (1909); *Nár. osvobození* (1925); *Naše doba* (1919); *Osvěta* (1911); *Rudé květy* (1911); *Samostatnost* (1912, příl. *Naše neděle*); *Svob. noviny* (1947); *Venkov* (1925, 1928); *Zlatá Praha* (1911); *Žvon* (1925). ■ **KNIZNĚ.** *Beletrie:* Teta Dora (D b. d., 1906); *Fénix* (D b. d., 1907); *Vlci* (D b. d., 1907); *Acharit* (D 1909); *Akrobat* (D b. d., 1909, 1922 s tit. *Akrobati*); *Nová vlast* (D b. d., 1911); *Romantika* (D b. d., 1912); *Obnažené duše* (D b. d., 1913); *Sonáta májového večera* a jiné povídky (b. d., 1914, dopln. vyd. 1928; sep. vyd. PP *Trosečník*, Lona, *Sonáta májového večera*, *Svatba*, b. d., 1925); *Zelený slunečník* (PP 1914, upr. vyd. 1920); *Záhada Alberta Dryma* (R 1917); *Démon lidství* (R 1918); *Egeja* (PP 1918); *Srdce vítězná* (R 1918); *Neznámá rozkoš* (D b. d., 1918); *Mstivé milování* (PP 1919); *Láhev šampaňského* (PP 1920); *Valašské noci* (R 1920); *Hudba věčného života* (PP b. d., 1920); *Ta, již nelze odolati* (D b. d., 1921); *Když se obchod vydaří* (D 1922); *Mumie* (D 1922); *Prozatímní manželství* (D 1922); *Na sopečné půdě* (D 1922); *Závěť tak poroučí* (D 1922); *Kukačka*

Písně o čtyřech posledních věcech člověka

(D 1923); Meteor (D 1923); Rodinná disciplína (D b. d., 1923); Závody milionů (D 1923); Dar sv. Mikuláše (D 1924); Herakles versus Puma (D 1924, pozdější vyd. též s tit. Football); Radostná událost (D 1924); Román dvou sester (R 1924); Děvče jako květ (D 1925); V záři divadelní slávy (R 1925); Masky dolů! (D b. d., 3. vyd. 1926); Šťastní otcové (D 1926, pozdější vyd. též s tit. Komédie plná otců); Česká chaloupka (D 1927); Pražská ovocnářka (D 1927); Tulácké dobrodružství (D 1929, prem. 1928 s tit. Bouračka); Věrnost na skřipci (D 1929); Divotvorný hlas (D 1930); Mnich a baletka (D 1930, 1935 opr. vyd. s tit. Maškarní příhoda); Poplach z nové stanice (D 1931); Přítel z mládí (D 1932); Příhoda sletových dnů (D b. d., 1932, i prem.); Na různých ustláno (D 1933); Omlazený dědeček (D b. d., 1934, i prem.); Srdce v krizi (D 1935); Velké pokušení (D 1936); Svátek věřitelů (D 1939, prem. 1938); Marcelin šťastný den (D 1942); Duše v očištění (Ondrovo pokání) (D 1944); Buď – anebo (D 1946); Konec diktatury (D 1947). – *Souborné vydání*: Divadelní hry K. P. (nakl. Fr. Borový, 1925–34, 26 sv.). ■

LITERATURA: ● ref. Acharit: K. Kamínek, Lumír 38, 1909/10, s. 268; Š. Pokroková revue 6, 1909/10, s. 207; J. Karásek, MR 1909/10, sv. 22, s. 174 ●; K. H. Hilár: ref. Nová vlast, Romantika, MR 1911/12, sv. 25, s. 356; -fer.: ref. Sonáta májového večera..., Zvon 14, 1913/14, s. 687; ● ref. Záhada Alberta Dryma: Kaz. (F. S. Procházka), Zvon 17, 1916/17, s. 519; W. (R. Weiner), Venkov 3. 8. 1917, K. (F. V. Krejčí), PL 8. 7. 1917; A. Brtníková, Kmen 1, 1917/18, č. 15 ●; J. Folprecht: ref. Egeja, Čes. revue 12, 1918/19, s. 124; ● ref. Démon lidství: J. F. (Folprecht), Zvon 19, 1918/19, s. 110; K. H. (Hikl), Naše doba 26, 1918/19, s. 150 ●; ● ref. Román dvou sester: J. S. (Staněk), Čes. osvěta 20, 1923/24, s. 424; V. Brtník, Venkov 26. 4. 1924 ●; an.: ref. Herakles versus Puma, Čes. slovo 12. 6. 1924; V. Brtník: ref. V záři divadelní slávy, Venkov 11. 4. 1925; ● ref. Bouračka: AMP. (A. M. Piša), PL 24. 11. 1928; P. T. (Toman), Venkov 25. 11. 1928; M. M. (Majerová), RP 8. 12. 1928; J. J. Paulík, RA 4, 1928/29, s. 114 ●; ● k padesátinám: drb. (J. Borecký), Zvon 29, 1928/29, s. 307; an., Lit. rozhledy 1929, s. 156 ●; jv. (J. Vodák): ref. Na různých ustláno, Čes. slovo 14. 1. 1933; If. (I. Fischerová): ref. Omlazený dědeček, NO 14. 10. 1934; V. Červinka: ref. Velké pokušení, Zvon 37, 1936/37, s. 71; ● ref. Svátek věřitelů: AMP. (Piša), PL 16. 10. 1938; AMB (A. M. Brousil), Venkov 16. 10. 1938; kd (E. Konrád), LidN 18. 10. 1938 a 2. 4. 1939; an. (V. Červinka), Zvon 39, 1938/39, s. 239, 530; če (A. Černík), LidN 13. a 15. 10. 1939 ●; kd (E. Konrád): K. P. šedesátník, LidN 21. 1. 1939; J. K. (Kopecný): ref. Duše v očištění, LidN 30. 5. 1944; B. Slavík in Písemnictví na moravském Valašsku (1947); an.: nekrolog, LidN 22. 1. 1952; F. Horečka in Frenštátský literární salon (1969); L. Novotný: Dramatik K. P., Zpravodaj města Hranic a lázní Teplic n. B. 1972, únor.

Písně o čtyřech posledních věcech člověka

70. léta 17. století

Cyklus eschatologických písní.

P. se skládají ze čtyř textů: 1. *Mějte se dobře, lucerny paláce nebeského* (píseň o smrti), 2. *Poslyšte mne, národové všeho světa domáci* (píseň o soudném dnu), 3. *Rozškleb se, tlamo pekelná, zatemnělá jeskyně* (píseň o pekle), 4. *Proč, ach, proč v tomto oudolí plačtivěm, duše, vězíš?* (píseň o nebi). Jádrem, z něhož cyklus vyrostl, je tzv. Tanec smrti (Todtentanz) německého jezuitu P. Franckha: píseň Der grimig Todt, poprvé vydaná ve sbírce Neue auserlesene geistliche Lieder (1604). Postupně vznikly dvě rozšířené paralelní verze – německá a latinská –, které byly jednak překládány do dalších jazyků (1648 do polštiny jezuitou S. Brudeckým), jednak volně přebásňovány (1675 německy Angelem Silesiem).

Český cyklus P. je volným zpracováním německé verze; v přebásnění první písně je též užito staršího českého překladu otištěného v kancionálu J. Hlohovského (1622). Anonymní původce českého zpracování, suverénně vládnoucí veršem, rýmem a strofou, se pohybuje mezi krajními výrazovými polohami, obhroublou drastičností a křehkou jímavostí. Všem částem cyklu vtiskl jednotný ráz, jak formální (sjednotil jejich rozsah na 31 strof téhož schématu), tak obsahový (odstranil antické reminiscence, zdůraznil lidové jazykové prvky, zesubjektivnil eschatologickou reflexi). Celý cyklus je v českém zpracování znám teprve z 3. vydání Šteyerova kancionálu (1697); je však pravděpodobné, že koloval v tištěné podobě, snad jako tzv. špalíčkový tisk, již v 70. letech 17. století, protože z něho 1676 cituje J. Heinšmidberský, farář ve Smidarech, v Naučení víry křesťanské katolické.

EDICE: Písně o čtyřech posledních věcech člověka (1934, ed. J. Vašica); in ant. Růže, kterouž smrt zavřela (1970, ed. Z. Tichá; bez písně Poslyšte mne, národové všeho světa domáci). ■

LITERATURA: S. Souček in Rakovnická vánoční hra (Brno 1929); J. Vašica: Tři kapitoly o českém literárním baroku, Řád 1, 1932/34, s. 208 + K otázkám barokního písemnictví 1. Datování čtyř eschatologických písní, Řád 4, 1937/38, s. 209 + in České literární baroko (1938); A. Škarka in Půl tisíciletí českého písemnictví (1986, s. 245, 292).

jip

jl

A. Píša

Působnost 1898–1949

Brněnské nakladatelství zaměřené na beletristickou tvorbu moravských autorů a odbornou literaturu; knihkupectví a antikvariát.

Založil je Arnošt P. (* 14. 4. 1865 Dříteč u Pardubic, † 25. 6. 1950 Brno). Byl nejstarší z 12 dětí rolníka, studoval německé gymnázium v Hradci Králové a v Brně. Bez vědomí rodičů odešel ze sedmy a nastoupil praxi v brněnském knihkupectví K. Winkler. Později působil u R. Prombergera v Olomouci a u firem F. Tempsky a Jos. R. Vilímek v Praze. Koncesi pro Brno, kde se hodlal osamostatnit, získal až po poslanecké intervenci 1897. Knihkupectví (po J. Barvičovi druhé české v Brně) otevřel 1. 3. 1898 v Rudolfské ul. č. 13 za spolupráce bratra Františka P. (1873–1949), později od 1908 samostatného knihkupce v Hradci Králové. 1903 přenesl P. závod do Rudolfské ul. č. 11, 1913 naposled do Rudolfské (od 1918 České) ul. č. 28, kde byla otevřena velká reprezentační prodejna (architektonické řešení E. Králík), modernizovaná při přestavbě domu 1931. Těžiště činnosti firmy, již prošla řada výrazných osobností oboru (mj. K. Ausobský, A. Kleinwächter, S. Kočí, F. Krejčíček, K. Zink, učil se zde i F. Halas), bylo od počátku v knihkupectví (od 1910 byl A. P. knihkupcem české vysoké školy technické), v jehož nabídce byly bohatě zastoupeny i cizojazyčné knihy a školní učebnice. Knihkupeckou činnost doplňovala vlastní nakladatelská produkce (zahájilo ji již 1899 2. rozšířené vydání próz O. Bystřiny Hanácké figurky). P. se intenzivně účastnil brněnského kulturního a profesního života. Před 1. světovou válkou vydával prémie Klubu přátel umění v Brně, byl funkcionářem brněnského spolku Verein der Brünnener Buchhändler (zal. 1914), později předsedou Spolku českosl. knihkupců pro Moravu, Slezsko a Slovensko (zal. 1920) a Grémia knihkupců v Brně, dlouholetým funkcionářem Spolku (od 1924 Svazu) knihkupců a nakladatelů a Jednoty knihkupeckých grémií v Praze, iniciátorem zřízení pokračovací knihkupecké školy v Brně (1933), předtím činovníkem Sokola aj. 1936 převzal závod zakladatelův syn Miloslav P. (* 7. 2. 1899 Brno, † 29. 1. 1979 Brno, vystudoval české gymnázium a obchodní akademii v Brně, 1922 absolvoval studijní pobyt v Paříži a v Londýně), otec se však podílel

na řízení až do 40. let. Po znárodnění 1949 se firma stala nejprve součástí antikvariátních prodejen n. p. Orbis, 1953 ji převzal n. p. Kniha.

Nakladatelská produkce, doplňující hlavní zaměření sortimentu, byla zprvu orientována zejména na poezii a prózu moravských autorů (H. Bezděk, O. Bystřina, J. Grmela – * 1861, pseud. Mojmír Hanar, F. X. Hodáč, J. Holý, J. Mahen, J. Merhaut, O. Přikryl, E. Sokol aj.), na reprezentační alba (D. Jurkovič: Pustevně a Radhošti, J. Šíma: Studie lidových výšivek z Čech, Moravy a Uherského Slovenska) a hudebniny (C. M. Hrazdira, L. Janáček, K. Kovářovic). S postupnou proměnou nakladatelského zaměření na český vědecký život v Brně P. začal do knižnic soustřeďovat naučnou literaturu, jejíž autorský okruh tvořili převážně pedagogové brněnských vysokých, středních a odborných škol (firma byla rovněž komisio-nářem Masarykovy univerzity). *Píšovy vědecké příručky* (1921–26, 11 sv., red. E. Babák, K. Ryska a H. Traub) přinášely práce z přírodovědných, technických i společenskoved-ních oborů (mj. A. I. Bláha: Filozofie mravnosti, V. Vondrák: Církevněslovenská chrestomatie). Obdobně zaměřenou souběžně vycházející Knihovnu spisů vzdělávacích a všeobecně poučných *Vševěd* (1920–26, 6 sv.) redigoval kmenový spolupracovník nakladatelství, historik H. Traub, který v ní vydal dvě svá díla. Na knižnici *Píšova sbírka zákonů pro Moravu* (1908–14, 4 sv.), zaměřenou na právníkou literaturu, se pokusilo jediným svazkem navázat *Píšovo vydání zákonů a nařízení státu česko-slovenského* (1919). Další odbornou a naučnou produkci zejména z technických oborů, historie a práva, vycházející též mimo knižnice, doplňovaly školní učebnice, mapy, plány a průvodce. Od 30. let převažovala v již jen příležitostné nakladatelské produkci polobibliofilská vydání veršů brněnských básníků.

KNÍŽNICE. *Vědecké a odborné:* Moravská knihovna hospodářská (1902); *Píšova sbírka zákonů pro Moravu* (1908–14); *Píšovo vydání zákonů a nařízení státu česko-slovenského* (1919); *Vševěd* (1920–26); *Píšovy vědecké příručky* (1921–26). ■ **SOUBORNÉ VYDÁNÍ:** J. Holý. ■ **Z DALŠÍ PRODUKCE.** *Původní práce:* O. Bystřina: Hanácké figurky (1899) + Pápení (1912); J. Merhaut: Andělská sonáta (b. d., 1900) + Vranov (b. d., 1906, ilustr. A. Kalvoda); O. Přikryl: Hanácký písničky (1900) + Novy hanácky písničky (b. d., 1901) + Ešče z Hané (1912); Č. Ostravický: Šerem k ránu (1901); F. Sekanina: Lyrické intermezzo (1901); J. Grmela (pseud. M. Hanar):

Růže velehradská (b. d., 1901) + Orchidea (1903) + Pomněnka (1906); F. Vymazal: Zrnka, 3. hromádka (1901) + Tisíc nových zrněk (1911); F. X. Hodač: Náklady (1902); E. Tréval: Maia (b. d., 1902) + Těžké chvíle (1902); J. Sumín: Potomstvo (1903); E. Sokol (K. Elgart Sokol): Děti (b. d., 1904) + Slunce (b. d., 1908); J. V. Hrubý (pseud. L. Havluj): Epigramy 1, 2 (1905, 1906); J. Holý: Adamovské lesy (1905) + Mračna (1908) + Čarovný sen (1909) + Vašíček Největší (1911); R. Dvořák: Dějiny Markrabství moravského (1906); F. Soldan: Faunovy melodie (1907); J. Mahen: Balady (1908); F. Karafiát: Vánky a vichřice (1910); P. Váša: Katechismus dějin české literatury (b. d., 1910; opr. a dopln. vyd. 1927, s A. Gregorem); O. Kalda: Jalovinky (b. d., 1911); H. Traub: Občanská nauka rakouská se zvláštním zřetelem k poměrům českým (1911) + Stručný přehled dějin říše rakousko-uherské (1911) + Poslední český pokus o vyrovnání s Rakouskem (1919); J. F. Karas: Různé verše (1912); H. Bezděk: Dojmy od moře (1912) + Drobné příběhy (1913); S. Kovanda: Trny (1913); R. B. Mácha: Úl (1917); J. Boubela (pseud. J. B. Vsetínský): Vilém I. R., příjímám Krvavý (1918); J. Cípr: Chladnoucí země (1918) + Plechoví rytíři (1918); R. Souček: Problém duše (1923); M. K. Robuš: Od Moravy k Váhu (1927) + Hladové povídky (1932); M. Elpl: Vlak v mlze (1932); O. Zemek: Sestra Jaeko (1933); Z. Spilka: Loutna, vítr a čas (1935) + Intermezzo (1935) + Jarní romance (1936) + Jitřní slunce (1937); F. Kožík: Francie (1938); B. Spilka: Torzo (1938); J. Turnovský: Zkamenělé srdce (1940); F. J. Vlach: Písň domova (1940). – *Překlady*: R. W. Seton-Watson (pseud. Scotus Viator): Národnostní otázka v Uhrách (1913); A. Forel: Sexuální etika (1917). ■ PERIODIKA: Výchova tělesná (1902–05); Užitečné listy (1905, 1906–09 s tit. Hospodářské rozhledy). ■

BIBLIOGRAFIE: Seznam knih, které vydal nakladatel A. P. (1923). ■ LITERATURA: an.: Šedesát let, Českosl. knihkupec 1925, s. 223; Fr. Kr. (Krejčíček): A. P., knihkupec na přelomu doby, tamtéž 1935, s. 133; ne (A. Novák): Nakladatel A. P. sedmdesátníkem, LidN 14. 4. 1935; -ak- (A. Klen, vl. jm. Kleinwächter): Čtyřicet let P. knihkupectví v Brně, Českosl. knihkupec 1938, s. 57 + Nejstarší moravský knihkupec, Knihkupec a nakladatel 1945, s. 73 + Padesát let P. knihkupectví v Brně, tamtéž 1948, s. 162; J. Fiala: Příspěvek k historii brněnských knihkupců, sb. Knihtisk v Brně a na Moravě (Brno 1987, s. 218).

az

Antonín Matěj Píša

* 10. 5. 1902 *Volyně*

† 26. 2. 1966 *Praha*

Básník, literární a divadelní kritik a historik, editor; jeden z představitelů a přední programový mluvčí hnutí proletářské literatury na počátku 20. let, kritik

a interpret moderní české i světové literatury a divadla, v monografických studiích, esejích a edicích zaměřený na tvorbu osobností své generace a jejich přímých předchůdců.

Narodil se v rodině správce záložny ve Volyni, kde vychodil obecnou školu. Od 1914 studoval na klasickém gymnáziu v Písku, po maturitě 1921 bohemistiku a germanistiku na Filoz. fakultě UK v Praze (učitelé J. Jakubec a M. Hýsek, O. Fischer a A. V. Kraus); 1927 doktorát prací *Otakar Theer. Život a dílo do r. 1910*. Od gymnaziálních let se účastnil veřejného a kulturního života v Písku, psal verše, 1919 debutoval v Píseckých novinách a v časopise středoškoláků Ruch. T. r. se stal pravidelným spolupracovníkem Neumannova Června, od 1920 přispíval do dalších předních literárních časopisů (Cesta, Kmen, Proletkult aj.). Už před příchodem do Prahy se tak dostával do okruhu nastupující básnické generace (v prosinci 1920 byly jeho verše recitovány na večeru mladých básníků v Obecním domě v Praze). Seznámil se se Z. Kalistou, S. Kadlecem a hlavně s J. Wolkrem (v lednu 1921 jej přivedl do Písku na akademii levicových studentů), s nímž uzavřel trvalé a důsažné přátelství. Jejich názorová blízkost, patrná z obdobných programových postulátů, se projevila i ve společném distancování od zaměření Literární skupiny, již byli oba zprvu (1921) členy, a ve vstupu do Devětsilu (1922); ještě t. r. však P. Devětsil opustil (podobně jako o něco později i J. Wolker) pro nesouhlas s jeho vyhraňující se orientací směřující k poetismu. V několika následujících letech, zejména po Wolkrově smrti, došlo u P. k těžce prožívanému životnímu přelomu provázenému příkrým rozchodem s většinou generačních druhů a hledáním nových tvůrčích i životních východisek i nových publicistických tribun; znovu se sblížil s Literární skupinou a s jejím okruhem, publikoval hlavně v časopisech Host, Pramen (zde i red. spolupráce 1927–28), Sever a Východ, Čin aj. Toto období se v podstatě uzavřelo 1927, kdy P. ukončil studia a našel dlouholeté zakotvení v redakci Práva lidu (kam přispíval už dříve) jako literární a divadelní referent. Tehdy definitivně ukončil i svoji dráhu básnickou (1927 publikoval časopisecky poslední verše z chystané a již nevydané sbírky Plaché kroky). 1929 se oženil s kolegyní ze studií M. Manovou (1904–1983), pozdější pořadatelkou a vydava-

telkou P. díla. V redakci Práva lidu (zprvu v redakci jeho Večerníku jako zástupce O. Fischera ve funkci divadelního referenta) pracoval až do jeho zrušení 1938, kdy s částí redakce (J. Seifert) přešel do deníku Nár. práce (1939–41) a pak do stejnojmenného nakladatelství (1942–45). Po osvobození působil krátce v deníku Práce, v sezoně 1945–46 byl dramaturgem činohry Nár. divadla, 1946–47 pracoval opět v novinách (Práce, Právo lidu), 1948–51 v nakl. Práce, 1952–54 v Ústavu pro čes. literaturu ČSAV (zejména na edici díla J. Wolkra), od 1954 do odchodu do důchodu 1963 jako redaktor v nakl. Českosl. spisovatel. Od doby, kdy opustil noviny, se soustředil (vedle rozsáhlé lektorské činnosti pro nakl.) k práci ediční a literárněhistorické. – K padesátinám mu byl věnován ineditní sborník (1952, ed. B. Novák).

V pěti básnických sbírek, které P. vydal v rychlém sledu v první polovině 20. let, se v jistém časovém předstihu odráží vývoj poválečné generace od senzualistického vitalismu přes expresionismus a poetický naivismus k proletářské poezii. Prvotina *Dnem i nocí* (za svůj skutečný debut považoval P. až knihu následující) vychází cele z poválečné vitalistické vlny; opájí se dynamismem životního proudu, který zachycuje prudkým sledem impresí a smyslových zážitků. Poetizace a zdůvěřňování světa zejména prostřednictvím personifikující obraznosti charakterizuje druhou sbírku *Nesrozumitelný svatý*, představující „na prostém prostoupením reality imaginárností“ (J. Wolkra) největší P. výboj směrem k avantgardě a předjímající poetismus asociativním řetězením představ a obrazů. Následující P. pokus o proletářskou poezii, sbírka *Pozdravy*, však tuto cestu opouští: úsilím naplnit programové postuláty se blíží spíše onomu typu rétorické „poezie revolučních výzev“, jaký představují časově shodné Neumannovy Rudé zpěvy, a nejednou v ní také zazní – na rozdíl od předchozího vitalistického opojení světem – manifestace revoluční askeze a osobní oběti. Obě následující sbírky (*Hvězdy ve vlnách* a zejména *Hořící dům*) jsou výrazem autorova nového životního pocitu i jeho nové tvůrčí orientace: představují obrat od dychtivě a důvěřivě prožívaného světa k úzkosti a smutku nad zmarněným snem, nad ztraceným rájem, nad neodvratností tragického údělu, jakoby předznamenaného odchodem básníkovy nejbližší-

ho druha. Spolu se zniterněním a s přeměnou základní zážitkové polohy se proměňuje i podoba P. verše, směřujícího nyní k poetice i k základnímu tématu romantické deziluze předchozí generace. Zápas o vnitřní rovnováhu a zároveň cestu k objektivaci naznačují některé básně poslední sbírky (*Z jižních Čech*). – Bohatá P. kritická činnost, zahájená v nebyvale raném věku v levicově orientovaných časopisech, vydala záhy na knižní soubor *Soudy, boje a výzvy*. P. se v něm představil jako přední kritik a programový mluvčí poválečné generace, který podroboval analýze nejen dílo svých vrstevníků, nýbrž i směrové orientace předchozích generací (šrámkovský senzualismus, naturalismus, pragmatismus), z nichž za nejpodněnější považoval civilismus. Spolu s Wolkrem a dalšími spoluvytvářel a v dobových polemikách obhajoval generační verzi programu proletářské poezie (*K orientaci nejmladších tvůrcích snah*); na tomto základě vystupoval nejen proti programu Literární skupiny, ale po Wolkrově smrti i na obhajobu jeho díla (a svého pojetí jeho básnické osobnosti) a proti poetismu, který byl vzdálen jeho představě sociálního a etického poslání umění (statí *Krise v mladé tvorbě? a Kudy? aj.*). Tato orientace vedla postupně k oboustranně vyhrčené roztržce s poetisticky orientovanou částí generace; další soubor P. statí *Směry a cíle* stál už – podle autorových vlastních slov – přímo „ve znamení protipoetistické kampaně“, v níž se P. cítil osamocen. Ani britký polemický tón, ani nové tvůrčí kritérium nalezené ve vágním pojmu „osudovosti“ však P. nebránily v rozpoznání skutečných hodnot, k němuž vedle „pokorného úsilí po spravedlivé objektivnosti soudu“ (již prokázal právě na analýze poetistické, mj. i Nezvalovy tvorby) přispěla hlavně jeho historická fundovanost, vědomí vývojových souvislostí a citlivost pro specifiku uměleckého díla a osobitost jednotlivých tvůrců. Tyto rysy charakterizují jak P. činnost referentskou, tak jeho monografické literárněhistorické studie, které tuto činnost od počátku provázely a k nimž se posléze – po definitivním odchodu z novin – P. cele soustředil. P. mimořádně rozsáhlá kritická činnost, která ho zejména ve 30. letech postavila na jedno z předních míst v české demokratické kultuře, sledovala prakticky celou základní českou (a zčásti i překladovou) literární a dramatickou produkci a v podstatě veškerý pražský di-

vadelní život po dobu více než dvaceti let. Ob-
sáhlejší studie věnoval P. jednak vlastní bás-
nické generaci a v ní zejména autorům sobě
nejbližším (přehledné syntetické stati *Prole-
tářská poezie a Poezie své doby*, monografie
Josef Hora; zamýšlenou knižní monografií o J.
Wolkrovi P. nenapsal), jednak básníkům i pro-
zaikům generace předchozí (rozsáhlá mono-
grafická analýza *Otakar Theer*, monografie
Ivan Olbracht). Jestliže už před válkou byly
některé z těchto studií plodem P. práce vyda-
vatelské (J. Wolker, J. Hůlka, O. Theer pro-
zaik), po válce souvisel vznik jeho monogra-
fických studií s jeho činností ediční už zcela
zásadně a bezprostředně. Kromě redigování
několika řad sebraných spisů (J. Hory, M. Ma-
jerové, J. Wolkra, J. Seiferta) P. edičně připravil
a komentoval jednotlivé svazky spisů a výběry
z díla J. Wolkra, S. K. Neumanna, O. Fischera
aj., doslovy pak doprovodil mnoho svazků
dalších – z díla A. Sovy, V. Dyka, K. Tomana, J.
Hory, J. Hořejšího, V. Závady, F. Branislava, M.
Jirka, I. Olbrachta, H. Malířové, J. Hůlky, J.
Weisse, B. Kličky, V. Řezáče aj. Většinu těchto
poválečných (z malé části i starších) studií shr-
nul sám autor do svazků *Stopami poezie a Sto-
pami prózy* (posmrtně k nim byl připojen sou-
bor *Stopami dramatu a divadla* a několik
dalších svazků, zahrnujících ve výběru P. kriti-
ckou tvorbu tří desetiletí: *Dvacátá léta*, *Tricá-
tá léta*, *K vývoji české lyriky*, *Divadelní avant-
garda*).

PSEUDONYM, ŠIFRY: A. Šíp (Pramen); -a, amp,
amp., -amp-, AMP, AMP, A. M. P., Dr. A. M., p. p., P.
pš., š., -š-, -ša. ■ PŘÍSPĚVKY in: Almanach Kmene
1933–34 (1933); Cesta (1920–21); Červen (1919–21;
mj. 1921 K orientaci nejmladších tvůrčích snah);
Čes. literatura (1954); Čin (1929–35); sb. Čtvrtstoletí
Městského divadla na Král. Vinohradech (1932);
Dělnická osvěta (1927–29, 1935–38, 1941); Den
(1920–21); sb. Dík a pozdrav Josefu Horovi k pade-
sátinám (1941); sb. Dík bojovníku. Soudruhu S. K.
Neumannovi k sedmdesátinám... (1945); Divadelní
letáky (1940); Divadelní zápisky (1948); Doba
(1947); sb. F. X. Šaldovi (b. d., 1932); Host (1921–29);
Hovory o knihách (1939); Impuls (1966); sb. Jeden
život. Hrst vzpomínek na Helenu Malířovou (1948);
Jih (Čes. Budějovice 1934); Jihočes. přehled (Čes.
Budějovice 1927); sb. Jiří Wolker – příklad naší poe-
zie (1954); Kmen (1920–21); Kmen (1927); sb. Kníž-
ka o Šrámkovi (1927); Kolo (1934); sb. Komunistic-
ké večery (1922); Kritický měsíčník (1938, 1941,
1947); Kritika (1924); Kulturní politika (1947–48);
Kulturní zpravodaj, pokr. Panoráma (1927, 1930–34,
1938–40, 1946); Květy (1957); Kytice (1945–48); Lid.

kultura (1946); Listy filologické (1930); Lit. noviny
(1927–32, 1936, 1940); Lit. noviny (od 1955); Lit. roz-
hledy (1929); Lit. svět (1927–28); Májový list – 1. máj
1934; sb. Městské divadlo v Písku (1940); Most
(1922); Nár. divadlo (1946–47); Nár. osvobození
(1924–25); Nár. práce (1939–44); Nová svoboda
(1925–27, 1929–30, 1937); sb. Nový realismus (1940);
O knihách a autorech (1960); sb. Oheň a růže
(1961); Orfeus (1921); sb. Otakar Fischer (1933);
sb. Památce Miloše Pastejřka (1948); sb. Památce
O. Fischera (1948); Pestré květy (1930, 1932); Píseč-
ké noviny (1919, debut); Písecký zpravodaj (1957);
Plamen (1964); Práce (1945–47, 1957); Prager
Rundschau (1936–37); Pramen (1920, 1924–28; mj.
1924 Krize v mladé tvorbě?, 1925 Kudy?); Právo li-
du (1920, 1925–38, 1947–48); Program D 38, D 47;
Proletkult (1922–24); Průlom (1923); Přerod (1924);
Přítomnost (1931); Ranní noviny (1934–37); Revo-
luční sborník Devětsil (1922); Rozhledy (1932–36);
Rozpravy Aventina (1926–28, 1930–31); Rudé květy
(1920); Rudé právo (1922–24); Ruch (1919); Sever
a Východ (1925–30); Socialista (1923); sb. Sovětské
Rusi čeští spisovatelé a umělci komunističtí (1921);
sb. Strom (1924); sb. Španělsku (1937); Tribuna
(1923); Tvorba (1926, 1947); Var (1949); Večerník
Práva lidu (1925–38, i příl. Nový domov); Venkov
(1941); sb. Za Karlem Vokáčem (1946); Země
(1919–20); Zvon (1923). ■ KNIŽNĚ. *Beletrie a prá-
ce o literatuře*: Dnem i nocí (BB 1921); Nesrozumí-
telný svatý (BB 1922); Soudy, boje a výzvy z let
1920–1922 (kritiky, 1922); Pozdravy (BB 1923);
Hvězdy ve vlnách (BB 1924); Hořící dům (BB
1925); Směry a cíle (kritiky, 1927); Otakar Theer 1, 2
(monografie, 1928, 1933); Proletářská poezie (stu-
die, 1936); Duch národní poezie (přednáška, 1937);
Soupis repertoáru Národního divadla v Praze.
1881–1935 (1939, s H. Doležilem); Poezie své doby
(studie, 1940); Nad poslední básní J. Hořejšího (stať,
1946); Josef Hora (monografie, 1947); O smyslu
a poslání Národního divadla (E 1948); Básník taže-
ní proti smrti (stať, 1948; o J. Horovi); Nár. umělec
Ivan Olbracht (monografie, 1949, vyd. 1982 s tit.
Ivan Olbracht); Josef Hora, básník srdce a světa
(stať, 1962). – *Výbory*: Sedm vybraných básní (1942,
ed. autor); Stopami poezie (studie a podobizny,
1962, ed. J. Petrmichl); Stopami prózy (studie a sta-
ti, 1964, ed. autor); Stopami dramatu a divadla (stu-
die a referáty, 1967, ed. J. Träger); Verše (1967, ed. J.
Seifert); Dvacátá léta (kritiky a stati, 1969, ed. M.
Pišová); Tricátá léta (kritiky a stati, 1971, ed. M.
Pišová); Divadelní avantgarda (kritiky, 1978, ed. M.
Pišová); K vývoji české lyriky (studie a recenze,
1982, ed. M. Pišová). ■ KORESPONDENCE: A. C.
Nor: K historii brněnského měsíčníku Host (A. C.
Norovi z 1925–28), sb. Literární archiv 13–15,
1978–80 (1982). ■ REDIGOVAL *časopisy*: Host
(1927, č. 1 – 1928, č. 1–3), Nár. divadlo (1946, čino-
herní část); *knížnice*: Mladí autoři (1923–25), Poezie
(1939–44), Křižovatky. Nová řada A (1947–48), Díl-
na (1959–66); *souborná vydání*: Dílo J. Hory (1949–61,

9 sv., též ed.: sv. 3 – 2. vyd. *Kniha času a ticha*, 4. – 3. vyd. *Kniha domova*, 5. *Písně hodin večerních*, 6. *Zapomenuté básně*, 11. *Kniha slovanské poezie*, 13. *Kniha satiry a rozmaru*, 14. *Z německé poezie*, 15. *Poezie a život*, 16. *Dny a lidé*, M. Majerová: *Spisy* (1952–61, 19 sv.), J. Wolker: *Spisy* (1953–54, 4 sv., též ed.: sv. 1. *Básně*, 2. *Próza a divadelní hry*), J. Seifert: *Spisy* (1953–64, 6 sv., též ed.). ■ **USPOŘÁDAL A VYDAL:** *Dílo J. Wolkra* 1, 2 (1924) + *Listy přáteli* (A. M. Pišovi z 1921–23, 1950) + *Pro spravedlnost šel se bít* (výbor, 1961); J. Hůlka: *Přátelé a smíření* (výbor, 1925); *Dílo O. Theera*. *Próza* 1, 2 (1931); J. Hora: *Pozdravy* (výbor, 1949) + *Pracující den a jiné básně* (výbor, 1952) + *Lásku dej lásce* (výbor, 1958) + *Domov a jiné básně* (výbor, 1961); J. Seifert: *Písně domova* (výbor, 1954) + *Ty, lásko, pozdravena buď* (výbor, 1955); S. K. Neumann: *Kniha mládí a vzdoru* (1955, *Sebr. spisy*, sv. 1) + *Kniha erotiky* (1956, *Sebr. spisy*, sv. 2) + *Bohyně, svěťce, ženy* (1956, *Sebr. spisy*, sv. 4) + *Básně* 1 (1962, *Spisy*, sv. 1); O. Fischer: *Básně* (výbor, 1956) + *Duše, slovo, svět* (výbor EE, 1965); F. Šrámek: *Splav a jiné básně* (výbor, 1963). Viz též rubr. **REDIGOVAL**. ■

BIBLIOGRAFIE: M. Pišová: A. M. P. *Personální bibliografie s ukázkami z díla* (1973). ■ **LITERATURA:** M. Rutte: *Pověry a skutečnost* (polemika s P. statí *O Ruttově knize Strach z duše*, Červen 4, 1921; P. odpověď tamtéž), Cesta 3, 1920/21, s. 800; J. L. Fischer: *A Tělo* (polemika s P. článkem *K druhému vydání Šrámkova Těla*, Kmen 4, 1920/21, s. 508; P. odpověď tamtéž, s. 614), Kmen 4, 1920/21, s. 548; ● ref. *Dnem i nocí:* J. V. S. (Sedlák), Tribuna 11. 9. 1921; J. Hora, RP 18. 9. 1921; Z. Kalista, Pramen 1921, s. 476; J. Knap, Cesta 4, 1921/22, s. 385; B. P. (Polan), *Nové Čechy* 5, 1921/22, s. 195; F. Götz, Host 1, 1921/22, s. 38 ●; F. Götz: *O nejmladší české poezii*, MSIR 1922, s. 89 → *Anarchie v nejmladší české poezii* (1922) + in A. M. P.: *Nesrozumitelný svatý* (1922); ● ref. *Nesrozumitelný svatý:* A. Č. (Cerník), Rovnost 10. 12. 1921; J. Wolker, Var 1, 1921/22, s. 191 → *Próza a divadelní hry* (1954); Z. Kalista, Host 1, 1921/22, s. 105; J. Knap, Cesta 4, 1921/22, s. 530; A. H. (Hoffmeister), Most 1, 1921/22, s. 62; Jar. Kr. (Kre-car), MR 1921/22, sv. 37, s. 136; M. N. (Novotný), *Nové Čechy* 5, 1921/22, s. 274; M. Pujmanová-Hennerová, Tribuna 8. 1. 1922; J. H. (Hora), RP 31. 1. 1922; V. (B. Václavek), Českosl. noviny 22. 3. 1922; J. Vrba, Pramen 1922, s. 231; J. Seifert (též ref. *Dnem i nocí*), Proletkult 1, 1922/23, s. 139 ●; F. Götz: *Ještě o manifestu* (polemika s Wolkrovou a P. kritikou manifestu Lit. skupiny), Host 2, 1922/23, s. 126; ● ref. *Soudy, boje a výzvy...*: Z. Kalista, Host 2, 1922/23, s. 160; J. Knap, Cesta 5, 1922/23, s. 464; M. Pujmanová-Hennerová, Tribuna 14., 24. a 28. 1. 1923; V. B. (Václavek), Českosl. noviny 4. 2. 1923 → *Tvorba a skutečnost* (1980); A. N. (Novák), LidN 7. 10. 1923; V. Zelinka, Archa 1923, s. 171; J. Hora, Proletkult 2, 1923/24, s. 14 ●; ● ref. *Pozdravy:* F. Götz, Host 2, 1922/23, s. 245; B. V. (Václavek), Českosl. noviny 27. 4. 1923; J. H. (Hora), RP 1. 5. 1923; M. Rutte, NL

30. 6. 1923; A. N. (Novák), Lumír 1923, s. 273; B. Vlček, Cesta 6, 1923/24, s. 168 ●; ● ref. *Hvězdy ve vlnách:* G. (F. Götz), Host 3, 1923/24, s. 224; B. Vlček, Cesta 6, 1923/24, s. 678; J. Vodák, Čes. slovo 25. 4. 1924; M. Pujmanová-Hennerová, Tribuna 27. 4. 1924; E. Urx, *Pravda chudoby* 25. 5. 1924 → *Básník v zástupe* (1961); P. Fraenkl, *Nová svoboda* 1924, s. 200 ●; ● polemika (o P. článek *Kudy?*, Pramen 5, 1924/25, s. 305); Z. Kalista, NO 27. 6. 1925; A. M. P., Pramen 6, 1925/26, s. 467; Z. Kalista, Cesta 8, 1925/26, s. 212 ●; V. Dyk: A. M. P. *medituje nad mládím* (polemika s P. statí *Mládí*, PL 13. a 20. 12. 1925), Lumír 1925, s. 496; ● ref. *Hořící dům:* J. Vodák, Čes. slovo 12. 12. 1925; M. Pujmanová-Hennerová, Tribuna 14. 12. 1925; A. N. (Novák), LidN 20. 12. 1925; fxš. (F. X. Šalda), *Tvorba* 1, 1925/26, s. 92 → KP 13 (1963); B. Polan, Pramen 6, 1925/26, s. 180; J. Hejduk, Cesta 8, 1925/26, s. 258; M. Rutte, NL 22. 1. 1926; J. V. Sedlák, *Kritika* 1926, s. 54 ●; P. Fraenkl: *Zrození básníka*, Host 5, 1925/26, s. 105; F. Götz in *Jasnící se horizont* (1926); J. B. Čapek: *Lyrika* A. M. P., Sever a Východ 1926, s. 29 → *Záření ducha a slova* (1948); F. Hanuš: *Pišovy jižní Čechy*, Studentský časopis 6, 1926/27, s. 40; ● ref. *Směry a cíle:* F. Götz, Host 6, 1926/27, s. 181; J. B. Čapek, Kmen 1, 1926/27, s. 143; P. F. (Fraenkl), RA 2, 1926/27, s. 167; J. H. (Hora), RP 20. 2. 1927; E. Vachek, PL 27. 2. 1927; B. Fučík, Tvar 1927, s. 47; J. Knap, Sever a Východ 1927, s. 111; B. Jedlička, *Nové Čechy* 10, 1926/27, s. 279; J. Fučík, *Tvorba* 2, 1927/28, s. 139 → *Stati o literatuře* (1951); J. L. Fischer, *Jihočes. přehled* 1928, s. 155 ●; B. Václavek: *Básnické dílo A. M. P.*, Horizont 1927, s. 17 a 48 → *Od umění k tvorbě* (1928, s. tit. *Dezertér generace*); ● polemika s V. Nezvalem a S. Kadlecem o J. Wolkra: V. Nezval in S. Kadlec: *Svatá rodina* (1927) → *Manifesty, eseje a kritické projevy z poetismu* (1967); A. M. P., Host 6, 1926/27, s. 215 a 263; S. Kadlec, tamtéž, s. 262; K. Teige, tamtéž, s. 265 ●; ● spor s M. Ruttem (žaloba pro P. kritiku BB Měsíční noc, srov. PL 5. 2. 1928 a Host 7, 1927/28, s. 138); B. Fučík, Host 7, 1927/28, s. 193, 234; J. O. Novotný, Cesta 10, 1927/28, s. 328, 376, 390, 559; O. Fischer, LidN 15. 3. 1928 a *O metaforách v kritice*, Lit. svět 1, 1927/28, č. 15, oboje → *Slovo o kritice* (1947); prohlášení A. M. P. a M. Rutteho, LidN 1. 6. 1928; anketa (O. Fischer, J. Hora, F. X. Šalda, K. Toman, S. K. Neumann aj.), LitN 1928, č. 7–8 ●; ● ref. ed. J. Wolker: *Dílo* (3. vyd. 1928): G. (F. Götz), Lit. svět 1, 1927/28, č. 8; B. V. (Václavek), ReD 1, 1927/28, s. 230; -rna (F. Kovárna), Signál 1, 1928/29, s. 61 ●; ● polemika o J. Wolkra s F. X. Šaldou: F. X. Šalda: *Básnický typ J. Wolkera* (polemika s P. předmluvou k 3. vyd. *Díla*), ŠZáp 1, 1928/29, s. 174; A. M. P., *Nová svoboda* 1929, s. 203, 209, 227, 248; F. X. Šalda, ŠZáp 1, 1928/29, s. 269 → (společně s předchozí statí) *Z období Zápisníku* 2 (1987); A. M. P., *Nová svoboda* 1929, s. 406; F. X. Šalda, ŠZáp 2, 1929/30, s. 45 ●; F. Götz: *Poezie srdce*, in *Básnický dnešek* (1931); ● ref. Otakar Theer 1, 2: jv. (J. Vodák), Čes. slovo 1. 6. 1928 a 1. 6. 1933; -a- (J. Hora), RP 17. 6. 1928 a (pod

vl. jm.) Čin 1933, s. 172; M. Pujmanová, Tribuna 24. 6. 1928; G. (F. Götz), NO 4. 7. 1928 a 1. 5. 1933; K. (F. V. Krejčí), PL 29. 7. 1928 a 6. 7. 1933; Reed (B. Václavěk), Rovnost 2. 8. 1928 a (B. V.) Index 1933, s. 100; O. Šimek, Lumír 55, 1928/29, s. 231 a Lumír 59, 1932/33, s. 538; P. Fraenkl, Sever a Východ 1929, s. 266; A. N. (Novák), LidN 11. 6. 1933; Kp. (J. Knap), Venkov 13. 6. 1933; F. X. Šalda, ŠZAP 1933, s. 357 → Z období Zápisníku 2 (1987); J. Wojkowicz, Rozhledy 1933, s. 89 a 110 ●; ● ref. Proletářská poezie: B. Mathesius, LitN 8, 1935/36, č. 15; B. V. (Václavěk), Index 1936, s. 104; vbk. (V. Běhounek), Dělnická osvěta 1936, s. 139; Ladmar. (L. Maršíček), Rozhledy 1936, s. 84; K. J. (Jiříček, tj. O. Kučera), U 1936, s. 188; F. Götz, NO 15. 2. 1936; -á- (J. Rybák), RP 1. 4. 1936; O. Králík, LidN 4. 5. 1936; K. P. (Polák), PL 13. 5. 1936 ●; ● ref. Soupis repertoáru ND: kd (E. Konrád), LidN 30. 1. 1940; jv (J. Vodák), Čes. slovo 31. 1. 1940; jtg (J. Träger), A-Zet 5. 2. 1940; K. P. (Polák), Nár. práce 16. 2. 1940; K. Engelmüller, Nár. politika 6. 3. 1940; M. Rutte, NL 17. 3. 1940 ●; ● ref. Poezie své doby: vbk. (V. Běhounek), Dělnická osvěta 1940, s. 278; ühl- (B. Mühlstein), Naše zprávy 1940, č. 94; F. Götz, NO 29. 10. 1940; J. Pilař, Venkov 6. 11. 1940; K. P. (Polák), Nár. práce 10. 11. 1940 a (pod vl. jm., 2. vyd.) PL 5. 12. 1946; nk (B. Novák), LidN 8. 12. 1940; V. Č. (Černý), KM 1941, s. 85 ●; ● ref. Josef Hora: V. Černý, KM 1947, s. 331; L. P. (Páleníček), Kytice 1947, s. 384; G. (F. Götz), NO 24. 5. 1947; G. Francel, LidN 21. 6. 1947; K. Polák, PL 21. 6. 1947; vbk (V. Běhounek), Práce 22. 6. 1947 ●; ● ref. Ivan Olbracht: b. (V. Běhounek), Práce 12. 8. 1949; K. Polák, LF 1950, s. 53; jpk (J. Polák), Slovesná věda 1950, s. 165 ●; F. Götz: Pozdrav A. M. P. k padesátinám, LitN 1952, č. 13; jtg (J. Träger): A. M. P. a divadlo, LitN 1952, č. 14; P. Jilemnický in Bojuje se mečem (1954, Dopis A. M. Píšovi z 25. 1. 1922); J. Brabec: A. M. Píšovi, NŽ 1957, s. 533; F. Buriánek: Kritická osobnost, LitN 1957, č. 19; ● k šedesátinám: J. Petrmichl, LitN 1962, č. 19; j-b- (J. Brabec), Kulturněpolitický kalendář 1962, s. 146; J. Hájek, Plamen 1962, č. 5; J. Träger, Divadelní noviny 1962, č. 20–21; vd. (V. Dostál), Kultura 1962, č. 19; J. Honzík, RP 7. 5. 1962 ●; ● J. Petrmichl in A. M. P.: Stopami poezie (1962) → Literatura mého srdce (1979); ● ref. Stopami poezie: M. Otruba, ČLit 1963, s. 242; A. Jelínek, HD 1963, s. 123; M. Petříček, Plamen 1963, č. 6; J. Rybák, LitN 1963, č. 3 ●; ● ref. Stopami prózy: F. Buriánek, LitN 1965, č. 11; O. Chaloupka, Plamen 1965, č. 1; J. Galík, ČLit 1965, s. 271 ●; J. Petrmichl in sb. Z dějin české kritiky (1965); ● nekrology: J. Brabec, LitN 1966, č. 10; J. Pilař, tamtéž; Z. Pešat, ČLit 1966, s. 149; F. Buriánek, Impuls 1966, s. 176; V. Závada, tamtéž, s. 340; E. Petiška, tamtéž, s. 342; J. Kristek, tamtéž, s. 343; M. Pišová, tamtéž, s. 617; K. Kostroun, Plamen 1966, č. 4; J. Brukner, Listy Klubu přátel poezie 1966, č. 2; M. Florian, tamtéž, č. 4 ●; J. Träger in A. M. P.: Stopami dramatu a divadla (1967); ● ref. Stopami dramatu a divadla: F. Götz, Divadelní noviny 10, 1966/67, č. 21; vbk (V. Běhounek), Práce 30. 7. 1967;

Z. Hořínek, HD 1967, č. 10; Š. Vlašín, Impuls 1967, s. 771; P. Rouček, ČLit 1968, s. 707 ●; J. Seifert in A. M. P.: Verše (1967); ● ref. Verše: Z. Pešat, Lit. listy 1968, č. 7; -JR- (J. Rumler), Listy Klubu přátel poezie, únor 1968; F. Hampel, Nové knihy 1968, č. 6; -sch- (J. Schnabel), Kulturní noviny 1968, č. 6 ●; Z. Kalista in Tváře ve stínu (1969); J. Kristek: A. M. P. (o P. práci v nakl. Českosl. spisovatel), Kmen 1969, č. 7–8; V. Závada in A. M. P.: Dvacátá léta (1969) → Krajina a lidé mého srdce (1975); L. Lantová: ref. Dvacátá léta, ČLit 1970, s. 177; -sc- (S. Cířka): Ohlasy proletářské literatury na jihu Čech. A. M. P., Jihočes. pravda 27. 11. 1970; M. Blahynka: Poznámky k proletářské literatuře, ČLit 1971, s. 87; sVz (B. Svozil): Mezi nejosobitější postavy plejády kritiků..., in A. M. P. (propag. nakl. tisk. 1972); J. Rybák: Příšova Volyň, Tvorba 1972, č. 20, příl. LUK 6 → Páté přes deváté (1982); V. Braun: Tichne svět a pláč už ztich... (vzpomínky na P. volyňská léta), Výběr z prací členů Historického klubu při Jihočes. muzeu v Čes. Budějovicích 1972, s. 26; ● k 70. výr. narození: J. Hájek, Tvorba 1972, č. 20; hey (J. Heyduk), LD 10. 5. 1972; M. P. (Pišová), Naše rodina 1972, č. 19; J. W. (Wenig), Svob. slovo 11. 5. 1972 ●; V. Dostál in Směr Wolker (1975); o P. kritické činnosti na počátku 20. let); Š. Vlašín: Strážce Wolkrova odkazu, Štafeta 1977, č. 3; V. Osvald: Co není v naší gymnazijní kronice, K. Votava: A. M. P. a Písek, oboje sb. Dvě stě let píseckého gymnázia 1778–1978 (1978); K. Votava: Písecká léta A. M. P., Jihočeský sb. historický 1983, s. 53; P. Janoušek: Z bojů A. M. P. o charakter proletářského umění, ČLit 1983, s. 126; Z. Mráz: Nad básnickým dílem A. M. P., Výběr z prací členů historického klubu při Jihočes. muzeu v Čes. Budějovicích 1984, s. 181; V. Braun: In memoriam Marie Pišové, Výběr z prací členů Historického klubu při Jihočes. muzeu v Čes. Budějovicích 1984, s. 68; Z. Pešat in Dialogy s poezií (1985); V. Ržounek: Podněty A. M. P. k metodologii literární vědy, Lit. měsíčník 1986, č. 2; A. Jedlička: K tvárné a výrazové stránce české esejistické tvorby, Lit. měsíčník 1989, č. 3; zp (Z. Pešat) in Slovník básnických knih (1990, Nesrozumitelný svatý); Neznámý dopis J. Seiferta A. M. Píšovi (z 6. 8. 1948), Rozeta 1991, č. 1; ● k 90. výr. narození: B. Svozil, PL 12. 5. 1992; J. Sedláková, Haló noviny 12. 5. 1992 ●; Z. Mráz: Důvěrný přítel J. Wolkra, Česko-budějovické listy 12. 10. 1993; J. Polák: Třicet let od smrti A. M. P., LitN 1996, č. 33.

es

František Pišek

* 14. 8. 1901 *Praha*

† 7. 11. 1982 *Brno*

Překladatel ruské sovětské beletrie, publicista komunistického a levicového tisku.

Podepisoval se též František D. Píšek. – Nemanželský syn švadleny; studoval na Československé obchodní akademii v Praze (mat. 1920) a později externě na filoz. fakultě v Brně. Od 1920 pracoval jako úředník, nejprve v továrně na řetězy ENKA a pak 1921–24 na zastupitelství RSFSR v Praze. Od 1920 byl členem Svazu komunistických skupin, organizovaných S. K. Neumannem, od 1921 Svazu komunistické mládeže a od 1923 KSČ. 1922 se stal na čas členem U. S. Devětsil (překladačská sekce); působil též v recitačních a divadelních skupinách Dědrasbor a Modrá blůza. 1924 navštívil poprvé (ilegálně) Sovětský svaz, aby se v Moskvě zúčastnil sjezdu Komunistické internacionály mládeže; v následujících letech pobýval v Rusku (Moskva, Leningrad, Minsk) ještě několikrát (1925 téměř celý rok), což mu umožnilo zdokonalit se v ruštině a blíže se seznámit s mladou sovětskou literaturou. Od 1924 pracoval ve stranickém aparátu (1924–27 Federace proletářské tělovýchovy, 1928–29 sekretariát ÚV KSČ) a také ve Svazu přátel SSSR; 1929 odešel do Brna, kde působil do 1933 jako vedoucí tajemník krajského výboru KSČ, 1934–35 jako svobodný překladatel a publicista a 1935–45 jako redaktor Lid. novin (od září 1942 nesměl publikovat); podílel se též na činnosti brněnské odbočky organizace Levá fronta a 1936 byl jedním ze zakládajících členů sdružení Blok. 1933 se oženil s herečkou a překladatelkou Ninou Balcarovou (1898–1983). Za nacistické okupace se účastnil ilegální práce, 1945–46 byl prvním tajemníkem Nár. výboru města Brna (současně i šéfredaktorem listu Rovnost) a 1946–48 předsedou Zemského nár. výboru. Od 1948 pracoval v diplomatických službách (1948–53 velvyslanec v Polsku, 1955–58 v Bulharsku, 1960–66 v Maďarsku) a jako vedoucí tiskového odboru a poradce ministra zahraničních věcí (penzionován 1967). 1953–55 vedl Kruh překladatelů při Svazu českosl. spisovatelů; k vlastní překladačské práci (zejména v Rovnosti) se vrátil po odchodu do důchodu.

Ještě za studií otiskl P. v Rudých květech verše, postojem i motivy (hrdé gesto sociálního vzdoru, láska chudých jako výsměch měšťácké morálce, dělník-„dítě života“) blízké formující se proletářské poezii. Od 1921 se věnoval překladačství a jako jeden z prvních u nás seznamoval (v časopisech Červen a Proletkult a v Rudém právu) s ranou sovětskou

beletrii (A. Gastěv, B. A. Pilňak, J. I. Zamjatin, M. M. Zoščenko) i s dobovými teoretizujícími úvahami o vztahu umělecké tvorby a revoluce (P. Bessalko, A. V. Lunačarskij). Od 1924 vycházely P. překlady děl sovětských autorů, z nichž mnohé osobně znal, v zasvěceném výběru knižně. Pozornost věnoval především prózám Erenburgovým, přeložil však i řadu dobově proslulých románů sovětské klasiky (A. O. Avdějenko, D. A. Furmanov, F. I. Panfjorov, M. Šolochov); na počátku nacistické okupace dosáhl mimořádného ohlasu překlad díla K. S. Stanislavského Můj život v umění. Ve druhé polovině 30. let přeložil P. i několik dramat pro inscenace v Brně a v Olomouci (režisér O. Stibor); byl i autorem dramatizací a dramaturgických úprav některých svých překladů pro rozhlas (např. I. G. Erenburg: Dýmky kapitána Olsuna, Epopej Čeljuskina, obojí 1934). Pro nerusifikující, tj. vnějšíkově nenapodobující, ale významově adekvátní způsob překladu byl P. pokládán (vedle B. Mathesia, J. Weila, V. Borka aj.) za jednoho z nejlepších českých překladatelů z ruštiny ve 20. a 30. letech. – Překlady provázel od počátku informativními články o autorech a o obecnějších otázkách vznikající sovětské literatury a zprávami o novinkách kulturního dění. (Ostatní P. publicistika byla ve 20. letech svázána s prací ve stranických orgánech a omezovala se na politickou agitaci, komunistickou výchovu mládeže, propagaci proletářského sportu a skautingu apod.). Převážně informativní zaměření měla ve 30. letech i jediná P. knižně publikovaná původní práce *Sovětská literatura* (vyšla jako součást encyklopedického projektu Sovětský svaz v nakl. P. Prokop). Za působení v Lidových novinách, kde uveřejnil stovky článků, fejetonů, reportáží, kurziv aj., psal P. i o ruské klasické, české a někdy též světové literatuře; od 1939 soustavně referoval o brněnském (někdy i olomouckém) divadle a rozhlase.

PSEUDONYMY, ŠIFRY: Adam, Fraňa Dorne (BB v Rudých květech), František Dostál; fdp, fp, -fp-, pí. ■ PŘÍSPĚVKY in: Červen (1921); Dělnická rovnost (1929–33); Dělnická tělovýchova (1926–29); sb. Devětsil (1922); Divadelní list (Brno, od 1929); Haló noviny (1935); Index (1934–36); Kohoutek (1926–27); Komunistická mládež (1923); Lid. noviny (1935–42); Mezinárodní politika (od 1957); Mladé proudy (1920); Nové Brno (1946); Oheň (1922–25); Praha–Moskva; Proletkult (1922–23); Rovnost (Brno 1945–47, od 1967; 8. 12. 1973 Jak jsem začal pře-

kládat sovětské autory); ant. Ruské povídky 1–3 (1955); Socialista (1923); Stadion (1930); Středisko (1934); Svět sovětů (od 1955); Tvorba (1932); U (1936); sb. Život (1922); – posmrtně: Život strany (1983, memoárový čl. Měl jsem život krásný lidmi). ■ KNIŽNĚ. *Práce o literatuře*: Sovětská literatura (1935). – *Překlady*: N. I. Bucharin: O proletářské revoluci (1924); I. G. Erenburg: Dýmky (1924) + Trust D. E. (b. d., 1924) + Lásky Jeanny Neuillové (1925, s J. Horou) + Neobyčejná dobrodružství Julia Jurenita a jeho žáků (1926) + Den druhý (1934) + V džunglích Evropy (1934) + Jedním dechem (1935); V. G. Lidin: Mořský průvan (1925); A. O. Avdějenko: Miluji! (1934); M. A. Šolochov: Rozjitřená země (1934); sb. Čeljuskin v zajetí ledu (1934, usp. S. M. Trefjakov); J. V. Stalin: O krizi světového kapitalismu a rozmachu socialismu v SSSR (1934); D. A. Furmanov: Čapajev (1935, pseud. František Dostál; přeprac. vyd. pod vl. jm. 1945); A. P. Čepygin: Stěnka Razin (1935, přeprac. vyd. 1950) + Stěnka Razin na Volze a v Persii (1935, přeprac. vyd. 1951); F. I. Panfjorov: Bruski 2, 3 (2. Komuna, 1935, 3. Pevným krokem, 1937, s B. Václavkem); A. N. Afinogenov: Kde vlaky nestaví (1936); V. V. Ivanov: Dobrodružství fakíra (1937); K. S. Stanislavskij: Můj život v umění (1940, přeprac. vyd. 1946); ant. Ruské povídky 3 (1955, s překl. jiných). ■ SCÉNICKY. *Překlady*: V. A. Kaverin: Zkrocení Mr. Robinsona (1935); V. V. Višněvskij: Optimistická tragédie (1935); A. N. Tolstoj: Jiříčka (1936); I. A. Kočerha: Hodinář a slepice (1937); A. N. Ostrovskij: Splašené peníze (1939); M. J. Lermontov: Maškaráda (1941). ■ REDIGOVAL *periodika*: Oheň (1923–25), Dělnická tělovýchova (1926–29), Reflektor (1929, odp. red.), Rovnost (Brno 1945–46), Nové Brno (1946); *knižnici*: Montáž (1934); *publikace*: Nové dokumenty k historii Mnichova (1958, s jinými), Československo-sovětské vztahy v době Velké vlastenecké války 1941–1945 (1960, s jinými). ■

LITERATURA -á- (J. Rybák): Jsou u nás překlady z ruštiny špatné?, Haló noviny 23. 10. 1935; an.: Kdo je nový československý vyslanec v Polsku F. P., Rovnost (Brno) 2. 6. 1948; J. F. Franěk: Překlady z ruštiny v letech dvacátých a třicátých, Českosl. rusistika 1959, s. 76; J. V. Pleva: Pozdrav F. P. k jeho šedesátce, Kultura 1961, č. 32 + Neumdlévající F. P., Rovnost 14. 8. 1966; A. Závodský: Páté pokolení sovětské literatury. Na besedě s přítelem Majakovského, Tolstého a Erenburga, LD 23. 2. 1974; ● k osmdesátinám: M. Zahrádka, Lit. měsíčník 1981, č. 7; -e, Nové knihy 1981, č. 34 ●; S. Bartůšková: In memoriam F. P., Lit. měsíčník 1983, č. 4.

mm

Josef Bonaventura Píter

* 5. 11. 1708 *Třebechovice pod Orebem*
† 15. 5. 1764 *Rajhrad* u Brna

Spoluzakladatel české kritické historiografie, autor rukopisných sbírek pramenného materiálu k českým dějinám a historických prací. Autor, překladatel a vydavatel náboženských spisů.

Psal se Píter, Pitř, Pyter nebo Pytr, výjimečně též Pitter. Řeholní jméno Bonaventura přijal při vstupu do benediktinského řádu. – Jeho otec byl hrnčířem a zastával funkci radního v Třebechovicích. Po ukončení obecné školy v rodišti odešel P. do Hostinného, kde se v zaopatření svého strýce, františkánského kněze, zdokonaloval v hudbě a němčině. 1721 započal studium na benediktinském gymnáziu v Broumově. 1728 vstoupil do řádu. Filozofická a teologická studia absolvoval v Praze. Po vysvěcení na kněze působil jako kazatel v chrámu sv. Markéty v Praze-Břevnově, později jako učitel a kazatel na řádových školách v Broumově a v Polici n. Metují. 1745 byl povolán zpět do Prahy a 1746 ustanoven sekretářem, archivářem a knihovníkem benediktinského řádu. 1752–56 zastupoval ve Vídni řád ve sporu o exempci. Zde byl jmenován zpovědníkem císařovny Marie Terezie a za své zásluhy v oboru českého dějepisectví získal titul c. k. českého historiografa. Přispěním panovníce se 1756 stal proboštem kláštera v Rajhradě, kde působil až do své smrti.

P. literární dílo představují na jedné straně práce, které byly spjaté s jeho činností v benediktinské kongregaci, na druhé straně práce, které vyplynuly z jeho zájmu o českou historii. Původními náboženskými spisy jsou *Hlas na výsosti naříkání, žalosti a pláče Ráchel...* (oslavná řeč na Pannu Marii, text bully bratrstvu od papeže Alexandra VII., regule bratrstva) a *Thesaurus absconditus in agro seu monasterio Brzevnoviensi prope Pragam...* (Poklad skrytý na poli čili v klášteře břevnovském u Prahy...; hagiografický spis napsaný k příležitosti svatořečení poustevníka Vintře a doplněný historickým materiálem k dějinám benediktinských klášterů v Čechách, na Moravě, v Polsku a v Uhrách). V rukopise se dochovala práce reportážního charakteru *Původ a počátek křížové cesty (asi 1743)*, která je vzácným dokladem barokního prožívání slavnostnosti i příkladem vyspělého dobového jazykového

vycházející. Další P. původní práce, Cesta do nebeského Jeruzaléma (asi 1740), je dnes nezvěstná. Mimoto P. přeložil z latiny spis Řehola aneb Zákon svatého otce Benedikta opata, též jeho život, a vydal dvě benediktinská díla, Pietas benedictina R. Hausdorfa a Tractatus de passione et morte Domini nostri Jesu Christi Václava z Chvaletic. – Těžiště P. historiografické činnosti spočívá v heuristickém výzkumu – sběru a opisování historického materiálu k českým dějinám. Jeho kritické vydání se neuskutečnilo patrně z finančních důvodů. Metodologicky byl P. ovlivněn zejména francouzskými historiky J. Mabillonem a B. de Montfauconem a setkáním s benediktinským historiografem M. Ziegelbauerem. Od nich přijal zásadu ověřování historických faktů dochovanými prameny. P. opisy legend, kronik a listin nesou náběhy k textové kritice (různověrnost), nejsou však vždy zcela spolehlivé. V rukopise zůstalo i několik samostatných prací k Českým dějinám: Monasticon Moraviae diplomatico-historico-chronologicum (Dějiny moravských klášterů s listinami, historií a časovým přehledem), Chronicon rerum memorabilium in Bohemiae regno gestarum ad ordinem S. Benedicti spectantium 856–1651 (Kronika pamětihodných událostí zběhnuvších se v Českém království, pokud se vztahují k řádu sv. Benedikta), Hussiticae haereseos ortus et progressus (Vznik a vývoj husitského kacířství), Historia concilii basileensis (Dějiny basilejského koncilu), Commentarius in Bibliothecam Bohemiae Ziegelbaueri (Komentář k Ziegelbauerově Knihovně Čech) aj. P. dílo významně působilo na generaci osvícenských historiografů, zvláště G. Dobnera (P. s ním byl od 50. let v korespondenčním styku, posuzoval jeho práce a poskytoval mu svůj materiál).

KNÍŽNĚ. *Náboženské spisy:* Hlas na výsosti naříkání, žalosti a pláče Ráchel plačící synů svých aneb Kniha bratrská k potřebě a užtku veleslavného bratrstva... (b. d., Hradec Král. 1748); Thesaurus absconditus in agro seu monasterio Brzevnoviensi prope Pragam. Ord. Sancti Benedicti S. Guntherus, confessor et heremita (Brno 1762). – *Překlad:* Řehola aneb Zákon svatého otce Benedikta opata, též jeho život (Brno 1760). ■ **EDICE:** V. J. Pokorný in Z archivu kláštera benediktinů v Rajhradě, Sborník Historického kroužku 1932, s. 14, 78 (lat. autobiografie); B. P.: Krátká kronika Staré Plzně. Dvě verze Breve chronicon Antiquae Plzinae, Minulostí západočeského kraje 24, 1988, příl. (ed. M. Šváb, též čes. překlad); J. Linda, A. Stich in J. B. Pitra relace o po-

litickém bratrstvu křížové cesty z roku 1743, Historické listy 1992, s. 26 (Původ a počátek křížové cesty). – *Ukázka:* in B. F. Horák: K topografii Staré Plzně v 13. století, Sborník městského historického muzea v Plzni (Strnadův sborník) 3, 1914, s. 15 (Breve chronicon..., 2. kap.). ■ **USPOŘÁDAL A VYDAL:** R. Hausdorf: Pietas benedictina (Benátky 1751); Venceslaus a Chvaletic: Tractatus de passione et morte Domini nostri Jesu Christi (Brno 1764). ■

BIBLIOGRAFIE: M. Kinter in Vitae monachorum qui ab anno 1613 in monasterio O. S. B. Raihradensi in Moravia professi in Domino obierunt (Brno 1908, s. 7); Knihopis č. 14 704; M. Šváb in B. P.: Krátká kronika Staré Plzně..., Minulostí západočeského kraje 24, 1988, příl. (neúplný soupis rkp. pozůstalosti). ■ **LITERATURA:** B. Dudík in Geschichte des Benediktiner-Stiftes Raygern im Markgraftume Mähren 2 (Videň 1868, s. 378); K. Uhl: B. P., rajhradský probošt, moravský zemský prelát a český historik (1932). ■ F. M. Pelcl in Abbildungen böhmischer und mährischer Gelehrten und Künstler... 4 (1782, s. 143); J. E. B. Havelka: Život pana B. P., preláta rajhradského, ČČM 1828, 2. d., sv. 2, s. 49; V. V. Tomek in Příběhy kláštera a města Police nad Medhují (1881); M. Kinter in Vitae monachorum qui ab anno 1613 in monasterio O. S. B. Raihradensi in Moravia professi in Domino obierunt (Brno 1908, s. 7); J. Hanuš: Počátky kritického dějepytu v Čechách, ČČH 1909, s. 284; B. F. Horák: Historik Staré Plzně (B. P.), Plzeňské listy 13. 3. 1911 + K topografii Staré Plzně v 13. století, Sborník měst. historického muzea v Plzni (Strnadův sborník) 3, 1914, s. 15; pk (V. J. Pokorný): B. P., Hlídka 1924, s. 443 + (pod vl. jm.) P. B. P., ř. sv. Benedikta, český dějepytce (1708–1764), Pax 1926, s. 308, 1927, s. 124; V. Doukoupil in Dějiny moravských klášterních knihoven (1972, s. 46); R. Straka: Kronikáři a historikové Starého Plzeňce, bývalé Staré Plzně, Muzejní a vlastivědné práce 1972, s. 192; M. Šváb in B. P.: Krátká kronika Staré Plzně..., Minulostí západočes. kraje 24, 1988, příl.; J. Linda, A. Stich: J. B. Pitra relace o politickém bratrstvu křížové cesty z roku 1743, Historické listy 1992, s. 26 + Kázání o nejhorčejším životě a smrti J. B. P., Wiener slawistischer Almanach 36, 1995, s. 173.

lk

Karel Pittich

* 11. 7. 1889 Prostějov

† 5. 4. 1968 Praha

Básník, jehož specifikem byla přírodní lyrika, sběratel krajoých pověstí a soustavný glosátor regionální kultury, autor zeměpisných učebnic.

Od 1899 studoval na klasickém gymnáziu v Prostějově (mat. 1907), 1908 jako externista

učitelského ústavu v Příboře složil zkoušku učitelské způsobilosti. Od října 1908 učil v obcích na Prostějovsku, a to krátce v Určicích, pak v Čechách p. Kosířem, po jednoroční vojenské službě (1909–10) v Olšanech, odkud byl na jaře 1914 přeložen do Prostějova. 1915 narukoval (Split), v polovině roku byl však ze zdravotních důvodů z armády propuštěn. 1916 složil zkoušky pro působení na měšťanských školách (čeština, dějepis, zeměpis) a učil na nich v Prostějově (od 1940 jako ředitel) do 1942, kdy na vlastní žádost odešel do důchodu; 1922–24 vyučoval v české doplňovací škole v Berlíně. 1942–45 pracoval jako úředník, od února 1946 znovu působil jako ředitel dívčí měšťanské školy v Prostějově, v prosinci 1948 odešel na zdravotní dovolenou a od září 1949 byl penzionován. Po smrti své ženy 1950 se přestěhoval k dceři do Prahy. Pohřben byl v Prostějově.

Příznakovou složkou P. poezie byla přírodní lyrika. Autor v ní představoval přírodu, a byla to zásadně příroda „vesnická“ (polí a zahrad), jako nejpríznivější prostředí a spolehlivý korektiv lidského subjektu i jako osnovatele jednoty života vůbec (mluvčím řady básní činil přímo rostlinu nebo zvíře); vedle toho pak užíval přírodních obrazů alegoricky k postihování stavů lidského nitra. V tomto směru dominovalo v jeho předválečné lyrice (*Duben života*) napětí mezi vysokými nároky na sebe sama a svody úniku, mezi důvěrou a zklamáním, mezi krizemi z deziluze a touhou po reálném životním poslání. Tvárně tíhla P. lyrika k rytmické, strofické a rýmové pravidelnosti a využívala dědictví postsymbolistní generace (zejména Tomanovy písňovosti a Dykova umění sevřené ironické pointy). Niterný zápas o etické jistoty a pevné místo v lidském společenství byl v P. druhé sbírce (*Napjatá tetiva*) odsunut nepřímými reflexemi válečných hrůz a existenciálního pocitu ohrožení a bezmoci, konec války ji však umožnil pointovat motivem až nepochopitelně snadného zapomení a spolu s tím i motivem sladké zázračnosti života jako takového. Od začátku 20. let vystřídal u P. lyrickou aktivitu aktivita soustavného glosátora prostějovského kulturního života, provozovaná zejména v sociálnědemokratickém tisku, a to hlavně života literárního, divadelního a hudebního, dále aktivita sběratele krajových pověstí (připojil je ke svému spisu *Prostějovský okres*) a konečně aktivita

spisovatele pedagogického (učebnice zeměpisu pro školy obecné a měšťanské). S odbornou literární praxí úzce korespondovala P. cestopisná fejetonistika plynoucí z živého poznávání cizích zemí, leč zahájená rovněž při autorově působení pedagogickém. Titul prvních takových příspěvků (*Poznámky z Berlína*, in *Večerník Práva lidu*) pak případně přejala i P. jediná cestopisná knížka (*Poznámky z Itálie, Německa, Švýcar, Holandska a Francie*), neboť pro autorovu metodu zůstávalo nejprůzračnější zaměření na ilustrativní detail. Pozorný a názorově vyhraněný pozorovatel zprostředkovával svodem drobných kapitol o jednotlivých svých zastaveních stovky informací: turisticky přesný popis cesty, historické reminiscence, praktické rady i kritická varování.

ŠIFRA: tt. ■ PŘÍSPĚVKY in: Čes. kultura (1912–13); Čin (1930–32); Hlas lidu (Prostějov); Kulturní zpravodaj (Prostějov); Kulturní zprávy Měst. a okres. osvětového sboru a kulturních spolků v Prostějově (1940, A. Nováková cesta do Prostějova); sb. Kvítí různých zahrad (Prostějov 1920); Lid. noviny (1913–14, 1921, 1928); Litovelský kraj (Litovel); Lumír (1916–19); Nová svoboda (1924, 1929); Novina (1910–12); Nový den (Prostějov); Pokrok (Prostějov); Pramen (1920); Právo lidu (1929); sb. Prostějov město a okres (Brno 1933); Prostějovský rozhled; Večerník Práva lidu (1922–24, *Poznámky z Berlína*); Večery (1912); Zprávy nár. výboru pro město a okres Prostějov; Zvon (1915–19). ■ KNIŽNĚ. *Beletrie*: Duben života (BB 1914, sbírka přešla do následující knihy jako její 1. oddíl); Napjatá tetiva (BB 1921); *Poznámky z Itálie, Německa, Švýcar, Holandska a Francie* (FF 1930). – *Ostatní práce*: Prostějovský okres. Zeměpisný a dějepisný nástin s pověstmi (b. d., 1920); řada zeměpisných učebnic pro obecné a měšťanské školy (1912, 1934, poté i ve slovenské a rusínské mutaci). ■

LITERATURA: ● ref. Duben života: R. Medek, MR 1913/14, sv. 28, s. 425; -pa- (F. S. Procházka), Zvon 14, 1913/14, s. 474; J. Vodák, Čas 3. 5. 1914; A. N. (Novák), Lumír 1916, s. 523 ●; ● ref. Napjatá tetiva: J. Hora, RP 18. 9. 1921; J. O. Novotný, LidN 24. 11. 1921; A. N. (Novák), Lumír 1921, s. 275; J. Vrba, Pramen 1921, s. 555; A. Vyskočil, Čes. revue 1921, s. 356 ●; W. Ethen in Portréty a siluety 1 (1926, s. 151); ● ref. *Poznámky...*: M. M. (Majerová), Čin 1, 1929/30, s. 1008; -er, PL 15. 11. 1930 ●; ● k padesátinám: ov, Hlas lidu 10. 6. 1939; an., LidN 12. 6. 1939; Š. Hanáček listy 15. 7. 1939 ●; J. Glivický: Životní výročí dvou přátel, Zprávy Vlastivědného muzea v Prostějově 1964, č. 2 + K. P., Štafeta 1968, s. 24 + Zemřel K. P., Stráž lidu 1. 5. 1968.

jo